

# Tuổi trẻ, đang giữa bao nhiêu nhiều?

R O S I E N G U Y E N

# TUỔI TRẺ ĐÁNG GIÁ BAO NHIÊU?

## (Tác giả: Rosie Nguyễn)

### Phần 1: Tôi đã học như thế nào?

#### NẾU TÔI CÒN HAI MƯƠI

"Những thói quen tốt ta hình thành khi còn trẻ không tạo nên khác biệt nhỏ nào, đúng hơn, chúng tạo ra tất cả khác biệt." (Aristotle)

Không biết bao nhiêu lần tôi nghe những người trẻ quanh mình than buồn, chán, bảo không biết gì để làm. Và rồi không biết làm gì nên ta giết thời giờ với những thú vui nhỏ nhặt, rong chơi cho qua ngày đoạn tháng, ngủ vùi lười biếng hoặc chìm đắm vào yêu đương.

Nhưng khi đã đi qua gần hết thời đôi mươi, ngấp nghé ở ngưỡng ba mươi, nhìn lại tôi mới thấy tiếc nuối. Thấy bây giờ cuộc sống có quá nhiều cơ hội, nhiều điều phải làm, nhiều thứ để học, mà mình lại không có đủ thời gian cho ngần ấy thứ. Nghĩ nếu mà mình biết những điều này khi còn đi học, khi mình còn trẻ tuổi, chắc hẳn cuộc sống của mình sẽ khác, chắc mình sẽ bỏ đi nhiều vật vã gian nan.

Ai có trải qua rồi mới hiểu, tuổi trẻ ngắn ngủi biết bao nhiêu. Thời gian một đi là không trở lại. Điều đáng quý nhất mà tuổi trẻ có được là thời gian, nhưng rất nhiều người trẻ không biết làm gì có ích với thời gian của họ. Trên thực tế, có rất nhiều điều để làm, khi người ta còn trẻ.

Nếu có thể quay ngược quá khứ, trở lại thời còn mười tám đôi mươi, tôi sẽ dành thời gian để:

#### 1. Đầu tư cho sức khỏe

Chạy bộ, đi bơi, đánh bóng bàn, tập yoga, học võ... Luyện tập thể dục thể thao không nhất thiết phải là mua một đôi giày hàng hiệu giá hai ba triệu, mua bộ đồ giá mấy trăm nghìn, hay đăng ký thẻ thành viên trung tâm thể hình sang trọng phí vài chục triệu một năm. Giày Việt Nam chất lượng cao là đủ để chạy, vài chục nghìn đồng là có cái kính bơi. Chạy bộ trong công viên



không tốn tiền, đi bơi thì chỉ mười mấy nghìn đồng một vé, các lớp học võ ở trung tâm thể thao quận huyện khoảng một hai trăm nghìn một tháng, chịu khó tìm kiếm thì quanh bạn sẽ có không ít câu lạc bộ rèn luyện sức khỏe miễn phí.

Luyện tập thể lực trước hết là đem lại một sức khỏe tốt, giúp tinh thần hưng phấn, đào thải chất độc bị hấp thụ từ môi trường sống ô nhiễm và thực phẩm độc hại. Một cơ thể lành mạnh là điều kiện tiên quyết để có một cuộc sống tốt. Thêm vào đó, tương tác trong những cộng đồng khác nhau giúp ta có nhiều mối quan hệ hơn, mở rộng tầm nhìn và quan điểm về cuộc đời.

## 2. Đọc sách

Phần lớn tri thức nhân loại đều nằm trong sách. Còn báo, tạp chí thường chỉ chứa thông tin, chưa kể báo mạng và mạng xã hội hiện nay đa phần là tin rác. Vậy mà ngày nay người ta đọc báo nhiều hơn đọc sách. Sự thật là sách giúp con người thay đổi cuộc đời. Những lúc tinh thần đi xuống, không muốn làm gì, tốt nhất là đọc sách. Vì sách không những nâng cao kiến thức mà còn tạo động lực thúc đẩy ta hành động tốt hơn.

Sách cũng không phải rẻ, nhất là với ví tiền mỏng manh của người trẻ. Nếu không có điều kiện mua sách giấy thì lên mạng tìm các trang web đọc ebook miễn phí như **Sachvui.Com** . Nếu đã đọc ebook thì tốt nhất là tìm ebook nguyên bản tiếng Anh, vừa có kiến thức vừa tăng thêm vốn từ vựng, một công đôi việc. Chỉ cần một tuần đọc một quyển sách. Một năm nhìn lại, thấy kiến thức của mình đã dày hơn vài phần.

Điều công bằng nhất trong cuộc sống này là chúng ta đều có quyền lựa chọn và quyết định con đường mình sẽ đi. Bạn sẽ tuyệt vọng hay ở trên một con đường mới, bạn sẽ biến mình thành một kẻ thất bại thảm hại hay lột xác thành công chúa kiêu hãnh? Bạn sẽ là ai? Cuộc đời bạn sẽ như thế nào? Chẳng phải vì người đàn ông nào cả? trước hết là do bạn!

## 3. Học trực tuyến trên mạng.

Các trang web MOOC (viết tắt của từ Massive Open Online Course - Khóa học trực tuyến đại trà) cho phép người dùng theo học trên mạng về nhiều đề tài khác nhau, như nghệ thuật, lịch sử, thuật lãnh đạo, kinh tế kinh doanh, cách dạy tiếng Anh, thiết kế, lập trình, thiên văn học, vũ trụ, vân vân. Một số trang MOOC hoàn toàn miễn phí như: [www.coursera.org](http://www.coursera.org), [www.edx.org](http://www.edx.org), hay

[www.khanacademy.org](http://www.khanacademy.org) được tạo ra bởi những trường đại học danh tiếng của Mỹ, với giáo trình chuẩn và được soạn giảng bởi các giáo sư nổi tiếng. Người dùng chỉ cần đăng ký tài khoản là có thể bắt đầu học. Họ có thể thảo luận các thắc mắc của mình với bạn bè cùng khóa, các giáo sư và trợ giảng trong diễn đàn của lớp học. Họ cũng làm bài tập về nhà, được kiểm tra kiến thức sau mỗi tuần và thi kết thúc môn để kiểm tra trình độ.

Trên thế giới hiện nay, hình thức học trực tuyến qua MOOC đang ngày càng thịnh hành. Nó bổ sung, bù đắp và thay thế cho hình thức giáo dục truyền thống. Hình thức này được các nhà giáo dục cho rằng sẽ trở thành loại hình giáo dục của tương lai, vì ta không phải tốn thời gian di chuyển, có thể tự lựa chọn khung giờ học phù hợp cho mình, học đồng thời nhiều chương trình khác nhau, hoặc bổ sung những kỹ năng hái ra tiền mà không được dạy ở các trường đại học. Với MOOC, người dùng từ khắp nơi trên thế giới có thể trau dồi kiến thức và thoả mãn niềm khao khát học hỏi, bất kể họ đang ở độ tuổi, trình độ và địa điểm nào.

Thay vì ngồi thương khóc một mối tình đã chết, đăng ký khóa học *Apply to US Universities* (Nộp đơn vào các trường đại học Mỹ), rồi kiểm tầm vé đi du học Mỹ cho người yêu cũ lé mắt, chẳng phải tốt hơn sao?

#### **4. Cho dân du lịch bụi ở nhờ.**

Người trẻ hiện nay ngày càng nhiều người thích đi du lịch. Trong lúc chưa có thời gian, hay chưa tích góp đủ tiền để đi, sao bạn không thử cho dân du lịch bụi ở nhờ nhà mình? Các trang web như [www.couchsurfing.com](http://www.couchsurfing.com) hay [www.hospitalityclub.org](http://www.hospitalityclub.org) chuyên kết nối người đi du lịch bụi và người bản xứ. Khi đi du lịch đến một vùng đất nào đó, ta có thể xin ở nhờ nhà người dân bản xứ hoàn toàn miễn phí. Khi ở nhà, ta cũng có thể bày tỏ lòng hiếu khách bằng cách cho du khách ở nhờ. Dân đi bụi chẳng cần gì sang trọng. Họ chỉ cần một chỗ vừa đủ để đặt lưng buổi tối, một chiếc ghế sofa, một phần giường còn trống, hoặc đôi khi chỉ là một sàn nhà sạch sẽ.

Những trải nghiệm như vậy thường đem lại cho đôi bên những kỷ niệm khó quên. Với người cho ở nhờ, chẳng cần đi đâu cũng sẽ có những câu chuyện lữ hành từ khắp nơi trên thế giới ở ngay ngưỡng cửa nhà bạn. Những chia sẻ, kinh nghiệm của người đi du lịch cũng có thể truyền cảm hứng và chứa nhiều thông tin hữu ích cho chuyến đi sắp tới. Chỉ cần đăng ký tài khoản, viết thông tin cá nhân, thế là bạn đã sẵn sàng để kết nối với dân lữ hành toàn cầu. Nếu không thể cho ở nhờ, thì cũng có thể gặp nhau trò chuyện, dẫn khách du lịch đi tham quan quanh vùng bạn ở, hoặc tham gia hoạt động của

các nhóm thành viên tại địa phương.

## 5. Đi du lịch bụi.

Không cần nhiều tiền và thời gian, nhiều tỉnh gần Sài Gòn có thể đi về trong ngày, chỉ cần đồ đầy bình xăng là mặc sức chạy. Rời khỏi thành phố ngột ngạt bụi để tìm đồng lúa bao la, mùi thơm rạ trên cánh đồng mới gặt, mùi khói đốt đồng, mùi hoa màu tươi tốt, chim cò vỗ cánh bay lên, đàn bò nhớn nhớn gặm cỏ. Nếu còn sinh viên, những tháng nghỉ hè có thể gói đồ xuyên Việt, hoặc đi một vòng ba nước Đông Dương. Dư dả hơn, chỉ cần trong túi mười mấy triệu đồng là có thể đi một vòng mấy nước Đông Nam Á bằng đường bộ, từ Việt Nam đến Campuchia, Thái Lan, Malaysia, xuống Singapore rồi quay trở về.

Du lịch bụi không hề đắt đỏ như người ta tưởng. Trong quyển sách hướng dẫn du lịch bụi *Ta ba lô trên đất Á* của mình, tôi đã từng kể câu chuyện người thật việc thật về cô bé sinh viên đã đi du lịch bụi qua Campuchia và Thái Lan cả tháng trời chỉ tốn có hai triệu đồng, chủ yếu bằng cách đi nhờ xe (hitchhiking) và ngủ nhờ nhà người dân bản xứ. Trường hợp như thế trong giới du lịch bụi không phải là hiếm. Những chuyến đi đó không tốn nhiều chi phí mà để lại những trải nghiệm thay đổi đời người.

Chìa khóa khi đi du lịch bụi không phải trong túi bạn có bao nhiêu tiền, mà là trong lòng bạn có bao nhiêu can đảm. Can đảm để bước ra khỏi vùng an toàn của mình, can đảm để làm điều mới. Can đảm để trải nghiệm. Có nhiều cách để đi du lịch với ít tiền, thậm chí không có tiền. Có thể đi bộ, đi xe đạp, đi nhờ xe. Ở nhờ nhà người dân bản xứ qua [www.couchsurfing.com](http://www.couchsurfing.com) như chia sẻ ở trên, làm việc tình nguyện để đổi lấy nơi ăn ngủ thông qua [www.idealists.org](http://www.idealists.org), hoặc [www.workaway.info](http://www.workaway.info). Giúp đỡ người khác và đem lại giá trị trong lúc mình đi, hiểu đời hiểu người hơn sau mỗi chuyến đi. 1

## 6. Làm hướng dẫn viên du lịch.

Với những người trẻ yêu thích trải nghiệm du lịch, muốn thử sức trong ngành du lịch, có thể thử làm hướng dẫn viên. Bạn không cần phải có bằng cấp về du lịch hay phải tốt nghiệp ra trường mới làm được. Sinh viên học sinh vẫn có thể làm. Vừa rèn luyện kỹ năng giao tiếp và khả năng nói tiếng Anh, vừa có nhiều trải nghiệm thú vị, vừa có thêm kinh nghiệm làm việc và một ít thu nhập trang trải cuộc sống.

Hiện tại có khá nhiều loại hình câu lạc bộ, tổ chức du lịch để bạn đăng ký làm thử. Ví dụ như *www.triip.me*, một trang web với những tour văn hóa, ẩm thực độc đáo do người bản địa tự thiết kế giúp du khách có những trải nghiệm phong phú hơn, chủ yếu hướng dẫn viên là sinh viên. Một số tổ chức tương tự là XO Tours, Back of the Bike Tours, Vietnam Vespa Adventures Day Tours, Saigon on Bikes, Hanoi Kids Tours, Hanoi Street Food Tour... Ngoài ra bạn có thể làm hướng dẫn viên tình nguyện cho du khách nước ngoài qua các câu lạc bộ Saigon Lovers, Saigon Hotpot (*saigonhotpot.vn*), Hanoi Kids Club (*hanoikids.org*) hoặc Hanoi Free Tour Guides (*hanoifreetourguides.com*).

## **7. Làm các công việc thiện nguyện.**

Trở thành một tình nguyện viên có rất nhiều cái lợi. Nếu bạn có những sở thích, ước mơ nào đó, ví dụ tình yêu động vật, hay yêu thích tương tác với con người, hay làm việc với trẻ em, thì các công việc tình nguyện liên quan đến những lĩnh vực bạn hứng thú sẽ giúp bạn thỏa mãn sở thích, hoặc ít nhất giúp bạn biết được mình có thực sự yêu thích nó không. Các hoạt động tình nguyện còn là cơ hội tuyệt vời để rèn luyện thêm các kỹ năng mềm và có thêm kinh nghiệm rất hữu ích cho sự nghiệp sau này, cũng như thiết lập mạng lưới quan hệ hỗ trợ trong công việc và cuộc sống. Bạn có thể tìm thấy những người thầy, người bạn đồng chí hướng cùng xây dựng cộng đồng, xã hội tốt đẹp trong những tổ chức tình nguyện. Những người trẻ hay tham gia vào các hoạt động tình nguyện, từ thiện mà tôi thấy đều là những người dễ tương tác, có kỹ năng tốt, thường xuyên thể hiện lòng biết ơn, tin yêu vào những điều tốt đẹp trong cuộc sống.

Các tổ chức phi chính phủ và các câu lạc bộ tình nguyện như AIESEC, Operation Smile, LIN, Young at Heart Vietnam, Oxfam, Free Hugs Vietnam, Helping Hand Saigon... vẫn thường xuyên tuyển tình nguyện viên. Liên tục theo dõi tin tức của các trang web, facebook fanpage của các tổ chức này và tham gia hoạt động, không những giúp ta có nhiều kỹ năng hơn mà có khi còn kiếm được cơ hội việc làm chính thức sau đó.

## **8. Làm thêm.**

Cùng với việc làm thiện nguyện, việc làm thêm trong những năm hai mươi có thể giúp ích người trẻ rất nhiều trên con đường sự nghiệp. Hãy chọn làm thêm hoặc xin thực tập trong những ngành nghề mà mình hứng thú để giúp ích cho CV của mình. Nếu thích viết lách có thể viết bài cộng tác cho các tờ

báo dành cho tuổi trẻ. Sinh viên Việt Nam, Hoa Học Trò, Tuổi Trẻ, Thanh Niên... rất nhiều tờ báo cộng tác với học sinh sinh viên vì sự tinh nhạy với những xu hướng chuyển động mới của thị trường, thời gian linh động, khả năng sáng tác nhanh và nhiều của các bạn trẻ. Nếu thích kinh doanh có thể bắt đầu bằng việc làm nhân viên bán hàng tại các cửa hàng bán lẻ. Làm phục vụ tại các quán cà phê tuy đơn giản nhưng cũng giúp ta tiếp xúc với nhiều người hơn, làm quen với việc tương tác khách hàng và tạo dựng mối quan hệ công việc.

## **9. Tự học các môn nghệ thuật.**

Giáo dục Việt Nam không có xu hướng dạy chúng ta về nghệ thuật, cách làm nghệ thuật và cách thưởng thức nghệ thuật. Do vậy, quãng đời hai mươi chưa nhiều vướng bận là thời điểm tốt nhất để bạn tự trang bị cho mình những kiến thức này. Hãy tập chơi một nhạc cụ nào đó (ghita, violin, piano, trống, sáo...) hoặc học vẽ tranh, khiêu vũ, múa... Các môn nghệ thuật giúp cho cuộc sống tinh thần của ta thêm phong phú và vững chãi, tăng thêm trí thông minh và khiến cuộc sống con người trọn vẹn đầy đủ hơn. Đến một lúc nào đó trong đời, bạn sẽ thấy nghệ thuật là một phần lớn của cuộc sống, và sẽ thấy thật may mắn là bạn đã không bỏ lỡ niềm vui đó.

## **10. Dành thời gian cho các hoạt động tinh thần.**

Phát triển bên ngoài không thể nào bền vững nếu thiếu đi sự vững chắc bên trong, hay sự kết nối với phần tinh thần, tâm linh của con người. Tuổi trẻ thường hướng ngoại mà quên đi chăm sóc nội tâm. Nhưng nhiều khi nó là nguyên nhân cho những khủng hoảng trầm cảm, chỉ vì ta không nhận thức được rõ bản thân mình là ai, mình muốn gì thích gì. Vậy nên thời kỳ hai mươi cũng là thời điểm tốt để tìm hiểu về các hoạt động tinh thần, tìm kiếm chỗ dựa vững chắc về tâm linh để không bị khủng hoảng niềm tin sau này.

Thời sinh viên không biết có bao nhiêu ngày tôi cảm thấy nhàm chán. Còn bây giờ khi đã đi làm, bị vướng bận và bó buộc nhiều thứ, chỉ ao ước sắp xếp được thời gian để tham dự một khóa thiền hay học hỏi thêm về tôn giáo, tinh thần mà không được. Có rất nhiều chương trình thiền khác nhau. Ví dụ, thiền Vipassana là một phương pháp được giảng dạy miễn phí tại nhiều nơi trên thế giới. Nếu hứng thú bạn có thể xem thông tin tại trang [www.dhamma.org](http://www.dhamma.org).

Người ta nói: Trẻ thì muốn làm mà không biết gì để làm, già thì biết mà không muốn làm. Tuổi trẻ còn dám thử dám làm, tận dụng thời gian này để



trau dồi kiến thức và mài giũa kỹ năng sẽ giúp ích cho người trẻ rất nhiều trong tương lai. Nếu chịu khó rèn luyện bản thân, ta sẽ tự tin vững bước ra biển lớn, hòa nhập cùng thế giới và bạn bè năm châu. Người trẻ hiểu biết thì dân trí sẽ nâng cao. Dân trí nâng cao thì chính quyền cải tiến. Chính quyền cải tiến thì đất nước đi lên. Đất nước đi lên thì đời sau phát triển. Do vậy, học tập và rèn luyện không chỉ là cho bản thân, gia đình, mà còn cho xã hội, đất nước, và cho cả các thế hệ mai sau.

\*\*\*

## SÁCH LÀ CẢ THẾ GIỚI

*"Tôi luôn mơ tưởng rằng Thiên đường cũng tựa tựa như một thư viện vậy."* (Jorge Luis Borges)

Nếu mượn được cỗ máy thần kỳ của Doraemon, nếu được quay về quá khứ, nếu có thể nhắn nhủ với tuổi trẻ của tôi một điều thôi, thì điều mà tôi lựa chọn là: Đọc sách nhiều nữa vào, đồ ngốc ạ!

Vì cứ mỗi lần rời xa sách là tôi thấy đời mình đi xuống.

Ngày xưa, lúc còn trẻ con, cuộc sống của tôi xoay quanh toàn là sách.

Căn nhà cũ của ba má tôi chật đầy sách. Sách từ thời thanh niên của ba má, xếp dài trên cái kệ bụi chẳng choáng cả một bức tường trong phòng ngủ, vẫn không hết lại dồn thành đống chất vào các tủ trong nhà.

Hồi đó nhà toàn sách cũ, đủ mọi thể loại trên trời dưới biển, tôi cứ đụng là đọc, chẳng cần biết sách loại gì, giá trị ra sao. Sách tuổi đời đã lâu nên long bìa sút chỉ, mỗi nơi mỗi xấp. Mỗi lần đọc chị em tôi phải tìm tờ ghép trang lại với nhau rất cực khổ. Đôi khi thiếu giấy nhóm bép tôi và đưa em lại lên tủ sách lấy đại vài tờ. Sau này lục lại tủ sách của ông nội, mới giật mình phát hiện ra hai đũa đã đốt gần hết quyển *Tám mươi ngày vòng quanh thế giới* mà không biết.

Sách của ba má tôi rất nhiều quyển thuộc văn học cổ điển, *Truyện ngắn Chekhov*, *Bông hồng vàng*, *Tiếng chim hót trong bụi mận gai*, *Jane Eyre*... Tôi cứ lần lượt ngón hết, có cái hiểu có cái không, nhưng cứ thấy quyển nào là gặm quyển đó, đắm chìm trong những trang sách. Những kỷ niệm nho nhỏ với các quyển sách xưa ngô nghê mà chân thực. Nhớ một buổi trưa, tôi cố sống cố chết cày cho hết quyển *Truyện ngắn Solokhov*, đến chiều



hai mắt sưng vù lên gât gà gât gù, nên bị má lôi ra mắng cho một trận vì bỏ ngủ trưa. Hay lần đọc *Tiếng chim hót trong bụi mận gai*, tới đoạn Meggie sinh đứa con đầu lòng ở một trang trại xa xôi, miệng không ngừng kêu tên cha Ralph, tôi vừa đọc vừa khóc thút thít, lòng xót xa tự hỏi tại sao yêu nhau nhưng không đến được với nhau.

Hồi đó má tôi làm giáo viên ở trường cấp hai của xã. Ngoài những điểm bất lợi như luôn phải học giỏi thuộc bài để khỏi hổ danh làm con cô giáo, hay thi thoảng bị má kéo ra khỏi lớp dúi cho quả chuối vì đi học trễ quên ăn sáng, thì lợi thế lớn nhất là có sách để đọc. Lâu lâu, má mượn được của thư viện trường một chồng sách cũ, đem về cho hai con một sách ngẫu nhiên. Bởi nên những mùa hè xưa bé của hai chị em tôi ngoài những trò bắt cua chẵn vệt, thả diều câu cá thì còn có một thú vui lớn khác là đọc sách. Nhưng quyển sách đóng đầy kỷ niệm thơ trẻ, nào là *Calich và Valia, Cuộc phiêu lưu của Mít Đặc và các bạn, Kho báu của vua Solomon, Tô-méch và thủ lĩnh Tia Chóp Đen, Hoàng tử bé, Công chúa nhỏ, Cánh buồm đỏ thắm, Tuổi thơ dữ dội, Chiếc chìa khóa vàng hay truyện ly kỳ của Buratino, Tâm hồn cao thượng...* Những năm tháng thơ bé trôi qua với những câu chuyện trong treo và bình yên.

Cứ như thế, thế giới trẻ thơ của tôi được xây dựng nên từ cái không gian mộc mạc xanh tươi của vùng nông thôn yên tĩnh, của những nhân vật tuổi thơ đầy khí phách. Lòng tốt và sự nhân hậu, sự giữ lời hứa, lòng can đảm, sự kiên nhẫn, tính phiêu lưu mạo hiểm, tinh thần vượt khó... Tất cả những nền tảng của cuộc sống, tôi và em tôi đã được học từ tuổi thơ của mình. Đôi khi trong cuộc sống hiện tại, tôi nghiệm ra rằng những rắc rối mà người ta gặp phải, hầu hết đều bắt nguồn từ sự lãng quên những nguyên tắc cơ bản đó của cuộc sống. Mãi mê chìm vào những giá trị hư ảo mà quên đi điều gì là cốt lõi của đời người.

Sách tôi đọc chỉ là đồng sách của ba má và những quyển má mượn thư viện, nên dĩ nhiên là không đủ, lâu lâu thiếu sách cứ phải đọc đi đọc lại như bò nhai lại cỏ. Sách mới thì đắt, nên thường nhà tôi chỉ dám mua quyển nào thật cần thiết. Nhà tôi vốn có mấy cây xoài rất to, mỗi mùa ra bông gió thổi ào qua một lượt là cả sân tràn ngập bông rụng, quét đi quét lại rất mệt. Nhưng xoài ra trĩu cành, chấm với mắm ruốc ăn thì tuyệt vời. Năm tôi học lớp chín, tôi quyết định luyện thi vào trường chuyên cấp ba của tỉnh. Một ngày trong mùa hè năm ấy, ba dành cả ngày trên cây xoài keo hái. Rồi sáng hôm sau ba má chở hai giỏ xoài bụi xuống chợ ở thành phố ngồi bán tới tận chiều muộn, mỗi giỏ bằng cỡ cái cần xé trong miền Nam. Tiền bán xoài được đâu chừng năm chục nghìn đồng, má vào nhà sách mua cho tôi quyển *Những bài văn*

hay lớp chín, mua xong là trong túi cạ luôn tiền. Tôi nhận sách, vừa ngạc nhiên vừa hồ hững, kiêu cũng tự kiêu mình đây văn hay chữ tốt, cần gì văn mẫu. Nhưng má thì vui lắm, bảo đây là quà chúc tôi thi tốt. Đã hơn mười năm trôi qua rồi mà tôi vẫn nhớ như in nét mặt của má khi đưa sách cho mình buổi chiều hôm đó. Vẻ mặt bừng sáng của niềm vui, hồ hởi và hy vọng. Hai giỏ xoài đầy đôi lấy một quyển sách. Nhớ lại mà ghen ngào nước mắt, một thời con nhà nghèo thiếu sách.

Vào cấp ba, tiền học bổng mỗi tháng hình như khoảng tám chục nghìn, mỗi lần má xuống thăm cho thêm hai chục nữa. Hầu hết đổ vào để mua sách tư liệu văn học, sách phê bình văn học, sách chuyên sâu, đủ thứ. Tiền thì ít mà sách cần mua thì nhiều, nên thỉnh thoảng quyển nào ưng ý lắm tôi mới mua, còn đâu là vào thư viện tỉnh mượn về tra cứu. Thầy dạy văn bắt mỗi đứa phải có một quyển sổ tư liệu văn học. Tôi lấy một quyển tập giáo án thiết dầy của má để làm sổ tư liệu. Những ngày gò lưng trên thư viện chép những bài thơ lạ, những lời phê bình tâm đắc vào sổ, đôi khi nghỉ tay nhìn ra ngoài, thấy mấy chiếc lá me tây xanh ngắt rung rinh trong gió, trong lòng vừa nhẹ nhàng vừa vui sướng. Bây giờ nhớ lại, những buổi ngồi say sưa đọc sách hay ghi chép ở thư viện tỉnh là những khoảnh khắc hạnh phúc nhất của tôi thời cấp ba.

Rồi lên tới đại học. Ta nói quãng đời đại học là quãng đời ngu dại nhất của tôi. Mang tâm lý con nhà nghèo vào Sài Gòn trọ học, mấy năm sinh viên tôi chỉ chăm chăm làm thêm kiếm tiền, hà tiện đủ thứ kể cả tiền mua sách. Rồi cũng không biết đường lên mạng tìm ebook để đọc. Đôi khi đọc sách thì chỉ đọc những quyển giải trí rẻ tiền. Sách có giá trị thì đọc mỗi năm chỉ vài quyển, cứ như thế mà ngu dần đi.

Một lần đọc về tiểu sử cựu tổng thống Mỹ Bill Clinton, tôi thấy ông đọc đến vài trăm quyển sách trong suốt bốn năm đại học. Nghĩ mà tiếc nuối không để đâu cho hết. Giá như thời đi học chuyên cần đọc như Clinton thì cho dù bây giờ không thành tổng thống chắc cũng không hổ thẹn mang danh "làm trai đứng ở trong trời đất."

Đi làm được vài năm, không hiểu được cơ duyên đưa đẩy trời Phật thương tình sao mà tôi bắt đầu đọc sách lại. Đọc không ngừng nghỉ. Sau một năm thấy kiến thức của mình tăng lên đáng kể. Nhìn lại một chặng đường dài, thấy đời mình sang trang mới cũng là nhờ đọc sách. Tôi yêu quý sách bao nhiêu thì cũng biết ơn sách bấy nhiêu. Bởi nhờ có sách mà tôi mới trưởng thành hơn, phát triển hơn, nuôi dưỡng lại tình yêu với nghiệp viết và mới trở thành tác giả, như ước mơ của tôi từ thuở bé.

Không chỉ tôi mà rất nhiều người khác đã thay đổi nhờ sách. Lê Phương Anh Vũ, người sáng lập câu lạc bộ sinh viên lớn mạnh, là một trong những người thuộc thế hệ 9X giỏi nhất mà tôi biết. Em kể với tôi rằng thời cấp ba em học hành không quá nổi bật, lúc vào đại học cũng nhút nhát tự ti. Nhưng từ lúc em chăm chỉ đọc sách, rồi ra ngoài làm nhiều hơn, tự học, tự phát triển chính mình, mà em trở thành một trong những người được biết đến nhiều nhất ở trường đại học của em. Em dìu dắt các thế hệ, sinh viên đi sau, xây dựng những khóa đào tạo kỹ năng và hướng dẫn nhiều người khác trong con đường tự học và phát triển bản thân.

Long Ứng Đài, Bộ trưởng Bộ Văn hóa Đài Loan, một nhà văn nổi tiếng, cũng từng viết cho con mình một lá thư dài về sách. Người con trai hai mươi một tuổi cảm thấy áp lực vì có cả cha lẫn mẹ đều là những người nổi tiếng, thành đạt. Cậu nói với mẹ: "Mẹ phải chấp nhận rằng con chỉ là một người bình thường, không có thành tựu gì nổi bật trong cuộc đời."

Long Ứng Đài trả lời: "Điều quan trọng nhất đối với mẹ, không phải là con có thành tựu hay không, mà là con có hạnh phúc hay không, trong cuộc sống hiện đại bây giờ, loại công việc nào có thể ít nhiều đem lại cho con niềm hạnh phúc? Thứ nhất, nó cho con ý nghĩa, công việc đó không điều khiển con, không giam cầm con như tù binh. Thứ hai, nó cho con thời gian, nó cho con trải nghiệm đầy đủ trong cuộc sống. Ví dụ làm quản lý ngân hàng ở Phố Wall, nhưng mỗi ngày vì tiền mà căng thẳng, có thể lại không bằng làm nghề nhân viên coi sóc vườn thú, hằng ngày tắm rửa cho voi hay đánh răng cho hà mã."

Nữ nhà văn kể lại câu chuyện lúc còn ở Đức, hai mẹ con họ gặp một họa sĩ tên là Timothy. Anh ta từ nhỏ đã yêu thích tranh, ở trong hệ thống giáo dục tự do, nên học hành không ổn định, lúc thì học ngoại ngữ để làm phiên dịch, lúc thì học làm thợ khóa, lúc học làm thợ mộc. Sau khi tốt nghiệp, anh không tìm được việc làm. Đến năm 41 tuổi anh ấy vẫn thất nghiệp như thế và vẫn ở cùng mẹ mình. Lúc không có việc gì làm, anh ta ngồi ở cửa sổ sát đường, vẽ hươu cao cổ. Trong các bức vẽ của anh, cổ của hươu thò ra từ đỉnh của xe buýt, xuyên qua sân bay, đi vào rạp phim. Nó mở to đôi mắt với lông mi dài, nhìn chăm chăm vào một đứa trẻ ngồi trên xa ba bánh.

Long Ứng Đài bảo, bà sợ con thành người vẽ hươu cao cổ như Timothy, không phải vì anh ta không có tiền hay không có danh. Mà là vì anh ta không tìm được ý nghĩa cuộc sống.

Cuối thư, bà viết: "Mẹ yêu cầu con chăm chỉ đọc sách, không phải vì mẹ

muốn con có thành tựu hơn người khác, mà là bởi vì, mẹ muốn con có nhiều hơn nữa quyền lựa chọn cho tương lai, lựa chọn có ý nghĩa, có thời gian làm việc, chứ không phải là bị ép mưu sinh."

Quả thật, cái mà con người ta cần nhất trong đời là quyền lựa chọn một cuộc sống được làm những điều có ý nghĩa. Và sách là một công cụ giúp ta đạt được điều đó.

Sách cho ta kiến thức, cho ta động lực, cho ta mơ về những nơi xa hơn. Sách giúp mở ra một thế giới tốt đẹp hơn, những con người tốt hơn, và cả một phiên bản tốt hơn của chính ta. Nói không ngoa, sách là cả thế giới.

Người trẻ ở thành phố thì quá nhiều sách để đọc. Còn mỗi lần về nông thôn thì thấy tụi nhỏ suốt cả mùa hè la cà chơi bời lêu lổng, thiếu sách trầm trọng. Những người trẻ được nuôi dưỡng đầy đủ, được cho ăn học đàng hoàng như chúng ta, hãy luôn nuôi dưỡng cho mình kỹ năng đọc sách, Và đừng quên gieo trồng thói quen đọc ở những đứa trẻ quanh mình, em mình, con mình, cháu mình...

Để hy vọng rằng những hạt mầm tươi sáng mà ta gieo cho lũ trẻ ngày nay, sẽ hình thành những Antonie de Saint-Exupéry hay Lucy Maud Montgomery của Việt Nam trong tương lai mai sau.

- Antonie de Saint-Exupéry: phi công, nhà văn người Pháp, tác giả sách Hoàng tử bé

- Lucy Maud Montgomery: Nhà văn người Canada, tác giả của hơn 20 tiểu thuyết, được biết đến nhiều nhất là Anne tóc đỏ dưới mái nhà xanh và Emily ở trang trại trắng non.

\*\*\*

## **ĐỌC SÁCH NHƯ THẾ NÀO**

"Bạn càng đọc nhiều, bạn càng biết nhiều.

Bạn càng học nhiều, bạn càng đi nhiều."

(Dr.Seuss)

Tại sao tôi lại nói nhiều về sách đến thế trong một quyển sách dành cho



người trẻ?

Không phải là bởi vì tôi là một tác giả, tôi muốn hô hào cổ vũ độc giả đọc nhiều sách, để từ đó gián tiếp thúc đẩy doanh số bán sách của tôi. Hoàn toàn không. Tác giả viết về tự học mà mong sách bán chạy thì chỉ là chuyện nằm mơ giữa ban ngày.

Lý do là bởi vì, tôi thấy không biết bao nhiêu người trẻ quanh mình chưa nhận thức đúng tầm quan trọng của sách, cũng như không biết đọc sách thế nào cho đúng cách.

Có hai loại phản ứng tiêu cực tiêu biểu từ người ít đọc khi được khuyến đọc sách nhiều hơn:

"Đọc sách đâu bảo đảm thành công." - Một câu ngụy biện kinh điển của những người lười đọc.

"Sách chỉ khiến người ta mơ mộng hão huyền phi thực tế." - Phát biểu từ một người thiếu hiểu biết về sách. Đối với họ chắc sách chỉ có mỗi thể loại tiểu thuyết điếm tình huyền hoặc. Tôi không biết lần cuối cùng họ cầm một quyển sách tử tế trong tay là khi nào.

Rõ ràng là không phải ai đọc sách cũng thành công. Nhưng lại có một sự thực rõ ràng khác là những người thành công đọc rất nhiều sách. Một nghiên cứu được tiến hành trên 1.200 người giàu có nhất thế giới cho thấy: Điểm chung giữa những người này là họ tự giáo dục bản thân thông qua việc đọc sách. Bill Gates, Steve Jobs, Warren Buffet đều là những người đọc sách rất chuyên cần. Đọc sách không chắc sẽ giúp ta thành đạt trên đường đời, nhưng không có nó hầu như ta không thể thành người.

Warren Buffet từng trả lời trong một bài phỏng vấn rằng ông dành 80% thời gian trong ngày để đọc sách và tiếp thu kiến thức mới. Không chỉ riêng ông, nghiên cứu tiểu sử của những con người xuất chúng khác, ta sẽ thấy điểm chung là họ vui vẻ và say mê đọc sách, ngay cả sau những giờ lao động mệt nhọc. Vì đối với họ, đọc sách là một cách tự học. Và sự học là sự nghiệp cả đời.

Nhưng sách thì có nhiều loại. Đầu phải sách nào cũng giúp mình tiếp thu kiến thức.

Vậy nên đọc sách như thế nào?

Sau một thời gian mày mò tìm hiểu trên con đường tự học, tôi đã tìm được cách đọc sách thích hợp nhất cho mình. Giờ đây, tôi xin hoan hỉ chia sẻ lại cho các bạn đọc phương pháp đọc sách của mình.

Đầu tiên là về số lượng, cần đọc ít nhất 50 quyển sách một năm. Có thể vài người sẽ nói: Như thế là quá nhiều, coi chừng ngộ chữ. Xin thưa là không nhiều chút nào. Năm mươi quyển sách mỗi năm, chia ra là mỗi tuần một quyển. Sách có nội dung tốt độ dày trung bình thường khoảng 200 - 300 trang. Tức mỗi ngày chỉ cần đọc 40 - 50 trang sách. Nếu tập trung thì chỉ mất khoảng một giờ đồng hồ cho việc đọc mỗi ngày. Cứ chăm chỉ ngày nào cũng vậy, là mỗi năm sẽ hoàn thành được từ 50 quyển sách trở lên. Chứ vài tháng mới đọc hết một quyển, thì cũng không ích lợi bao nhiêu.

Cách đọc sách của tôi là cân bằng giữa sách hư cấu và phi hư cấu. Mỗi khi đọc một quyển thuộc thể loại này, tôi lại đọc một quyển thuộc thể loại kia. Mục đích là để cân bằng giữa thực tế và tưởng tượng. Tôi đọc nhiều sách về phát triển bản thân, rèn luyện kỹ năng và truyền cảm hứng, các sách về lịch sử, văn hoá, tinh thần, kinh doanh. Đối với thể loại hư cấu, tôi chọn các tác phẩm văn học kinh điển và có chiều sâu, biểu hiện tâm lý con người hay phác hoạ bối cảnh lịch sử xã hội của một thời kỳ, và có giá trị trị lâu dài. Những quyển như *Kiều hãnh và định kiến*, *Tiếng chim hót trong bụi mận gai*, *Cuốn theo chiều gió*, *Jane* và *Eyre*... thay vì các loại sách chỉ nói về tình cảm nam nữ yêu đương thuần túy.

Tôi tránh xa thể loại tiểu thuyết diễm tình như một người lành mạnh tránh xa dịch bệnh. Những sách ấy không phải tất cả chỉ toàn rẻ tiền bỏ đi. Nhưng dù cho tác giả viết hay, dù văn chương bay bổng, cảm xúc ngất trời thì cũng không có ích lợi nhiều cho con đường tự học. Dù có đọc đến hàng trăm quyển ngôn tình đi nữa, thì xong rồi cũng không đọng lại bao nhiêu kiến thức, càng gây tâm lý uỷ mị hoang đường, xa rời thực tế. Thu Giang Nguyễn Duy Cần, một trong những học giả kỳ cựu bậc nhất Việt Nam giữa thế kỷ 20 có viết: "Kẻ nào đọc những loại tiểu thuyết nhảm sẽ làm mất thời giờ rất quý báu của họ. Và đáng ân hận hơn, là rồi họ sẽ mất dần óc phán đoán và quân bình của tâm tình họ nữa."

Sách dở đọc chỉ tốn thời giờ. Tôi thường lựa chọn đọc sách nào được đánh giá cao, tác giả nổi tiếng, giá trị của tác phẩm đã được thử thách qua độ bền của thời gian.

Vậy làm sao để biết quyển nào hay dở ra sao?

Bí quyết của tôi là: [www.goodreads.com](http://www.goodreads.com). Đây là một trang mạng xã hội về sách và là công cụ hữu hiệu để chọn sách dành cho dân ghiền đọc. Trang này tổng hợp những nhận xét, bình luận, xếp hạng sách của người dùng, và dựa trên những đánh giá sách trước đó của người dùng mà gợi ý những quyển sách khác cùng thể loại cho họ. Những người bạn phương Tây của tôi trước khi quyết định mua một quyển sách nào đó thường vào Goodreads đọc tất cả những bình luận khen chê các kiểu, rồi mới quyết định mua hay không.

Goodreads dù chủ yếu là nhận xét đánh giá sách nhưng vẫn lưu trữ một số ebook có sẵn để người dùng đọc trực tiếp trên trang. Đa phần là các tác phẩm kinh điển như *Bàn về tự do* của John Stuart Mill hay *Gió qua rừng liễu* của Kenneth Grahame. Goodreads hoạt động rất mạnh và liên kết với nhiều tác giả. Những tác giả nổi tiếng thế giới như Paulo Coelho hay Elizabeth Gilbert thường có những chương trình giao lưu với độc giả, trả lời câu hỏi và đưa ra lời khuyên về viết văn trên trang này.

Cứ mỗi năm mới đến tôi sẽ đặt mục tiêu năm nay cần đọc bao nhiêu quyển sách. Đọc xong mỗi quyển thì lên trang Goodreads đánh giá và ghi lại cảm nhận quan điểm của mình. Nếu có thời gian thì tóm tắt về quyển sách vừa đọc. Đến cuối năm Goodreads tổng hợp lại thành một trang *Your year in books* (tạm dịch: Năm của bạn qua những quyển sách). Nhìn lại một năm mình đã đọc được khá nhiều, thấy vui vui hay hay vì đã đạt được một thành tích nho nhỏ cho bản thân. Ngày đầu tiên đăng ký Goodreads tôi đã chẳng biết nó sẽ đến đâu, chẳng biết có lợi ích gì, chỉ đánh giá sách vì thích. Đến khi đã trở thành tác giả, được trang bán sách trực tuyến Tiki mời viết chuyên mục *Người nổi tiếng đọc gì*, tìm lại đánh giá sách của mình trên Goodreads, tôi mới à lên, giờ đã thấy chúng hữu dụng. Ngẫm ra sự đời có những chuyện ta làm mà ai biết được tương lai. Cứ để niềm yêu thích dẫn dắt, rồi cũng có lúc nào đó hữu ích.

Một bí quyết khác nữa là mỗi khi đọc sách, tôi thường để bên mình một quyển sổ nhỏ. Sổ được chia trang theo nhiều chủ đề, ví dụ: Thành công, Kinh doanh, Viết lách, Thái độ sống, Thay đổi bản thân. Khi đọc, thấy câu nào tâm đắc thì ghi vào sổ, kèm với những cảm nhận của mình liên quan tới câu đó hoặc cách diễn dịch diễn giải nếu có. Sau này mỗi lần cần đọc lại để tạo động lực hay cần tư liệu để dẫn chứng, chứng minh khi nói chuyện, viết lách thì tôi lại lấy sổ ra tìm lại. Em trai tôi cũng có một quyển sổ trích dẫn từ sách và phim, nhưng với mục đích khác. Nó dùng đó như là nguồn tư liệu để "chém gió", nó bảo thấy lời nói của mình có chiều sâu và sức mạnh hơn hẳn khi trích dẫn mấy câu nói hài hước hay ho.

Tôi đọc nhiều sách của các tác giả nước ngoài, chủ yếu là tác giả Anh, Mỹ, và ưu tiên đọc nguyên tác bằng tiếng Anh: Nhà giáo dục tiên phong trong thời kỳ Minh Trị là Fukuzawa Yukichi, đã áp dụng phương pháp đọc sách nguyên bản này vào ngôi trường đại học tư thực hiện đại đầu tiên của Nhật Bản, do ông sáng lập nên. Ông dồn tiền mua sách nguyên bản từ Mỹ về, cho học trò đọc. Quan niệm của ông là khi đọc sách nguyên bản ta được đọc nguồn trực tiếp. Còn sách dịch đôi khi không được dịch sát nguồn. Đọc sách dịch là đọc lại qua một nguồn thứ cấp, theo cách hiểu chủ quan của người dịch.

Nhà văn J.K Rowling từng có lời khuyên cho người viết trẻ rằng nếu muốn viết tốt, hãy đọc càng nhiều càng tốt. Đọc mọi loại sách có thể. Đọc nhiều thì bạn sẽ phát hiện ra phong cách mà mình yêu thích, và tránh được các thể loại sách mà bạn cho là rác rưởi. Nên đối với những người ấp ủ ước mơ làm nghề viết, nhà văn, nhà báo, copywriter... thì việc đọc chuyên cần là không thể thiếu.

George R.R Martin thì có câu nói "Người đọc sách sống một nghìn cuộc sống trước khi anh ta chết, còn người không đọc sống chỉ một đời." Những ai đọc sách thì biết thêm được nhiều cuộc đời khác, nên coi như là sống nghìn cuộc sống chỉ trong một kiếp người. Sách thật kỳ diệu.

Bởi vậy không đọc sách mỗi ngày là một thiệt thòi lớn.

\*\*\*

## **ĐỪNG DỰA VÀO TRƯỜNG HỌC**

"Ai cũng là thiên tài. Nhưng nếu bạn đánh giá một con cá qua khả năng leo cây của nó thì nó sẽ sống cả đời tin rằng mình là kẻ ngu ngốc." (Albert Einstein)

Nói chuyện với đứa em đang học cấp ba. Nó gặp khó khăn nghiêm trọng với môn văn, vấn đề muôn thuở của mấy thằng con trai khô khan yếu các môn xã hội. Ngồi một hồi để tư vấn cho nó vài lời khuyên, tôi nhớ lại câu chuyện ngụ ngôn về trường học loài vật mà tôi từng đọc được. Câu chuyện được cho là của tác giả George Reavis.

Truyện kể rằng một hôm, các loài thú vật quyết định rằng chúng phải làm gì đó thật vĩ đại để giải quyết các vấn đề mà thế giới đang đối mặt. Và thế là chúng mở ra một trường học.



Tất cả loài vật đã thông qua một chương trình giảng dạy bao gồm: leo cây, chạy, bơi và bay. Để việc quản lý chương trình được dễ dàng hơn, mọi loài vật đều phải tham gia tất cả các môn học.

Và rồi:

Con vịt rất xuất sắc trong môn bơi lội, thậm chí là còn giỏi hơn cả thầy giáo. Nhưng nó chỉ đủ điểm đậu trong môn bay và rất tệ trong môn chạy. Vì vịt chạy rất chậm, nó phải ở lại trường sau giờ học và phải bỏ luôn cả bơi để luyện tập môn chạy. Việc này tiếp diễn cho đến khi màng chân của nó bị rách toạc khiến vịt chỉ đạt điểm trung bình trong môn bơi. Vì ở trường, điểm trung bình là chấp nhận được, nên chẳng ai lo lắng về điều đó trừ vịt.

Con ngựa dẫn đầu lớp trong môn chạy, nhưng nó gặp khó khăn lớn vào những giờ học leo cây.

Sóc thì rất giỏi trong môn leo cây, nhưng nó lại thất bại trong môn bay, khi thầy giáo yêu cầu phải bay từ dưới đất lên thay vì từ ngọn cây xuống. Nó bị chuột rút vì phải cố gắng quá sức và sau đó bị bốn điểm trong môn leo và hai điểm trong môn chạy.

Đại bàng là một đứa trẻ hư đốn và thường xuyên bị kỷ luật nặng nề. Trong giờ học leo trèo, nó vượt qua tất cả các học sinh khác và leo đến ngọn cây sớm nhất nhưng khăng khăng đòi sử dụng cách riêng của nó để đến đích chứ không phải dùng chân bám và leo từng bước như hướng dẫn.

Kết thúc năm học, bạn đoán xem con vật nào có tổng điểm cao nhất? Đó là lươn, một con vật hết sức kỳ dị. Dù chẳng học môn nào xuất sắc, nhưng nó có thể bơi, chạy, leo và bay mỗi thứ một chút, nên nó đạt điểm trung bình môn cao nhất và trở thành thủ khoa.

Loài cây thảo nguyên phản đối hệ thống đào tạo này vì ban quản lý nhà trường từ chối thêm môn đào hang vào chương trình giảng dạy. Chúng quyết định không tham gia vào trường học và cho lũ con học việc ở chỗ của một con lửng. Những con cây sau đó hợp tác với lũ chim và chuột túi, mở một trường học tư nhân, và đạt được thành công vang dội.

Câu chuyện này thường xuyên được các nhà giáo dục phương Tây sử dụng để minh họa cho sự phiền diện của giáo dục chính quy thông qua trường lớp. Các trường học chính quy từ cấp một đến cấp ba thường xếp lớp dựa trên tuổi tác và giảng dạy một số môn nhất định. Theo nhà giáo dục người Mỹ Leo Buscaglia, phương pháp này có không ít hạn chế. Một mặt, việc xếp lớp

dựa trên độ tuổi không đem lại lợi ích cho mọi học sinh, vì sự phát triển về thể chất và tinh thần của con người là khác nhau dù cùng chung độ tuổi. Mặt khác, sự đánh giá dựa trên một số môn học trong nhà trường không phát huy được thể mạnh của mỗi cá nhân và làm hạn chế sự phát triển toàn diện của con người.

Tại Việt Nam, giáo dục nhà trường còn nhiều bất cập vì phải chạy đua theo thành tích. Nhìn lại bản thân mình, tôi thấy điều này để lại những hậu quả nặng nề.

Thời mới vào cấp ba, tôi đăng ký thi chuyên văn vì hồi đó với tôi học văn dễ như uống nước. Mỗi đề bài đều tìm ý hay ý mới để viết, nên điểm văn cấp hai lúc nào cũng cao nhất lớp. Đậu vô trường chuyên, cứ tưởng học mà như chơi, ai ngờ tan tành giấc mộng.

Chương trình học nhồi nhét khủng khiếp, lớp 10 thì học chương trình lớp 11, lớp 11 thì học tiếp chương trình lớp 12, rồi 12 thì ôn lại những bài cũ. Ngày nào cũng có vài đề bài văn phải làm. Mỗi bài thơ truyện ngắn là ba, bốn bài tập làm văn khác nhau, hết đề này tới đề khác. Ý tưởng đâu mà đề ra liên tục như vậy, nên không còn cách nào khác tôi đành xào nấu những bài cũ, cắt xén ý này ý nọ lắp ghép vào với nhau. Thầy dạy môn chuyên (thành thật xin lỗi các thầy) lên lớp giảng bài theo từng ý, cứ như vậy mà chép vô như rô bốt. Bởi vì học là để thi, mà thi thì chấm bài theo ý. Nên ngay cả môn văn thầy cũng phải dạy theo công sức sao cho học sinh thi đậu, đủ ý đúng ý của người ra đề, chỉ biết chạy theo thôi chứ biết làm sao.

Cả năm học cứ chạy theo các kỳ thi, hết thi chuyên đề, lại thi đội tuyển trường, rồi thi học sinh giỏi tỉnh, đến thi Olympic 30/4, đến thi quốc gia. Mỗi lần gần tới kỳ thi, tôi toàn thức dậy lúc 2 giờ sáng để học bài. Nhiều khi mệt quá học không nổi, nên lên lớp kiểm tra đành nộp giấy trắng. Bây giờ đã qua mười mấy năm mà đôi khi nằm mơ vẫn thấy mình trễ thi, tới lộn phòng thi, không mặc quần áo đi thi, thật là ác mộng. Sau ba năm học chuyên văn, tôi thấy mình tàn tạ như giẻ rách, tình yêu với môn văn tan tác như lá nát sau mưa đông. Tôi trở nên căm ghét văn chương, và chuyển hướng sang học kinh tế.

Ba năm cấp ba tôi chẳng nhớ gì nhiều, chỉ nhớ mãi một điều. Đó là hồi học đội tuyển quốc gia, được học một người thầy đặc biệt. Nghe đồn thầy là một trong sáu thầy giáo dạy văn hay nhất Việt Nam một thời. Học thầy đâu có vài ba buổi mà tôi nhớ suốt đời. Thầy bảo khi phân tích một bài văn bài thơ nào đó mình phải chọn một con mắt. Con mắt đó là điểm ưng nhất trong bài

văn bài thơ, không cần theo ý ai, chỉ cần bản thân mình thấy thích là được. Phải tập trung làm rõ, phân tích nó, diễn giải tại sao mình thấy chỗ đó hay chỗ đó đẹp. Rồi từ đó lấy nó làm cái hồn, làm sợi chỉ xuyên suốt, lan tỏa nó ra, để biến nó thành điểm nhấn, đem sức sống cho bài viết của mình. Thầy ngày xưa học cùng thời với Lê Anh Xuân, Hoàng Nhuận Cầm và nhiều thi sĩ khác. Mỗi lần giảng tới bài thơ bài văn nào là thầy kể giai thoại về người đó, lũ học trò chúng tôi ngồi nghe như nuốt từng lời, ghi chép không nhiều mà cứ nhớ như in.

Bởi vậy, tôi thấy điều đầu tiên và quan trọng nhất để học tốt (mà các thầy cô lại thường bỏ qua) đó là cảm thụ. Như dạy văn, thì người dạy phải truyền cho học sinh cái tình yêu con chữ, cái hay cái đẹp của văn chương, cái chân thiện mỹ mà mỗi con người đều hướng tới, cái sinh động đầy màu sắc mà văn học phản ánh từ cuộc sống con người. Hay dạy toán, thì cái cần làm là nuôi dưỡng niềm đam mê logic, ứng dụng của toán học vào thực tế, vẻ đẹp của toán học. Nhưng thử hỏi có mấy ai làm được vậy. Vất vả với lương giáo viên ba cọc ba đồng, vừa dạy ở trường vừa lo dạy thêm, rồi vất óc với các thành tích chỉ tiêu, phải nâng điểm cây số ảo để có bảng điểm đẹp đăng báo cáo với cấp trên. Đó là chưa kể thời xưa "chuột chạy cùng sào mới vào sư phạm". một số thầy cô không đủ điểm vào trường khác nên mới học sư phạm chứ đâu phải là vì tình yêu bức giảng và tâm huyết với sự nghiệp giáo dục. Có người bạn bảo thấy tôi viết còn hay hơn cô giáo dạy văn. Tôi cười nghĩ, vì mấy cô giáo mà bạn thấy không có đủ tình yêu với văn chương đó thôi. Hoặc tình yêu đó vốn không hề tồn tại, hoặc tình yêu đó bị bào mòn bởi thực tế khắc nghiệt của cuộc sống. Không có tình yêu thì làm sao viết hay giảng hay, không có tình yêu thì làm sao truyền thụ được tình yêu tới lũ học trò. Bởi vậy có không biết bao nhiêu đứa học trò như tôi, theo đuổi vì sở thích, mà từ bỏ vì kiệt quệ và vỡ mộng. Những ngày trong nhà trường không những không bồi đắp tình yêu với văn chương mà còn tàn phá nó nữa. 1

Nghĩ lại, đó chính là điểm yếu của hệ thống giáo dục hiện thời. Thay vì ươm mầm tình yêu với tri thức cho học trò thì lại hủy hoại nó. Thay vì nuôi dưỡng sự sáng tạo thì lại bóp chẹt cho nó chết đi. Nhà giáo dục người Mỹ Neil Postman từng nói: "Trẻ em đến trường với những dấu chấm hỏi và ra trường với những dấu chấm hết." Trường học truyền thống đôi khi làm thui chột đi khả năng tò mò, và lòng ham hiểu biết. Ở Việt Nam tình hình càng bi đát hơn. Từ nhỏ học trò đi học đã được dặn dò phải học giỏi đăng sau này mới có công ăn việc làm, để lo cho gia đình phụng dưỡng cha mẹ. Chẳng thấy ai dặn hãy học vì tình yêu tri thức. Tốt nghiệp cấp ba thi vào đại học cứ chọn đại ngành nào dễ kiếm việc làm. Rồi học xong bốn năm đại học cũng chẳng biết mình thích gì muốn gì, tự hỏi ta sẽ làm chi đời ta. Rồi đâm đầu đi làm

kiến ăn qua ngày. Rồi lấy vợ lấy chồng, sinh con đẻ cái, rồi già đi. Rồi nằm trên giường bệnh nghĩ lại thời trai trẻ, nhớ ôi ta cũng đã một thời ước được làm kỹ sư nông nghiệp, ta đã một thời mơ mộng làm nhà văn, ta đã một thời muốn làm nhạc sĩ, vũ công, làm thợ chụp ảnh, làm đầu bếp... Rồi lại tự hỏi: ta đã làm chi đời ta. Thế rồi cũng chết đi. Than ôi, kiếp người thử hỏi chỉ như vậy thôi sao?

Mỗi kỳ thi đại học đến, tôi lại thầm chúc các em sĩ tử chân cứng đá mềm, chúc các em kiên cường dũng cảm. Đường đời còn rộng và dài lắm. Đậu đại học chẳng khẳng định được gì, rớt đại học biết đâu là điềm phúc. Đừng học vì trào lưu, hãy học vì ham thích. Theo đuổi tri thức đích thực, khám phá đam mê bản thân. Chú ý tới những điều mà xã hội và gia đình vẫn hay khuyên bảo, chưa chắc chúng là tốt nhất cho em. Hãy bảo trọng!

\*\*\*

## HỌC HAY LÀ KHÔNG HỌC

"Bất kì ai dừng học tập đều già, dù anh ta ở tuổi hai mươi hay tám mươi."  
(Henry Ford)

Minh nhắn tin cho tôi, sự bối rối hiện lên trong câu chữ. Em chán ngán chương trình học ở trường, chẳng có hứng thú với bất kỳ môn học nào. Bỏ bê việc học một thời gian, em thấy vừa tội lỗi vừa mệt mỏi, vì không có bất kỳ động lực nào để học tiếp. Em muốn nghỉ học ở trường để làm việc khác.

Minh không phải là trường hợp hiếm gặp. Từng làm công tác tư vấn hướng nghiệp cho nhiều bạn trẻ, tôi gặp không ít bạn trẻ như Minh. Họ thấy việc học ở trường không có ý nghĩa gì, nên chán nản bỏ học, hoặc bảo lưu kết quả học tập.

Điểm chung mà tôi nhận thấy ở những người trẻ này là gì?

Đó là sự mất niềm tin vào hệ thống giáo dục. Chương trình đào tạo nhằm chán, không có ứng dụng thực tế, học xong không biết để làm gì. Kết quả là có không ít người bỏ học giữa chừng. Người học dở nghỉ học cũng có mà người học giỏi nghỉ học cũng không thiếu. Đôi khi tôi cũng không khỏi tự hỏi, ngày xưa tốt nghiệp đúng hạn, được cấp bằng đại học, hóa ra là do mình hèn, không dám bỏ học, hay vì mình đã đủ kiên nhẫn để theo đến cùng? Hay là, vì mình luôn giữ được niềm tin ngây thơ vào nền giáo dục nước nhà?



Nói về bỏ học giữa chừng, ai cũng nhắc đến Bill Gates và Steve Jobs, hai huyền thoại từng bỏ dở việc học ở các trường đại học danh tiếng. Với một số người bạn từng bỏ dở việc học quanh tôi, nếu họ cứ tiếp tục đi học làng nhàng như bao người, chưa chắc gì bây giờ họ đã gây dựng được những cái mà học đang có. Nhưng, nói đi thì cũng phải nói lại, mỗi năm trên thế giới có không biết bao nhiêu triệu sinh viên bỏ học, mà số lượng làm nên sự nghiệp lẫy lừng như Bill Gates hay Steve Jobs thì chỉ đếm được trên đầu ngón tay. Bạn bè tôi cũng thế, để được như bây giờ, họ cũng đã trải qua những quãng thời gian nhiều chông gai khôn khó.

Tôi không hề phản đối việc bỏ học ở trường. Theo cuốn sách *Bàn về tự do* của John Stuart Mill, mỗi người đều có quyền sống theo ý thích của mình, miễn sao không ảnh hưởng đến quyền sống của người khác. Việc bỏ học hay tiếp tục hoàn tất chương trình học tập là quyết định cá nhân của mỗi người. Nhưng không phải cứ thấy người này nghỉ học làm nên nghiệp lớn thì mình cũng sẽ làm được như vậy. Cũng như không phải trường học này tốt cho người này thì cũng tốt cho người kia. Không phải cái gì hợp với người ta cũng hợp với mình. Cho nên khi gặp các trường hợp cân tư vấn về học tập, đối với bạn này thì tôi gật gù, có lẽ điều này là tốt nhất cho em. Còn đối với bạn kia thì tôi nhấn ngược lại: "Điều quan trọng đối với em bây giờ là tốt nghiệp đại học." Quyết định bỏ dở việc học là một việc đầy can đảm và đi kèm rất nhiều khó khăn sau đó, nên ta phải cân nhắc rất kỹ trước khi thực hiện.

Nhưng làm thế nào để biết lúc nào là nên nghỉ học lúc nào thì không?

Bỏ qua tầm quan trọng của tấm bằng trong một xã hội trọng bằng cấp như Việt Nam, thì có nhiều điều ta cần cân nhắc trước khi quyết định bỏ học.

Đầu tiên, quyết định nghỉ học thường xuất phát từ việc quá chán nản với chương trình học ở trường. Một số bạn thấy mình không hứng thú gì với ngành học của mình và quyết định nghỉ. Mặc dù họ chưa có dự định rõ ràng sẽ làm gì khi nghỉ học. Hoặc có dự định mơ hồ rằng nghỉ để làm điều mình thích, hoặc dành thời gian cho việc khác ưu tiên hơn. Nhưng sau khi nghỉ học ở trường, với khoảng thời gian trống đột ngột như vậy, có bao nhiêu người tận dụng một cách tốt nhất thời gian của họ, hay lại sa đà vào ngủ nướng, chơi game, facebook, và những việc vô bổ tốn thời gian khác. Rồi cuối cùng kế hoạch đặt ra thì không tới đâu mà đến cả tấm bằng cũng không có. Những người như Bill Gates, Steve Jobs, Warren Buffet, Mark Zuckerberg...đều bỏ học đại học, nhưng họ bỏ sau khi đã xác định được hướng đi cho mình. Do vậy, với những trường hợp muốn nghỉ học chỉ đơn

thuần vì chán, mà không có một dự định cụ thể rõ ràng, thì tôi cho rằng không nên bỏ hẳn việc học chính khóa.

Một số bạn khác mà tôi gặp nghỉ học để thi lại, chuyển học lại một ngành khác, một lĩnh vực khác mà họ thấy hứng thú hơn. Người đang học báo chí thích nhảy qua học làm phim. Người đang học y dược muốn chuyển sang tìm hiểu về đầu tư ngoại hối. Một em đang học kế toán nhưng thích làm du lịch. Còn em khác đang năm nhất sư phạm lại muốn học kinh doanh. Tất cả họ đều có chung một câu hỏi: Có nên chuyển sang học ngành yêu thích không?

Điều đó cần xác định là: Ngành mà họ muốn chuyển qua có thực sự phù hợp với họ không? Hay đó chỉ là ý thích, là cảm xúc bùng bột nhất thời. Giả sử nghỉ học chỗ này nhảy qua chỗ khác, thì có chắc gì mình sẽ thích học hơn và theo đuổi đến cùng không. Hay lại chán nản rồi muốn nghỉ tiếp, để rồi rơi vào một cái vòng luẩn quẩn không lối thoát.

Một cách đơn giản để phân nào hiểu được mình có phù hợp với ngành học mới không, là hỏi. Tìm kiếm những người hiện đang học ngành đó, có thể là bạn mình, bạn của bạn mình, con cái của bạn của cha mẹ mình, hay bất kỳ người nào đang học ngành đó mà bạn biết. Hãy hỏi xem giáo trình của họ gồm những môn gì. Họ thích và không thích chương trình học chỗ nào. Cảm nhận của họ ra sao. Họ nghĩ để học tốt ngành đó cần những tiêu chí gì. Và xác định xem mình có những khả năng, sở trường, tính cách gì phù hợp với ngành học mà mình muốn theo đuổi. Sau khi tìm hiểu xong thì ta sẽ có được chút thông tin để xác định rằng mình có sẵn sàng theo học ngành đó hay không.

Điều mâu thuẫn ở đây, là nhiều người trong chúng ta tuy chán nản và mất niềm tin vào trường học, nhưng trong tiềm thức vẫn quá phụ thuộc vào giáo dục truyền thống.

Chúng ta vẫn giữ tư duy rằng phải đi học ở trường lớp, phải có bằng cấp chứng chỉ, phải được đào tạo bài bản thì mới có thể làm được trong một ngành nào đó. Và cũng vì sai lầm đó, nên học sinh sinh viên thì chỉ chăm chăm tìm mọi cách làm sao để học thật giỏi ở trường. Còn cha mẹ thì tìm hết thầy này đến lớp nọ để cho con đi học thêm, cũng chỉ với mục đích đạt điểm thật cao ở lớp chính khóa. Thời gian học ở nhà cũng chỉ để bổ sung, phục vụ cho việc học ở trường.

Vậy nên hãy nhắc tới việc bỏ học là nhiều người nhầm tưởng rằng tất cả sự học kết thúc ở đó. Nên cũng nảy sinh tâm lý sau khi tốt nghiệp ra đời là thờ

dài hân hoan, quăng hết sách vở vào góc nhà, nhảy ra đi làm. Sáng mở mắt ra đi, tối về lăn ra ngủ, dừng việc bổ sung kiến thức, nên càng ngày càng thụt lùi. Và rồi chúng ta hụt hẫng trước thực tế phũ phàng rằng kết quả học tập xuất sắc chẳng mấy liên quan tới thành công trong sự nghiệp. Chúng ta ngỡ ngành nhận ra bằng cấp không phải là tấm vé thông hành trên chuyến tàu đi đến cuộc đời mơ ước.

Chúng ta hay nhầm lẫn rằng giáo dục truyền thống thông qua nhà trường là con đường duy nhất. Trên thực tế, nó là cách phổ biến nhất, nhưng không phải là duy nhất, càng không phải là cách hoàn hảo nhất. Việc học chính khóa ở trường không phải là tất cả sự nghiệp học hành. Giáo dục truyền thống có điểm lợi nhưng cũng có điểm bất lợi. Điểm lợi của giáo dục truyền thống từ nhà trường là ta sẽ được đào tạo một cách bài bản có hệ thống, với nhiều lý thuyết, xây dựng nền tảng vững chắc và từ từ đi lên như mô hình kim tự tháp. Bất lợi lớn nhất của nó là hạn chế sự phát triển tối đa tiềm năng của mỗi cá nhân.

Trường học không phải là mô hình giáo dục hoàn hảo. Ngày càng có nhiều cá nhân, gia đình và tổ chức khác nhau trên thế giới tìm hiểu những phương pháp giáo dục thay thế cho phương pháp truyền thống thông qua nhà trường. Có thể kể đến các phương pháp như tự học, học ở nhà, thoát trường học, giáo dục cấp tiến. Phương pháp giáo dục mở thông qua các trang web MOOC cũng khá phổ biến ở thế giới phương Tây, nhưng vẫn chưa được người Việt ta quan tâm chú ý. Là một người tự học, tôi nhận thấy điểm mạnh của phương pháp này là tiết kiệm được thời gian, học những gì mình thích và thực hành theo ý mình. Người tự học đôi khi không học rộng mà học sâu. Nếu thích, họ có thể bỏ qua các bước đào tạo cơ bản, và đào sâu vào một mảng mình quan tâm rồi tự thực hành để nâng cao kỹ năng. Nhưng bất lợi của nó là đòi hỏi kỷ luật bản thân, mình tự dạy mình, cần sự chủ động từ chính mình rất lớn chứ không phải tiếp thu kiến thức thụ động như giáo dục truyền thống.

Thực tế ngày nay không ít người tự học, tự dạy mình một lĩnh vực mới và kiếm sống tốt bằng nghề đó, mặc dù nó hoàn toàn không liên quan gì đến chuyên ngành đào tạo của mình. Kiến Long, một người bạn tôi tốt nghiệp thạc sĩ viễn thông ở Pháp nhưng muốn làm giáo dục nên về Việt Nam mở trường chuyên dạy kỹ năng mềm cho trẻ em. Một người bạn khác, học quản trị kinh doanh xong chuyển sang làm quay phim chụp ảnh, vừa học vừa làm. Trang, một cô bé dễ thương học kinh tế giờ tự thiết kế cắt may quần áo và bán đồ mình may được. Tôi học ngoại thương xong giờ làm nghề viết. Những trường hợp như thế tôi kể hoài cũng không hết.

Để chuyển đổi thành công, chúng tôi tự dạy mình ngành nghề mới, tự học lấy nghề, phát triển tay nghề bằng cách thử làm. Sau một thời gian tay nghề vững, đó là lúc thực hiện cú nhảy rẽ ngang làm theo đam mê của mình. Hoàn toàn không đợi phải học theo bài bản, hay học từ nhà trường.

Nhị Đặng, cô bạn tôi quen trong một chương trình cho người trẻ, chia sẻ về quá trình thực hiện "cú nhảy đam mê" của mình. Là một designer có tiếng, Nhị hiện đang làm việc tự do chủ yếu dựa trên kỹ năng chụp ảnh và làm phim. Nhưng cô bạn này vốn tốt nghiệp ngành Marketing, đại học Kinh tế. Từ nhỏ bạn đã mê các chuyển động hoạt hình, phim ảnh. Đến năm thứ ba đại học thì bạn quyết định tự học về thiết kế để thỏa niềm yêu thích. Sau đó bạn tự mày mò, lên các trang mạng về phim ảnh, tìm hiểu về cách dựng video, hiệu ứng. Bạn vẫn tốt nghiệp Kinh tế để hoàn thành bằng đại học, nhưng sau đó quyết định theo con đường mình đã chọn. Bạn vừa làm vừa học bằng cách nhảy vào lĩnh vực thiết kế với nhiều công việc cho các tạp chí khác nhau như *Elle*, *F fashion*, *Soul Academy*, *Womanhealth* trong suốt mấy năm liền. Công việc không hạn chế thời gian và địa điểm cố định nên Nhị vừa làm vừa có thể đi du lịch nhiều nơi trên thế giới. Trong thời gian vừa làm vừa đi du lịch, bạn quen thêm nhiều người nổi tiếng trong giới dựng phim cùng chung sở thích về phim ảnh và du lịch. Từ đó, tay nghề của bạn ngày càng được nâng cao, và bạn xây dựng được một nền tảng vững vàng với đam mê của mình. Phim ngắn *Lost in Indonesia* do bạn làm được lọt vào Staffpick của trang web chia sẻ video nổi tiếng Vimeo và nhận được sự quan tâm của rất nhiều du khách quốc tế.

Mark Twain từng viết rằng: "Một số người có được nền giáo dục mà không cần đi học. Những người khác thì có được nó sau khi đã ra khỏi trường." Còn Haruki Murakami thì viết: "Trường học là thế đấy. Điều quan trọng nhất ta học được ở trường là cái sự thật rằng những điều quan trọng nhất ta lại không học hỏi được ở trường." Bạn đọc thân mến, xin bạn đừng nghĩ rằng tôi có thù hằn truyền kiếp với trường học hay là một kẻ học hành không ra gì nên mới chán ghét trường lớp đến thế. Thực tế hoàn toàn ngược lại, nếu theo như câu chuyện về trường học loài vật, thì từ nhỏ tới lớn tôi luôn là một con lươn được rất nhiều huy chương. Tôi chỉ muốn nhấn mạnh một điều rằng: Trường học trên thực tế không đóng góp nhiều vào việc giáo dục cho con người như chúng ta vẫn tưởng.

Một điều khác tôi muốn nhấn mạnh là: Những người xuất sắc đều là những người tự học. Họ có thể được đào tạo bài bản trong một chừng mực nào đó, nhưng họ toàn đào sâu nỗ lực mày mò tìm kiếm, tự bổ sung kiến thức cho những gì mình còn thiếu, chứ không ỷ lại, phụ thuộc vào giáo dục nhà



trường. Điển hình của những người tự học là Abraham Lincoln, Michael Faraday, Charles Darwin, Thomas Edison và Leonardo da Vinci. Họ không quan trọng mình có bằng cấp hay không. Họ tự học, tự phát triển bản thân suốt cả đời mình. Với kỹ năng tự học xuất sắc và khả năng nắm bắt vấn đề một cách nhanh chóng, họ không mất quá nhiều thời gian để có được kiến thức sâu rộng.

Do vậy, tiếp tục hay bỏ dở việc học ở trường không phải là điều quan trọng. Mấu chốt mà ta cần ghi nhớ là luôn chủ động và tích cực trong việc tiếp thu, trau dồi tri thức, kể cả có học ở trường hay không. Bỏ học không quyết định thành công hay thất bại của bạn. Nhưng nếu bạn không biết tự học cả trong và sau khi rời khỏi ghế nhà trường thì bạn sẽ cảm chắc thất bại.

\*\*\*

## **1. ĐIỀU ĐƠN GIẢN GIÚP TÔI SỐNG TỐT HƠN**

"Hãy làm điều gì đó có ích thay vì chỉ giết thời gian. Bởi vì thời gian đang dần giết bạn"

(Paulo Coelho)

Gia nhập vào cộng đồng của những người tự học, ta sẽ thấy họ có nhiều mẹo vặt được gọi là life-hack, những cách khác nhau để tiếp thu kiến thức, tận dụng thời gian và phát triển bản thân. Bản thân là một người tự học, tôi cũng có một số phương pháp của riêng mình. Sau đây tôi xin chia sẻ với bạn đọc một số mẹo vặt đơn giản, giúp cuộc sống của tôi được cải thiện tốt hơn.

### **1. Nói không với ti vi.**

Có một câu nói hài hước của Groucho Marx là: "Tôi thấy ti vi mang tính giáo dục rất cao. Mỗi khi có ai đó bật ti vi lên, tôi liền đi qua phòng khác và đọc một quyển sách."

Nhà đầu tư người Mỹ James Altucher có một câu nói khác: "Bật ti vi lên là tắt cả thế giới."

Tiểu thuyết gia Stephen King thì lại nói: "Để trở thành một nhà văn tốt, thì hãy rút phích cái ti vi của bạn, quấn dây quanh ti vi, và quăng nó vào nhà kho."

Một số nghiên cứu khoa học đã chỉ ra rằng việc xem ti vi quá nhiều làm chậm đi hoạt động của bộ não con người và làm giảm mức độ thỏa mãn trong cuộc sống. Từ lâu tôi đã loại bỏ ti vi ra khỏi cuộc sống của mình.

Vấn đề của các chương trình ti vi hiện giờ là quá nhiều quảng cáo, thừa mứa giải trí và quá ít kiến thức. Không phải ti vi không có những chương trình bổ ích. Nhưng điểm bất lợi của nó là ta phải sắp xếp thời gian để xem chương trình mình thích, thay vì xem vào lúc rảnh rỗi. Và sau khi chương trình đó kết thúc, theo quán tính, ta rất dễ ngồi lì ở đó và chuyển hết kênh này đến kênh khác để xem tiếp. Thế là vài giờ đồng hồ mỗi ngày đi tong. Ta đi học, đi làm, về nhà, ăn tối, ngồi trước ti vi đến khi mắt díp lại, rồi đi ngủ. Bảo sao người ta không có thời gian để làm những điều mình thích.

Tôi từng đọc được một câu thế này: Khoảng thời gian từ 8 giờ tối đến 10 giờ tối mỗi ngày sẽ quyết định chúng ta trở thành người như thế nào. Cho nên tôi không thể bỏ thời gian đó ra chỉ để xem ti vi, nó quá lãng phí. Tôi vẫn xem các chương trình truyền hình nào mình thấy bổ ích. Nhưng tôi không dành thời gian cố định để chào đón các chương trình đó trên ti vi, mà lên mạng xem khi nào tôi rảnh.

## 2. Đi ngủ trước nửa đêm.

Dân Mỹ thường truyền tai nhau câu nói: *Nothing good happens after midnight* - chẳng có gì tốt đẹp xảy ra sau nửa đêm, phỏng lại câu thoại: *Nothing good happens after 2 A.M.* trong loạt phim truyền hình nổi tiếng *How I met your mother*.

Thực tế là không có điều gì tốt lành xảy ra sau nửa đêm, cả bên ngoài lẫn bên trong cơ thể. Sau 12 giờ đêm, kẻ xấu thường lợi dụng thời cơ thực hiện mưu đồ của mình, cướp của, giết người, bắt cóc... Còn bên trong cơ thể, thì lúc này đầu óc con người đã mệt mỏi và thân thể đã đờ đẫn, hoạt động không còn được sáng suốt, mà lại dễ nảy sinh những suy nghĩ u tối.

Các nhà khoa học đã chỉ ra rằng từ khi sinh ra con người đã có một số lượng tế bào thần kinh nhất định, và chúng chỉ giảm đi theo thời gian chứ không tăng lên. Việc thức khuya lâu dài làm chết các tế bào thần kinh, gây giảm trí nhớ và là nguyên nhân cho các chứng bệnh khác.

Do vậy, ngay từ nhỏ, tôi đã được má mình tập cho thói quen đi ngủ sớm. Hồi còn ở chung với ba má, ăn cơm xong, làm bài tập về nhà, khoảng 9 giờ tối là tôi lên giường đi ngủ. Cho nên bây giờ tôi thường đi ngủ rất sớm. Cứ 8 giờ

tôi là ngáp ngắn ngáp dài, 9 giờ tôi là mắt nhắm mắt mở, 10 giờ tôi là đã nằm yên vị trên giường. Bạn bè thường trêu chọc khi nào gà lên chuồng là tôi cũng lên giường. Kệ, giấc ngủ là quan trọng, cái gì còn lại thì để mai tính.

### **3. Thức dậy lúc bình minh.**

Bởi vì tôi ngủ lúc 10 giờ tối, nên tôi thường dậy vào 4 giờ sáng. "Trời, làm gì thức sớm vậy?" bạn có thể hỏi. À, có nhiều việc để làm lắm.

Từ 4 giờ tới 6 giờ sáng là những giờ linh thiêng tôi dành cho chính mình. Tôi ngồi thiền, đọc sách, viết lách, nghiên cứu tài liệu hoặc xem những thông tin truyền cảm hứng và ý tưởng cho bản thân. Sáng sớm là khoảng thời gian yên tĩnh mà ta không bị làm phiền hay phân tâm bởi những thứ xung quanh. Đầu óc con người cũng thường hoạt động mạnh mẽ và sáng suốt nhất. Nên tôi dành những giờ đầu tiên của ngày mới cho các công việc phát triển bản thân và làm những gì mình yêu thích. Cũng nhờ tận dụng khoảng thời gian sáng sớm mà tôi mới có thể vừa đi làm toàn thời gian, vừa viết xong quyển sách đầu tay, vừa hoàn thành khóa học làm giáo viên yoga trong một thời gian ngắn.

Dĩ nhiên là không nhiều người muốn thức dậy lúc 4 giờ sáng. Thực tế thì tùy cơ địa mỗi người mà ta có xu hướng thức khuya hoặc dậy sớm. Tuy nhiên, việc đặt đồng hồ để dậy sớm hơn mỗi ngày và dành thời gian để chạy bộ hay tập thể dục là một việc nên làm. Thử tưởng tượng thay vì thức dậy sát giờ, cuống cuống vệ sinh rồi chạy đi học đi làm, bạn thức dậy sớm hơn một tí, vận động cơ thể cho đỡ mệt mỏi, ngồi đọc một vài trang sách, ăn sáng rồi làm việc hay học hành. Một ngày mới sẽ bắt đầu rất sáng khoái.

Cũng giống như các thói quen khác, nếu muốn dậy sớm, ta chỉ cần luyện tập để tạo thói quen. Không cần bắt đầu quá tham vọng. Chỉ cần bắt đầu bằng cách đặt đồng hồ báo thức sớm hơn 15 phút so với bình thường, và cố gắng dậy đúng thời gian đó. Chỉ 15 phút thôi, tự nhủ với bản thân để cố gắng tuân theo thời gian biểu mới. Rồi sau khi đã thấy thoải mái với quãng thời gian này, ta tăng lên thành 30 phút. Nếu dậy sớm hơn 30 phút mỗi ngày, thì một tuần bạn có thêm gần bốn giờ trống để đầu tư cho bản thân. Ta không bao giờ thiếu thời gian để làm điều mình thích.

### **4. Bớt đọc báo và tạp chí.**

Trong quyển sách *Tôi tự học*, học giả Nguyễn Duy Cần có phân tích rất cụ

thể tại sao không nên đọc báo. Trước hết, xin lỗi bạn bè của tôi những người đang làm báo. Có không ít các tờ báo cho ra các ấn phẩm chất lượng tốt. Có rất nhiều nhà báo tâm huyết với nghề, cố gắng cung cấp kiến thức, thông tin xác thực cho độc giả. Tuy nhiên, vì một tờ báo thường là cơ quan phát ngôn của một tổ chức nào đó, nên khi truyền đạt thông tin, nó thường mang quan điểm và cái nhìn của đơn vị mà nó đại diện. Mặt khác, ngày nay, thiếu số những tờ báo chính thống, cung cấp thông tin trung thực và khách quan đã bị vùi dập bởi hàng tấn những trang thông tin lá cải, lộ hàng, giật gân, giải trí và nhiều thứ vô bổ khác.

Nghe theo lời khuyên của cụ Nguyễn Duy Cần, tôi không đọc báo nhiều. Buổi sáng đọc lướt qua rất nhanh các tờ báo để nắm tin tức trong ngày, và đánh dấu lại những bài báo có vẻ chất lượng để dành đọc lúc cuối ngày. Tôi không bao giờ ngồi ôm tờ báo gặm nhấm từng chữ một hoặc lang thang báo mạng đọc hết bài này đến bài khác. Thực tế là bây giờ không cần đọc báo mà chỉ cần lướt qua mạng xã hội cũng biết được khá nhiều thông tin. Những bài báo phân tích tốt nhất hay tin tức nóng hổi nhất luôn được nhiều người chia sẻ. Muốn biết thông tin mới chỉ cần đọc những bài được chia sẻ bởi những người có độ tin cậy cao.

Thay vì đọc báo, tôi đọc blog. Khác với báo chí mang tiếng là khách quan mà sự thật là chưa hẳn thế, các bài blog được xác định rõ ràng hoàn toàn là của chủ quan người viết. Blog có những ưu điểm mà báo chí không bù lại được, mỗi trang blog thường chú trọng một vài lĩnh vực cụ thể, đưa cho ta rất nhiều mẹo hay, nhiều trải nghiệm cá nhân, cảm xúc riêng tư của người viết đối với sản phẩm, dịch vụ, địa điểm... mà ta quan tâm. Và khi cần tôi dễ dàng lọc bỏ được những yếu tố mang tính cá nhân để lấy thông tin thiết yếu.

Blog của những người thành công, nổi tiếng hay các chuyên gia thường chia sẻ rất nhiều bí kíp, kỹ năng hoặc thông tin có giá trị, với quan điểm góc nhìn của họ, cho ta nhiều kiến thức trong quá trình tự học, hiểu rõ hơn về con đường đi lên của họ và định hướng lại suy nghĩ của bản thân. Quan trọng là tìm đúng blog để theo dõi.

## **5. Tận dụng thời gian di chuyển.**

Người ta thường tốn trung bình một giờ đến hai giờ đồng hồ cho việc di chuyển hằng ngày. Bạn thường làm gì trong khoảng thời gian ấy? Dừng nốt những lúc di chuyển cho việc phát triển bản thân thì thật là nhất cử lưỡng tiện.



Thời gian lái xe trên đường sẽ là thời gian để tôi động não, sắp xếp hoặc bổ sung ý tưởng cho một bài viết bào đó. Nhiều bài viết của tôi được nảy ra và hoàn thiện trong lúc tôi đi trên đường. Trong quyển sách *How to live 24 hours a day* (tạm dịch: Làm thế nào để sống 24 giờ một ngày), tác giả Arnold Bennett cũng đề cập: Dành thời gian di chuyển đi làm buổi sáng để suy nghĩ một cách sâu sắc một chủ đề nào đó là cách tốt nhất để rèn luyện bộ não của bạn.

Một cách khác để tận dụng thời gian di chuyển là nghe podcast. Tôi thường lên mạng tải về các podcast của những chương trình mình quan tâm và lưu lại trong điện thoại để nghe mỗi sáng khi đi làm. Đặc biệt là những chương trình đối thoại với các chuyên gia trong các lĩnh vực khác nhau, hoặc tin tức trên thế giới, và bình luận của nhiều bên liên quan. Ba mươi phút lái xe đi làm mỗi sáng là vừa đủ thời lượng cho một podcast, vừa nghe để nắm thêm thông tin mới, vừa để luyện tiếng Anh.

## **6. Tránh xa những thứ có hại cho sức khỏe.**

May mắn có bạn bè toàn những người quan tâm chăm sóc sức khỏe, nên tôi cũng luyện tập được khá nhiều thói quen có lợi cho sức khỏe. Ví dụ như chỉ uống nước lọc, không uống các loại nước uống đóng chai khác, cũng không dùng đá lạnh. Tất cả các loại nước ngọt, nước giải khát tràn ngập trên thị trường đều chứa nhiều hóa chất. Hạn chế ăn những thực phẩm quá ngọt hoặc quá mặn. Không ăn sô cô la và sử dụng ít những sản phẩm có đường, vì đường khiến cho cơ thể mệt mỏi. Hạn chế thức ăn có nguồn gốc động vật, giữ chế độ dinh dưỡng chứa nhiều rau xanh, củ quả, trái cây, ngũ cốc. Và nếu được thì chuyển sang ăn chay.

Cơ thể là ngôi đền nuôi dưỡng tâm hồn con người. Chúng ta sinh ra trên thế giới này, mỗi linh hồn đều có một sứ mệnh. Cơ thể ta, thân xác ta là nơi cư ngụ của linh hồn, của tâm trí. Thân ta là phương tiện để thực hiện sứ mệnh của mình, truyền tải những ý tưởng của mình, chia sẻ những giá trị và giúp ích cho cuộc đời. Chúng ta có thể thay đổi quần áo, nhà cửa, xe cộ, công việc, sự nghiệp, người yêu, vợ chồng. Nhưng cơ thể là thứ sẽ đi theo ta suốt cả đời mà ta không thể thay đổi được. Nếu không quan tâm chăm sóc đến cơ thể, làm sao ta có thể sống một cuộc đời vui tươi hạnh phúc và hoàn thành những gì mình mơ ước?

## **7. Luôn mang theo một quyển sách bên mình.**

Luôn mang theo một quyển sách bên mình là thói quen của nhiều người thành đạt. Trong quyển *On writing* (tạm dịch: Bàn về viết) của Stephen King, tác giả chia sẻ rằng đây là một trong những cách khiến ông phát triển trong sự nghiệp viết văn của mình. Trong cuộc sống có lúc nào mà ta không chờ đợi một cái gì đó. Chờ mẹ đi siêu thị, chờ bạn đến ăn tối hoặc cafe, chờ phỏng vấn, chờ khám bệnh, xếp hàng chờ mua đồ, chờ mọi người đến đủ cho một cuộc hẹn. Tranh thủ những khoảng thời gian đó để đọc vài trang sách thay vì thụ động để thời gian trôi qua, cứ mỗi ngày một một chút như vậy, một tuần ít nhất cũng thêm được vài giờ để đọc sách. Và kiến thức của ta tăng lên rất nhiều.

## **8. Không sa đà vào trò chơi điện tử.**

Một người bạn của tôi bảo từ nhỏ đến lớn cậu không bao giờ chơi trò chơi điện tử. Vì bạn ấy có một người cha cực kỳ nghiêm khắc. Ngày xưa, khi phong trào chơi điện tử mới bắt đầu rộ lên, bạn bị cấm tiệt nên chẳng bao giờ được chơi. Mỗi lần được 10 điểm hay đứng nhất lớp, thì bạn ấy mới được ba thưởng bằng cách cho ra hàng điện tử...ngó người ta chơi trong vòng 15 phút. Vậy nên khi lớn lên cậu ấy không bị nghiện chơi điện tử như bọn con trai cùng lứa. Không biết có phải nhờ vậy mà bạn tôi lanh lợi và giỏi giang hơn hầu hết những người cùng tuổi hay không.

Cái gì cũng vậy, có mặt lợi mặt hại. Nhưng nếu nhiều quá thì sẽ lợi bất cập hại.

Thử tưởng tượng một anh chàng mê chơi điện tử, kết hôn rồi vẫn cày vài ván *Dota* hay *Liên Minh Huyền Thoại* trước khi đi ngủ. Mỗi đêm anh đeo tai nghe cắm mặt vào laptop chiến cùng lũ bạn rồi thỉnh thoảng hét lên, nào là giết nó, sao ngu dữ, rồi nói tiếng "Đan Mạch"... Vợ anh ngao ngán ngồi ôm ti vi, rồi một mình đi ngủ trong đợi chờ mòn mỏi. Thật là một cảnh tượng đầy chán nản.

## **9. Chia sẻ thông tin.**

Nhiều bạn bè tôi không có tài khoản Facebook. Rất nhiều người khác hầu như chẳng chia sẻ gì trên các trang mạng xã hội, không blog, không Facebook, không Twitter, không Instagram. Tôi có thể hiểu vì sao, mạng xã hội thường quá ồn ào không phù hợp cho sự rèn luyện trí óc và tinh thần con người. Nhiều người tài năng lựa chọn mai danh ẩn tích khỏi thế giới mạng, sống hài lòng với chính mình và không có nhu cầu thể hiện bản thân, liên lạc

hay giải trí qua mạng xã hội. Tôi cũng đã từng một thời như vậy. Nhưng từ khi tôi chia sẻ nhiều hơn qua blog, qua Facebook hay các trang mạng xã hội khác, tôi nhận ra rằng điều này cũng có nhiều điểm hay của nó.

Thứ nhất, những chia sẻ của tôi được đón nhận, được đồng tình, phần nào giúp tôi tự tin và thoải mái bộc lộ bản thân nhiều hơn. Thứ hai, qua những chia sẻ trên mạng này, tôi quen thêm nhiều bạn bè, những người tài giỏi và dễ thương, giúp cuộc sống của mình phong phú và vui vẻ hơn. Thứ ba, khi chia sẻ những điều bổ ích với người khác, tôi cũng nhận lại được những thông tin bổ ích tương tự. Nhiều người chia sẻ với nhau, thế là mọi người cùng tiến bộ. Chia sẻ thông tin cực kỳ có lợi.

## **10. Điều cuối cùng này là của bạn.**

Bạn có bí quyết gì giúp cuộc sống tốt hơn? Hãy chia sẻ để chúng ta cùng hoàn thiện nhé.

\*\*\*

## **TỰ SỰ CỦA MỘT NGƯỜI HỌC NGOẠI THƯƠNG**

"Tuổi thanh xuân thường bị phí phạm khi người ta còn trẻ."

(George Bernard Shaw)

Một cô bé sinh viên từng kể với tôi về câu chuyện thi đại học của mình.

Em bảo những năm phổ thông em học rất giỏi, lúc nào cũng đứng đầu khối lớp. Cả thời cấp ba, em luôn mơ ước sau này được vào đại học Ngoại thương. Em cũng tự tin vào học lực của mình, nên đã nộp đơn thi vào trường này. Năm em thi, Ngoại thương đột ngột nâng điểm sàn. Em chỉ thiếu nửa điểm để vào ngành mình thích. Vì đã dồn hết tâm sức vào Ngoại thương và không hề chuẩn bị phương án dự phòng nên em bị sốc rất nặng. Em miễn cưỡng nộp đơn nguyện vọng hai vào một trường đại học khác. Nhưng khi vào học em cũng không thể hòa nhập được với bạn bè. Trong lòng vẫn mơ tưởng tới Ngoại thương, em không thấy hứng thú gì với chương trình học hiện tại. Em nghĩ nếu mình học đúng trường, đúng ngành mình thích thì chắc mọi sự đã khác.

Danh tiếng của Ngoại thương quả là không thể chối cãi. Trường đại học

hàng đầu trong khối các trường về kinh tế, được mệnh danh là Harvard của Việt Nam, là đích đến của bao nhiêu sĩ tử trước mỗi kỳ thi đại học.

Cuộc trò chuyện với cô bé sinh viên làm tôi nhớ lại ngày xưa của mình. Lúc nộp đơn thi đại học, chẳng biết hướng nghiệp là gì, cũng chẳng được ai tư vấn cho. Chọn thi Ngoại thương vì một lý do rất chi là... "dốt": Vì một người chị tôi ngưỡng mộ cũng đang học trường đó.

Hồi đó cứ nghĩ Ngoại thương là một cái gì đó cao xa sang chảnh và tuyệt vời ông mặt trời lắm. Nhưng thực sự không hề biết chính xác trường đào tạo những gì và học xong rồi sẽ làm nghề gì.

Đến khi vào trường rồi mới biết, rằng học Ngoại thương là:

Là hai năm đầu ở trường, sĩ số lớp vắng gần phân nửa so với ngày đầu nhập học do bọn bạn cùng lớp đua nhau bỏ đi du học.

Là nếu học ở Ngoại thương cơ sở II tại Sài Gòn, thì có khả năng thất vọng cao với chất lượng cơ sở vật chất. Diện tích trường bé xiu. Năm đầu đại học của tôi trường còn không có cả cơ sở riêng, phải học ké với Cao đẳng kinh tế đối ngoại.

Là cảm giác xa vời lạ lẫm khi học cùng trường với toàn người nổi tiếng. Nhỏ đó mới đăng quang hoa hậu. Đứa kia thì người mẫu. Đứa nọ là diễn viên. Đứa khác MC dẫn chương trình truyền hình nổi tiếng. Đứa nữa thì ca sĩ, mỗi lần nó thử giọng là tiếng của nó vang lên khắp cả trường, đứng ở tầng năm nghe rõ giọng nó từ tầng một.

Những đứa khác không trong giới showbiz thì bỏ học đi làm, kinh doanh thành công, doanh nhân các kiểu. Rồi nhiều đứa khác nữa đạt giải hết cuộc thi này tới cuộc thi nọ nào ý tưởng sáng tạo nào đại sứ môi trường nào nhà thiết kế nào nhà quảng cáo trẻ.

Còn vô số sinh viên khác nữa trong lớp thì lúc nào cũng nhanh nhẹn hoạt bát dư thừa năng lượng. Mỗi lần vào lớp thuyết trình chúng nó đứng nói suốt buổi, tranh luận tới cùng, tự tin thể hiện chính mình, không ngại làm trò điên rồ. Nghe mà chóng hết cả mặt.

Ngó lại bản thân mình, sáng cầm đầu đến lớp, chiều quay mặt về nhà. Nằm trong thành phần thường dân của Ngoại thương. Đôi khi tôi tự hỏi không biết mình có vào nhầm trường không.

Học Ngoại thương đôi khi cũng hơi áp lực. Áp lực ở chỗ mỗi lần được hỏi học trường gì mà nói ra tên đó là người đối diện trầm trồ khen ngợi, ồ dân trường đó năng động lắm nha, giỏi giang lắm nha. Chỉ biết cười trừ không biết nói gì. Vì thời đó tôi thấy mình chả có tí gì giống vậy. Vì biết nhiều đứa bạn của tôi cũng trầm hiên im im. Toàn bọn không biết cách thể hiện bản thân, cũng chưa biết vì sao mình rơi xuống trái đất. Vẫn nhiều trăn trở đời sinh viên. Vẫn sáng đạp xe lên giảng đường, ăn mì gói, bánh mì, cơm bụi. Phát tờ rơi, phụ bàn, dạy thêm, mưu sinh lăn lộn với cuộc sống.

Học Ngoại thương là ngỡ ngàng nhận ra một sự thật phũ phàng rằng mình chả học được gì nhiều. Cả thời sinh viên, tôi thấy mình nếu có tiến bộ chút nào thì phần lớn là do chơi chung với bọn bạn giỏi giang cần cù. Ai đã học qua Ngoại thương rồi hẳn biết rằng danh tiếng của trường có được không phải nhờ vào chất lượng đào tạo, mà chủ yếu là từ sinh viên. Điểm đầu vào cao, thì bản thân sinh viên đã giỏi sẵn, chẳng đào tạo nhiều thì chúng vẫn cứ tự vươn lên thành công trong cuộc sống.

Học Ngoại thương là mỗi khi ai đó nói sinh viên Ngoại thương chảnh hay tự tin quá mức thì muốn gân cổ lên cãi. Muốn nói rằng mình đây cũng Ngoại thương, có dám chảnh, có tự tin đâu. Vẫn sống bình lặng làm việc bình thường, nói năng lựa trước lựa sau sợ đụng chạm mất lòng. Vẫn nhiều lo sợ, vẫn mặc cảm tự ti, vẫn run khi đứng trước nhà tuyển dụng, vẫn đầy hoang mang lo lắng trên đường đời. Làm gì có vụ đóng góp cái mác Ngoại thương lên người mà được quyền chảnh, được quyền ỷ lại.

Học Ngoại thương cũng là khi nghe tin sinh viên Ngoại thương đòi lương tháng nghìn đô mới chịu đi làm thì tự hỏi liệu trường mình có đưa đến khủng dữ vậy sao ta. Thấy mấy đứa bạn khác toàn có đầu óc biết suy nghĩ thực tế mà. Tự hỏi xong rồi tiếp tục cắm mặt vào bàn giấy với mức lương vài triệu đồng một tháng.

Lớp đại học của tôi mỗi lần họp mặt vẫn cứ bảo nhau: "Thú thật với mày bốn năm ở trường mình tao thấy mình chả được cái gì. Chỉ được cái có chúng mày làm bạn." Thực ra đó không phải là lỗi của các thầy cô hay của ban giám hiệu, tôi biết các thầy cô cũng đã cố gắng hết sức trong khả năng của mình. Họ cũng mệt mỏi không kém vì những hạn chế trong hệ thống đào tạo.

Nhưng nếu em nào mười tám tuổi đến hỏi tôi có nên thi vào Ngoại thương không thì câu trả lời vẫn là có. Vì không vào Ngoại thương thì làm gì biết trường nào khác, so đi tính lại thì Ngoại thương là tốt nhất trong khối kinh tế rồi. Vì vào trường mà có bọn bạn giỏi thì mình cũng được học hỏi theo.



Vì dân Ngoại thương, mỗi đứa một màu nhưng mà lại có một điểm chung. Đó là giờ bắt gặp ai cựu Ngoại thương ở ngoài đời, tôi vẫn biết chắc rằng dù mình có thể thích không thích người đó, chơi được với họ hoặc không, nhưng sẽ luôn công nhận rằng họ sâu sắc, rằng họ có khả năng nhìn nhận vấn đề, họ làm được việc, và không "thiếu muối" vớ va vớ vẩn.

Có học Ngoại thương mới biết dù có tốt nghiệp trường gì đi chăng nữa, thì có rất nhiều người sau khi ra trường vẫn lạc lối chả biết đời mình sẽ đi đâu về đâu, và nhiều người khác không thể nào được gọi là thành công theo chuẩn mực thông thường.

Tôi kể cho cô bé đang mở vào Ngoại thương nghe câu chuyện của mình, nói rằng ngay cả Harvard của Việt Nam còn thế, thì đừng trông chờ gì vào sự học ở các đại học khác. Tôi nói, học trường gì không hề quyết định sự thành bại của em. Điều quyết định rằng em có thành công khi ra đời hay không, đó là khả năng tự học. 1

Bốn năm đại học, điều hối tiếc lớn nhất của tôi là không chủ động tiếp thu kiến thức. Chỉ biết học theo chương trình của trường, học giỏi các môn ở trường là đủ. Mà quên đọc sách, quên tự học, quên đào sâu nghiên cứu những gì mình quan tâm. Ra trường ngỡ ngàng bấn loạn. Kiến thức ở trường hầu như bỏ xó, phải học việc lại từ đầu, mà cái cần phải học nhiều nhất là kỹ năng xã hội.

Bốn năm đại học, điều hối tiếc thứ nhì là không làm nhiều. Không tham gia các câu lạc bộ sinh viên, không tổ chức chương trình, không biết chỗ nào để hoạt động thiện nguyện. Giờ ra trường rồi mới thấy vô số điều có thể làm lúc mình còn là sinh viên. Sau ra trường ngày ngày thơ thơ, phải vác mặt đi học lại những thứ ở trường không dạy.

Cho nên em mười tám tuổi ơi, kỳ tuyển sinh lần này, nếu em đậu Ngoại thương, hay đậu đúng trường mình muốn, thì đừng vội cho đó là thành công. Nếu rớt đại học cũng đừng thất vọng. Không quan trọng là mình học trường gì, quan trọng là mình tự học thế nào. Thành công không hề ưu tiên những người dán mác Bách khoa, Kinh tế, Ngoại thương, hay du học.

Người thầy trong quyển sách *Điều nhỏ nhất tạo nên số phận* (tác giả Andy Andrews) nêu ra câu hỏi: Hình thức học tập tuyệt vời nhất là gì? Rồi ông tự trả lời: "Hình thức thuần túy nhất của việc học tập là từng cá nhân tự nhận ra ai là người tiếp tục hành trình tìm kiếm tri thức bên ngoài lớp học, với niềm đam mê ngập tràn để có sự hiểu biết."

Than ôi, khi nhận ra chân lý đó, thì tôi đã hết thời sinh viên của mình, đã rất nhiều thời gian lãng phí trôi qua.

\*\*\*

## GIÁ TRỊ CỦA NGHỊCH CẢNH

"Khi mọi thứ đang chống lại bạn, hãy nhớ rằng, máy bay cất cánh bằng cách bay ngược chiều gió chứ không phải xuôi chiều gió."

(Henry Ford)

Có một thời gian rảnh rỗi, tôi tiến hành một dự án cá nhân, nhận tư vấn tìm việc làm cho các bạn sinh viên sắp và mới ra trường, với điều kiện rằng đổi lại, họ sẽ kể cho tôi nghe một câu chuyện. Bất kỳ câu chuyện gì họ muốn. Từ chuyện con mèo nhà mình hay con chó nhà hàng xóm, chuyện của bản thân, chuyện của gia đình hay một câu chuyện mà họ từng chứng kiến. Chỉ cần làm tôi thích câu chuyện đó, tôi sẽ liên lạc và tư vấn tìm việc miễn phí cho họ.

Bạn đoán thử các câu chuyện sẽ là gì? Phần lớn những câu chuyện là về tuổi thơ khốn khó, hiện tại túng thiếu, tranh đấu vì miếng cơm manh áo, hoang mang đi tìm một con đường riêng cho mình. Có câu chuyện khiến tôi mất ngủ, trằn trọc vì không biết nên làm thế nào để giúp chủ nhân câu chuyện. Có câu chuyện làm tôi xúc động đồng cảm vì những kỷ niệm tuổi thơ không mấy êm đẹp. Cũng có những câu chuyện khiến tôi bức tức vì viết sai chính tả quá nhiều, hoặc cách giao tiếp không phù hợp, bởi tôi vốn nhạy cảm ngôn từ. Đã có lúc tôi thấy bất lực trước nỗi khổ của con người.

Cũng có một vài lần, tôi nhận được những tin nhắn rất khẩn thiết, kiểu như chị ơi em muốn vươn lên, chị ơi em muốn thoát khỏi cảnh nghèo, muốn có xe hơi trong vài ba năm nữa, chị ơi hãy cho em cơ hội gì đó để học hỏi kinh nghiệm, em phải làm sao đây, chị ơi hãy giúp em... Tôi thở dài. Muốn phát triển bản thân cần sự nỗ lực hết sức từ bên trong, hỗ trợ bên ngoài chỉ là thứ yếu. Thực sự nếu có thể giúp các bạn ấy thay đổi cuộc đời nhanh và dễ dàng như thế, tôi sẽ làm ngay. Mà nếu tôi có cái quyền năng của Chúa trời như thế, tôi sẽ làm phép để biến bản thân mình thành Paulo Coelho hay J.K.Powling chỉ ngay sau một đêm ngủ dậy. Ai chẳng ước mong thành công đến trong nháy mắt.

Tôi chỉ muốn nhắn nhủ những bạn trẻ đang bơ vơ trên con đường cuộc sống

rằng, nếu bạn đang phải trải qua những ngày khôn khó, phải đương đầu với nghịch cảnh cuộc đời, thì đó thực sự là một món quà vô giá. Có thể lúc đang khổ sở với những vấn đề của mình, ta chỉ mãi vật vã đau buồn. Nhưng sau này nhìn lại, ta sẽ thấy rằng những khó khăn đã đương đầu giúp tạo nên câu chuyện của riêng ta.

Hãy lấy bộ truyện nổi tiếng thế giới Harry Potter ra làm ví dụ. Tôi cực kỳ thích Harry Potter. Nhớ những đêm tôi thức đến ba bốn giờ sáng ôm quyển truyện trong tay, vừa đọc vừa quệt nước mắt. Harry và những người bạn của cậu chỉ là tưởng tượng. Thế giới của phù thủy, đũa thần và chổi bay có thể không có thật. Nhưng nỗi buồn và sự tuyệt vọng là thật. Cảm giác đau đớn và cô độc là thật. Sợ hãi và mất mát là thật. Có ai trong chúng ta từng một lần trong đời thức dậy mà không biết hôm nay mình phải làm gì, nhìn mọi thứ xung quanh chỉ toàn màu xám và thấy mình đang lạc lối? Có ai sống trên đời mà chưa từng biết đến khổ đau, chưa từng bị chối bỏ bởi người mình yêu thương, bởi gia đình hay xã hội? Nhưng nỗi đau trong câu chuyện đã kết nối người đọc và tác giả, kết nối người đọc với nhau, và góp phần làm nên thành công của bộ truyện. Và những mất mát đau thương ấy chân thật, bởi vì được viết bởi một con người đã nếm trải bao điều khôn khó của cuộc đời. J.K.Rowling phải chứng kiến cái chết của người mẹ khi vừa hai mươi mấy tuổi, rồi hôn nhân tan vỡ, nghèo hết mức có thể nghèo, và trở thành một bà mẹ đơn thân. Nếu không trải qua từng ấy đau khổ, chắc gì Rowling đã viết nên câu chuyện sâu sắc dường vậy, chắc gì Harry Potter đã lay động lòng người và thành công đến thế? 1

Vậy nên, nếu bạn đang phải vật lộn với cuộc sống, đang phải đấu tranh với những khó khăn trong đời, thì hãy cảm ơn Thượng đế vì món quà của Người, hãy ôm ghì lấy cuộc đời bạn với tất cả nhưng đón đầu khổ sở của nó, và sống với tất cả sức lực và nhiệt huyết của bạn.

Vì với những kinh nghiệm của mình, và kinh nghiệm của tất cả những người đã đi trước chúng ta, tôi biết rằng quãng đường gian khó không mãi kéo dài. Những khó khăn giúp làm nên câu chuyện của bạn. Cô gái có tuổi thơ bị ngược đãi trở thành người hoạt động tình nguyện tích cực vì quyền trẻ em, chàng trai từng tuyệt vọng đến mức muốn tự tử vì thất bại rồi trở thành doanh nhân thành công, một người từng viết câu nào sai chính tả câu nấy lại là một tác giả ăn khách sau những ngày tháng khổ luyện. Câu chuyện của bạn như thế nào là do bạn quyết định. Hãy viết lên câu chuyện của cuộc đời bạn.

Vậy nên, bạn thân mến, đừng cầu nguyện để đời bạn không phải trải qua những nghịch cảnh, khó khăn. Mà cầu nguyện để bạn đủ sức lực để đương

đầu với những sóng gió của cuộc đời. Hãy mỉm cười, nhìn lên bầu trời cao xa. Dù là ngày trời xanh nắng đẹp hay ngày mây mù âm u, thì bạn cũng sẽ không có cơ hội nhìn thấy bầu trời chính xác như thế này lần nữa. Ngày hôm nay trôi qua sẽ là mãi mãi không quay trở lại. Mọi chuyện rồi cũng sẽ qua. Trong khi đó, thì đừng chìm trong những thất vọng của đời mình nhé.

Hãy bơi đi.

## Phần 2: Học đi đôi với hành

"Thứ ánh sáng rực rỡ nhất là ánh sáng bên trong bạn. Hãy dùng nó để dẫn đường trong cuộc sống."

(Khuyết danh)

Ở chợ Đà Lạt có một cô bán bánh tráng nướng. Bán lẻ đường thôi mà khách đông vô kể. Quán nhỏ, chỗ ngồi chỉ vừa đủ chục người. Người đến sau xếp hàng đợi người đến trước.

Lúc tôi đến chơi Đà Lạt, người bạn ở đây nhất định dẫn tôi đến chỗ này cho bằng được. Ngồi xuống ăn mới biết tại sao đông.

Bánh ngon, giá rẻ, cô bán hàng lại cực kỳ vui tính. Buổi tối mùa thu, Đà Lạt se se lạnh, xoa hai bàn tay kê bên bếp lửa đỏ hồng. Rồi vừa nhâm nhi miếng bánh tráng nướng giòn tan thơm phức, vừa nghe cô hàng nói chuyện.

Cô kể nhiều chuyện lắm. Chuyện ngày trẻ cô từng mơ mộng làm ca sĩ, chuyện người hàng xóm nhà cô có đứa con học cấp ba thông minh dễ thương, chuyện Đà Lạt bây giờ thay đổi ra sao so với hồi trước, cô hỏi chuyện người đến ăn hàng, cô bình luận nhân tình thế thái. Cô vừa nướng bánh luôn tay vừa nói luôn miệng mua vui cho thực khách. Cô nói liên tục không nghỉ giống như các tay tấu hài độc thoại. Thực khách thì thoải mái cười ồ lên vì những câu đùa hóm hỉnh của cô. Người bạn nhìn vẻ mặt ngạc nhiên của tôi, cười cười như ý bảo đó là lý do bạn dẫn tôi đến đây. Bạn nói nhỏ: "Đây là sân khấu của cô ấy."

Đúng thế. Trong cái góc nhỏ chỉ vài mét vuông linh kinh nào bếp than xoong chảo bao bịch, cô bán hàng trung niên kia đã xây dựng một sân khấu của riêng mình. Nét mặt, điệu bộ, cử chỉ của cô thành thực và duyên dáng như một nghệ sĩ thực thụ. Lấy ngọn lửa hồng làm đèn sân khấu. Thực khách là khán giả của cô. Cô tận dụng khả năng pha trò của mình, và kiếm được thu nhập tốt từ việc kết hợp các kỹ năng đó.

Tôi cứ suy nghĩ hoài về câu nói của bạn mình. Một người phụ nữ lớn tuổi chỉ bán bánh tráng vỉa hè mà còn có sân khấu riêng của mình, còn lấp lánh như thế trong vòng tròn tỏa sáng của cô. Vậy bao nhiêu người trẻ khác thì sao lại không? Sân khấu nào cho chúng ta?



Nếu tiến hành các trắc nghiệm tính cách, tìm hiểu thêm về con người, chúng ta sẽ thấy mỗi người đều có những tiềm năng nhất định, mỗi người đều có năng khiếu riêng. Einstein từng nói: "Mỗi con người là một thiên tài." Còn trong một bài phỏng vấn, ca sĩ Beyoncé cũng nói: "I believe we all are stars." - Tôi tin rằng tất cả chúng ta đều là những ngôi sao. Chúng ta đều có những tố chất, phẩm chất riêng của mình. Nếu tìm ra chúng, làm việc miệt mài và bền bỉ dựa trên chúng, thì ta sẽ tỏa sáng.

Nhưng làm thế nào để tỏa sáng?

Nhà nghiên cứu Tom Hath đã đưa ra công thức để phát triển triệt để năng lực của mỗi người. Công thức đó là:

$\text{Thế mạnh/Năng lực} = \text{Tài năng} \times \text{Đầu tư}$

Trong đó *Tài năng* hay *Tiềm năng* được định nghĩa là cách thức tự nhiên của mỗi người trong việc suy nghĩ, cảm nhận về các vấn đề cuộc sống. Còn *Đầu tư* là những khoảng thời gian, công sức bỏ ra để luyện tập, phát triển kỹ năng, và xây dựng nền tảng kiến thức xung quanh tiềm năng của mình.

Đây không phải là một Fic truyện.. Nó chỉ đơn giản là lời tâm sự của bản thân tôi. Mỗi Chap là một sự khác biệt và không liên quan nhau

Còn trong quyển sách *Bảy loại hình trí thông minh*, tác giả Thomas Armstrong chứng minh rằng mỗi người đều có thế mạnh về một hoặc một số loại trí thông minh khác nhau. Nhưng trí thông minh sẽ phát triển hoặc phai nhạt dần đi trong cuộc sống mỗi người do các yếu tố về gen sinh học, về môi trường gia đình nhà trường, về phạm vi văn hóa (thời kỳ lịch sử thuận lợi hay không), về thời gian và hoàn cảnh.

Cụ thể hơn, tác giả Israel Scheffler trong sách *Of Human Potential* (tạm dịch: Về tiềm năng con người) đã đưa ra phương pháp để phát triển tiềm năng của mỗi người. Phương pháp này gồm ba bước:

Bước một: Loại bỏ những nguyên nhân ngăn cản việc phát triển tiềm năng. Những nguyên nhân này có thể là các yếu tố bất lợi từ môi trường, hoặc thói quen xấu ảnh hưởng tới việc tập trung phát triển.

Bước hai: Tiếp cận với những công cụ, cách thức để nâng cao khả năng của mình. Đó là việc tìm kiếm những người thầy giỏi, những quyển sách, những khóa học, những người bạn, cộng đồng, những phương pháp luyện tập liên quan tới khả năng mà bạn đang muốn phát triển, để học hỏi từ những nguồn

đó.

Bước ba: Có sự cam kết cá nhân, sự nỗ lực và kiên trì trong quá trình luyện tập để phát huy tối đa tiềm năng. Nếu không có sự kiên trì, nỗ lực trên con đường mài giũa khả năng, thì ta không thể nào đạt đến thành công như mong muốn.

Ví dụ: Nam là một chàng trai có năng khiếu về âm nhạc và có đam mê sáng tác nhạc. Nam nhận thấy mình có thói quen xấu là mê chơi trò chơi điện tử. Nam chơi buổi chiều sau giờ đi học, Nam chơi từ sáng đến tối trong những ngày cuối tuần. Nó khiến Nam mất nhiều thời gian và không thể tập trung vào việc học nhạc.

Áp dụng theo phương pháp của Israel Scheffler, điều Nam có thể làm đầu tiên là cai nghiện trò chơi điện tử, hạn chế tiếp xúc với những người bạn hay chơi để tránh bị rủ rê lôi kéo. Trong thời gian rảnh, Nam có thể đọc tiểu sử của những nhà soạn nhạc nổi tiếng, hoặc đọc các tạp chí, bài báo chuyên ngành âm nhạc. Nam có thể tạo môi trường thúc đẩy đam mê của mình bằng cách thường xuyên tham dự các buổi biểu diễn âm nhạc. Nếu chưa có sẵn nhạc cụ, Nam có thể mua một cây đàn ghita, hoặc bất kỳ nhạc cụ nào mình thích và học cách chơi với nó. Rồi Nam có thể tham dự một khóa học về lý thuyết âm nhạc, và tự sáng tác các ca khúc của mình. Rồi gia nhập vào những đội nhóm, câu lạc bộ dành cho người sáng tác trẻ, kết bạn với những người có cùng sở thích và thường xuyên thảo luận với họ về âm nhạc. Để phát triển kỹ năng âm nhạc, Nam cũng có thể tích cực sưu tầm những bài hát yêu thích, những thể loại nhạc khác nhau, và nghe chúng thường xuyên. Nam cũng cần luyện tập khả năng của mình bằng cách thường xuyên hát hoặc chơi nhạc khi sinh hoạt với gia đình, bạn bè, hoặc xung phong biểu diễn trong các buổi giao lưu, các chương trình của trường lớp... Nếu Nam chăm chỉ kiên trì rèn luyện qua thời gian, đến một lúc nào đó, Nam sẽ trở nên xuất sắc với khả năng âm nhạc của mình.

Đó không chỉ là câu chuyện của riêng chàng trai tên Nam. Những người xuất sắc và thành công trên thế giới phần lớn đều là những người sớm nhận ra thế mạnh cũng như đam mê của mình, và kiên trì đến cùng để mài giũa thế mạnh, theo đuổi đam mê.

Triết gia Aristote quan niệm rằng: "Mục đích chính đáng nhất của con người trong đời là nhận thức bản thân mình một cách toàn diện, phát triển các tiềm năng của mình đến độ viên mãn, và từ đó hoàn thiện mình. Cuộc sống tốt đẹp là kết quả của sự phát triển toàn mãn năng lực, thiên tư và nhân cách của

con người. Một cá nhân không thực hiện được điều này sẽ luôn dằn vặt, tự bất mãn với chính mình. Sự suy sụp tinh thần ấy bộc lộ qua các biểu hiện buồn chán, đau khổ, những dấu hiệu của một cuộc sống bất hạnh. Còn người nào nhận thức và phát huy được bản chất cũng như năng lực tiềm ẩn của mình sẽ có được cuộc sống thỏa nguyện."

Như vậy, mục tiêu lớn nhất của đời người là sống đúng với tiềm năng của bản thân.

Nhưng nếu chỉ ngồi yên, thì tiềm năng không thể nào trở thành tài năng. Ngôi sao trong ta sẽ lụi tàn theo năm tháng.

Nếu không hành động, thì ta không thể nào có được cuộc sống viên mãn theo đúng khả năng của mình.

Nếu không nỗ lực, thì những tố chất bên trong mỗi người chúng ta sẽ không thể nào hé lộ, mãi mãi tiềm ẩn phí hoài.

Nuôi dưỡng ngôi sao trong mình, vun trồng những tiềm năng tố chất. Để một ngày nào đó, tỏa sáng rực rỡ.

Cuộc đời là một bộ phim mà trong đó ai cũng phải đóng một vai trò nào đó.

Vậy sao không tỏa sáng trong vở diễn đời mình?

\*\*\*

## LÀM THẾ NÀO ĐỂ HIỂU MÌNH

"Có ba thứ cực kỳ cứng: thép, kim cương và tự thấu hiểu bản thân."

(Benjamin Franklin)

Làm thế nào để hiểu được chính mình là câu hỏi lớn nhất của nhiều người trẻ. Người không trẻ chưa hẳn đã hiểu chính mình, nhưng họ nhiều khi đã ngừng đặt câu hỏi.

Hiểu được bản thân là điều đầu tiên để phát triển, để từ đó làm việc mình thích và có một cuộc đời như mơ ước. Việc này không phải một sớm một chiều mà có thể xong được. Tôi chưa thấy ai một sáng thức dậy bỗng nhận ra rằng bây giờ mình đã hiểu mình là ai.

Mỗi người trong chúng ta là một cá thể khác biệt. Ai cũng có những thế mạnh, sở trường. Điều quan trọng là mình hiểu được mình, biết được điểm mạnh, điểm yếu của mình, biết được mình thích gì, muốn gì, mình phù hợp với cái gì để rồi từ đó mài giũa bản thân theo nó.

Để bắt đầu tìm hiểu chính mình, điều cần làm là ngừng so sánh mình với người khác, ngừng suy nghĩ tiêu cực về bản thân, học cách lắng nghe và yêu thương chính mình.

Muốn khám phá bản thân, có thể dựa vào những cách từ bên ngoài và bên trong.

Về bên ngoài, nếu hoàn toàn mù mờ về bản thân thì bạn có thể bắt đầu bằng những thứ cơ bản: các trắc nghiệm tính cách.

Việc làm các trắc nghiệm tính cách là công cụ dễ dàng và cho kết quả nhanh chóng nhất để hiểu được bản thân. Các bài trắc nghiệm tính cách cũng giúp bạn tự tin hơn khi phần nào nhận ra những tiềm năng riêng của bản thân mình.

Sau đây là một số trắc nghiệm tính cách phổ biến, thường xuyên được sử dụng trong các hoạt động tìm hiểu bản thân:

- Trắc nghiệm MBTI (viết tắt của *Myers - Briggs Type Indicator*, tên của hai tác giả cùng phát triển nên chỉ số phân loại này). Là phương pháp trắc nghiệm tính cách phổ biến nhất hiện nay. Chỉ số MBTI sử dụng các câu hỏi trắc nghiệm tâm lý để tìm hiểu tâm lý, tính cách con người và phân loại con người thành 16 loại tính cách khác nhau. Nó được sử dụng rất rộng rãi trên toàn thế giới để giúp con người hiểu rõ chính mình và tìm được công việc phù hợp. Điểm yếu của trắc nghiệm này là nó phụ thuộc rất lớn vào tâm trạng, tâm lý của người làm trắc nghiệm. Và nó có tính giao động cao. Có đến hơn 76% người làm trắc nghiệm MBTI rơi vào những loại khác nhau khi tái kiểm tra vào một khoảng thời gian sau đó. Có nhiều trang web cung cấp các bài trắc nghiệm MBTI miễn phí để bạn sử dụng.

- Trắc nghiệm hướng nghiệp "mật mã Holland": Dựa trên lý thuyết về nghề nghiệp và tính cách của nhà tâm lý học John Holland. Bài trắc nghiệm này giúp người ta phát hiện được các kiểu tính cách nổi trội tiềm ẩn bên trong mình để tự định hướng khi lựa chọn nghề nghiệp. Trắc nghiệm Holland chia con người ra làm 6 nhóm: nhóm Thực tế (kỹ thuật), nhóm Điều tra (nghiên cứu), nhóm Nghệ thuật, nhóm Xã hội, nhóm Dám nghĩ dám làm (quản lý),

nhóm Công chức (nghịệp vụ). Trắc nghiệm mật mã Holland có độ chính xác và tin cậy khá cao, các chỉ dẫn cũng chi tiết rõ ràng, và được sử dụng rộng rãi trong hoạt động hướng nghiệp. Cũng như MBTI, bạn có thể làm trắc nghiệm Holland miễn phí ở nhiều trang web trên Internet. 1

- Trắc nghiệm các loại hình trí thông minh Gardner: Dựa trên học thuyết trí thông minh đa dạng của giáo sư người Mỹ Howard Gardner. Học thuyết này chia ra làm bảy loại hình trí thông minh, gồm trí thông minh ngôn ngữ, trí thông minh không gian, trí thông minh âm nhạc, trí thông minh vận động cơ thể, trí thông minh logic, trí thông minh tương tác cá nhân, trí thông minh nội tâm. Sau đó ông phát triển thêm hai loại hình trí thông minh mới là trí thông minh thiên nhiên và trí thông minh hiện sinh. Mỗi loại hình trí thông minh sẽ phù hợp với một số ngành nghề công việc khác nhau. Quan điểm của những người phát triển các loại hình trí thông minh này là nó tạo điều kiện cho tất cả mọi người đều có cơ hội phát huy về một mặt nào đó, chứ không phải chỉ tập trung vào chỉ số IQ như quan điểm truyền thống. Để làm trắc nghiệm các loại hình trí thông minh và phương pháp phát triển từng loại trí thông minh khác nhau, bạn có thể tham khảo trong quyển sách *Bảy loại hình trí thông minh* của tác giả Thomas Armstrong.

- Strengths Finders 2.0: Cùng quan điểm với trí thông minh đa dạng, tác giả Tom Rath và nhóm nghiên cứu Gallups cho rằng mỗi người có những thế mạnh khác nhau. Và việc chú ý để phát triển các thế mạnh này sẽ giúp một người "tỏa sáng" với đúng năng lực của anh ta, đồng thời giảm thời gian, công sức, chi phí phát triển bản thân hơn so với việc chú trọng cải thiện những điểm yếu của người đó. Dựa trên những khảo sát đến vài trăm nghìn người, nhóm đã phân chia ra 34 loại thế mạnh phổ biến. Khi tiến hành trắc nghiệm tìm kiếm thế mạnh Strengths Finders 2.0, bạn sẽ có một bảng báo cáo kết quả gồm năm loại thế mạnh nổi bật nhất của bản thân, những lời khuyên để phát triển các thế mạnh của mình, là những vị trí, vai trò, lĩnh vực chuyên môn mà bạn nên đảm nhận. Trắc nghiệm này đặc biệt phổ biến ở Mỹ.

- Sinh trắc học dấu vân tay (*dermatoglyphics*): Là một loại khắc nghiệm mới, xác định được tiềm năng, xu hướng, điểm mạnh, điểm yếu của con người. Tuy chi phí của loại trắc nghiệm này không hề thấp, nhưng bảng phân tích kết quả đưa ra khá đầy đủ và chi tiết. Sinh trắc học dấu vân tay đã được các nhà khoa học chứng thực độ tin cậy của nó. Hiện nay, một số công ty tại Việt Nam đã tiến hành làm trắc nghiệm dấu vân tay đồng loạt cho nhân viên của họ để biết được thế mạnh của nhân viên và giúp họ phát huy tiềm năng tốt hơn. Tuy nhiên, vì dấu vân tay là bất biến ngay từ khi ra đời nên trắc nghiệm



dấu vân tay chỉ xác định được xu hướng bẩm sinh của con người mà không bao gồm các yếu tố tác động của môi trường, sự giáo dục của gia đình, nhà trường, xã hội, đến quá trình nỗ lực và phát triển, tự thân vận động của người được trắc nghiệm.

Ít chính thống hơn, nhưng các môn từ phương Đông đến phương Tây như tử vi, chiêm tinh học, các cung hoàng đạo... có thể xác định được phần nào sở thích, tính cách, thể mạnh và những công việc phù hợp với một người.

Một cách khác để hiểu bản thân hơn là hỏi. Đặt ra những câu hỏi cho những người xung quanh mình, gia đình, bạn bè, đồng nghiệp thân thiết, người yêu... những người bạn nghĩ rằng họ hiểu bạn. Hãy hỏi xem họ đánh giá khách quan về bản thân bạn như thế nào. Hỏi họ nghĩ bạn là thế nào, họ miêu tả bạn ra sao, nếu dùng năm từ khác nhau để mô tả bạn, họ sẽ dùng những từ gì. Hãy hỏi họ nghĩ điều gì ở bạn mà bạn nên thay đổi, và nên giữ nguyên. Hỏi họ bạn có vẻ thích hợp với nghề nghiệp gì và loại công việc nào bạn nên tránh xa.

Cách thức tiếp theo để tìm hiểu bản thân thay vì hỏi người bên ngoài thì tự hỏi chính mình. Dành thời gian yên tĩnh một mình để nhìn vào bên trong, hồi tưởng quá khứ, tìm hiểu những giá trị cốt lõi của bản thân mình. Có thể tự đặt câu hỏi và tự trả lời nó để làm sáng rõ định hướng của bản thân.

Khóa học *Career Management* (Quản lý sự nghiệp) của *Harvard Business School* gợi ý người học tự hỏi mình một số câu như:

- Hỏi bản thân điều gì bạn trân trọng nhất ở chính mình. Điều gì đặc biệt nhất ở bạn? Bạn có tài năng hay năng khiếu gì riêng biệt, nổi bật?
  - Tưởng tượng bạn đang ở những năm cuối của cuộc đời. Hãy tự hỏi điều gì khiến bạn tự hào nhất, điều gì bạn ước mình đã dành nhiều thời gian hơn cho nó?
- Ta cũng có thể xác định lại đam mê của chính mình bằng cách hỏi tưởng lại quá khứ, xem xét lại những xu hướng của mình. Hãy viết ra giấy những câu hỏi sau và trả lời nó một cách nghiêm túc. Bạn có thể có được những ý tưởng rõ ràng hơn về đam mê của chính mình.
- Bạn muốn làm gì khi bạn còn là trẻ con?
  - Bạn thích làm công việc gì, kể cả khi làm miễn phí không được trả công?

- Nếu tiền bạc không phải là vấn đề thì bạn sẽ làm gì?
- Bạn sẽ làm gì nếu bạn biết bạn không thể thất bại?
- Điều gì làm bạn thật sự hạnh phúc?
- Những hoạt động nào khiến bạn cảm thấy thích?
- Nhưng loại sách nào bạn thường xem trong nhà sách nhưng luôn không có thời gian để mua hay đọc?
- Bạn nghĩ bạn được sinh ra để làm gì?

Sử dụng các công cụ hỗ trợ tìm hiểu bản thân là bước đệm đầu tiên để bạn nhận thức về chính bản thân mình. Nhưng để thành công thì tùy thuộc vào tài năng của mỗi người. Điều khó khăn hơn việc nhận biết chính mình, đó là biến tiềm năng thành tài năng. Và điều này đòi hỏi một quá trình va chạm, trải nghiệm, thử sức, tự học tự làm, mài giũa khả năng. Nếu chỉ biết vậy mà không làm gì thì tiềm năng cũng sẽ trở thành vô ích.

Hiểu mình là bước đầu tiên để có một cuộc đời mơ ước, nhưng từ đó đến cuộc sống trong mơ là cả một chặng đường dài.

\*\*\*

## **ĐAM MÊ LÀ TẤT CẢ?**

"Tôi không có tài năng gì đặc biệt. Tôi chỉ có sự tò mò đầy nhiệt huyết."

(Albert Einstein)

Tôi đã luôn biết đam mê của mình là gì. Tôi yêu thích việc viết lách, nó đem lại cho tôi niềm vui. Mỗi khi trút được suy nghĩ, cảm xúc của mình xuống giấy, hoặc khi diễn đạt được chính xác cảm giác của mình bằng từ ngữ, tôi luôn cảm thấy một niềm thỏa mãn, hân hoan vô tận.

Vậy nên tôi bồi rồi mất vài giây khi Phương bảo với tôi rằng: "Em không biết đam mê của mình là gì chị ạ."

Em bảo: Từ nhỏ đến lớn em học giỏi đều tất cả các môn. Khi đi thực tập về mảng nhân sự em thấy mình làm tốt và em cũng có hứng thú với việc tiếp

xúc với con người, trò chuyện, tuyển dụng, đào tạo. Bây giờ em đang làm về marketing, em cũng thấy thích và làm cũng tốt, quảng bá truyền thông cho sản phẩm, tiến hành các chiến dịch quảng cáo. Em thấy đặt mình vào vị trí nào em cũng có thể xoay sở được. Nhưng em lại thấy có cái gì đó sai sai với bản thân. Vì em không rõ đam mê của mình là gì.

Tôi bật cười: "Chắc là vì em thông minh và khả năng giải quyết vấn đề của em khá tốt, nên ở đâu em cũng làm được cả."

Em bảo: "Vâng. Nhưng vấn đề là mọi người vẫn thường nói: hãy theo đuổi đam mê, rồi thành công sẽ theo đuổi bạn. Em không có đam mê, liệu rồi em có được thành công hay không?"

Đến lúc này thì tôi hết cười.

Câu nói kinh điển này đã tạo nên ấn tượng tiêu cực trong đầu cô bé sinh viên mới ra trường. Nó khiến cô suy diễn theo chiều hướng khác, rằng chỉ cần có đam mê là thành công sẽ ở ngay trước mặt.

Dĩ nhiên, đam mê là điều cần thiết để thành công. Vì sự nhiệt huyết, niềm say mê trong lúc ta làm điều mình thích sẽ giúp ta vượt qua khó khăn dễ dàng hơn. Nhưng đừng nghĩ rằng là chỉ cần có được đam mê thì sẽ thành công. Nó là yếu tố cần, nhưng không phải là yếu tố đủ.

Vì sao?

Là một người lựa chọn sống với đam mê, tôi nhận ra rằng: nếu có đam mê mà không có kiên trì nỗ lực, thì làm gì cũng sẽ thất bại. Bất kỳ công việc nào cũng sẽ có điểm mình thích làm, điểm mình không thích. Ngay cả khi đang làm công việc mà mình đam mê thì cũng có những ngày cực kỳ hứng khởi, và những quãng thời gian với vô vàn khó khăn. Có một câu nói vui là: "Người ta không hề biết rằng cỏ phía bên kia đồi trông xanh hơn, có thể bởi vì chỉ toàn là phân nằm ở dưới cỏ." Những điều thử thách, gian khó, mệt mỏi trong bất kỳ loại công việc nào cũng đều tồn tại. Điều quan trọng là cam kết với việc mình làm. Cam kết để đẩy mình qua những khoảng thời gian khó khăn. Cam kết để dốc hết sức mình vượt lên trở ngại. Cam kết để ráng thêm chút nữa ngay cả khi đã rã rời. Và cam kết với mục tiêu, nhắm vào mục tiêu mà hướng tới.

Đam mê là cái ban đầu. Nhưng ý chí, nghị lực vượt khó, sự kiên trì của bản thân là những nguyên liệu khác của chiếc bánh thành công. Ta phải kết hợp tình yêu và nỗ lực vào những việc mình làm, để vượt qua thử thách. Thành

tự không thể nào có được nếu thiếu sự kiên cường, sự kiên nhẫn, ngoài sở thích và đam mê.

Đam mê cũng không phải tự dung mà có. Nó là điểm giao thoa sở thích và tiềm năng. Từ hai chất xúc tác đó, người ta tiếp tục cọ xát, mài giũa, học tập trau dồi, tìm kiếm cơ hội, làm việc thực hành. Đến một lúc nào đó nó sẽ phát triển thành thiên hướng nghề nghiệp của con người. Nếu có đam mê, nhưng không rèn luyện, không làm việc, không tìm tòi phát triển, thì tiềm năng chẳng bao giờ hé nở.

Và khi đã biết được đam mê của mình là gì rồi, thì cũng không phải là tất cả. Phải tìm loại công việc phù hợp với đam mê của mình. Ví dụ, viết lách là sở thích và cũng là sở trường của tôi. Mà viết thì có bao nhiêu là loại, viết báo, viết sách, copywriter, blogger... Đâu phải tất cả các loại hình ngành nghề trên đều phù hợp với bản thân. Nếu tôi chọn làm copywriter, có thể tôi sẽ hằng ngày lê xác đến sở làm, chán ngán vắt kiệt bộ não ra để nghĩ được những từ ngữ, câu nói đắt giá cho sản phẩm của khách hàng. Nhưng nếu tôi theo nghề viết sách, thì tôi lại thảnh thơi dù phải dành hàng giờ để vạch ra khung sườn cho quyển sách sắp viết, hoặc thức khuya dậy sớm tìm kiếm tài liệu cho quyển sách của mình. Hai loại công việc cùng liên quan đến đam mê viết lách nhưng lại đem đến độ thỏa mãn khác nhau.

Và ngay cả khi nghĩ rằng mình thích công việc đó, thì cũng không có nghĩa đó nên là công việc mà ta sẽ làm cả đời. Rất ít ai tìm được công việc mình yêu thích vào tuổi đôi mươi, để rồi gắn bó với nó đến cuối đời. Cuộc sống luôn luôn thay đổi. Con người cũng vậy. Có thể bây giờ tôi thỏa mãn và hài lòng với việc viết sách. Nhưng biết đâu sau này tôi lại muốn thử sức ở mảng báo chí thì sao? Miễn là công việc đó phù hợp với hướng đi và sở thích của tôi trong thời điểm đó. Cho nên, cứ sau mỗi chặng đường trong cuộc sống, ta lại phải dừng lại xác định tiếp hướng đi, rồi tiếp tục. Sau một thời gian với một loại hình công việc, nếu đã thấy đủ, cứ mạnh dạn khám phá bản thân ở công việc khác. Miễn công việc đó vẫn liên quan đến đam mê của mình.

Nhưng để nói cho tròn vẹn, thì đam mê chỉ mới là một nửa câu chuyện.

Theo các tài liệu tư vấn về hướng nghiệp, công thức về công việc phù hợp như sau:

Công việc phù hợp = Sở thích Khả năng Giá trị công việc Cá tính Nhu cầu thị trường

Còn theo một mô hình hướng nghiệp khác, thì đam mê chỉ là một phần nhỏ. Mô hình này được thiết kế bằng sự giao nhau giữa bốn vòng tròn: *Điều bạn làm giỏi*, *Điều bạn yêu thích*, *Điều thế giới cần*, và *Điều bạn có thể được trả công*. Khoảng giao nhau giữa *Điều bạn làm giỏi* và *Điều bạn thích* là *Đam mê*. Khoảng giao nhau giữa *Điều bạn thích* và *Điều thế giới cần* là *Sứ mệnh*. Khoảng giao nhau giữa *Điều thế giới cần* và *Điều bạn có thể được trả công* được gọi là *Nghề nghiệp*. Giao nhau giữa *Điều bạn có thể được trả công* và *Điều bạn làm giỏi* là *Chuyên môn*. Và phần chung nhỏ xíu của bốn khoảng giao nhau: *Đam mê*, *Sứ mệnh*, *Nghề nghiệp*, *Chuyên môn* mới chính là công việc lý tưởng, là mục đích cuộc đời của mỗi người.

Nhưng nếu không biết rõ đam mê của mình, thì nên đi theo lối nào bây giờ?

Câu trả lời là: Hãy đi theo sự tò mò của bạn.

Tác giả Elizabeth Gilbert có viết trong quyển sách *Big Magic* (tạm dịch: Phép thuật to lớn) rằng: "Rất nhiều người không biết chính xác đam mê của họ là gì, hoặc họ có nhiều đam mê, hoặc họ có thể đang trải qua một sự thay đổi về đam mê khi bước qua nửa bên kia của cuộc đời - tất cả những điều này có thể khiến họ cảm thấy bối rối, bất lực và lo sợ." Trong trường hợp này, lời khuyên của bà là: Theo đuổi sự tò mò của bạn. Bà viết: "Trên thực tế, sự tò mò chỉ hỏi một câu hỏi cực kỳ đơn giản: Có cái gì khiến bạn cảm thấy hứng thú không? Bất kể là cái gì? Dù chỉ là một chút? Đó là đầu mối. Nó có thể trông chẳng là gì cả, nhưng đó là đầu mối. Hãy đi theo đầu mối đó. Tin tưởng nó. Xem sự tò mò sẽ dẫn bạn đến đâu."

Bạn đang thích tìm hiểu về giáo dục ư? Hãy đọc thêm sách và tài liệu, tham gia các hội thảo, các chương trình về giáo dục. Bạn đang có hứng thú với ngành du lịch ư? Hãy tự lên kế hoạch cho một chuyến du lịch bụi, trải nghiệm du lịch dưới góc độ một du khách, hay thử làm hướng dẫn viên du lịch miễn phí cho các du khách nước ngoài. Bạn có tò mò về công việc kinh doanh? Hãy thử khởi đầu nho nhỏ bằng việc buôn bán một mặt hàng gì đó, quần áo, mỹ phẩm, bất kỳ thứ gì mà bạn thấy thích. Bản thân Elizabeth Gilbert sau khi viết xong một loạt sách hồi ký từ *Ăn*, *Cầu Nguyện*, *Yêu*, đến *Làm lành với hôn nhân*, thì bà cảm thấy cạn kiệt ý tưởng, không biết quyển sách tiếp theo của mình là gì. Nhưng tại thời điểm đó, bà cảm thấy tò mò về công việc làm vườn, và thử trồng trọt một số cây trong nhà. Từ sự tò mò đó, bà nghiên cứu thêm, đào sâu hơn, để rồi viết nên một quyển tiểu thuyết về một nhà thực vật học và tình yêu với cây cối có tên là *The signature of all things* (tạm dịch: Dấu hiệu của mọi vật). Quyển sách đã nằm trong danh sách bán chạy nhiều tuần liên tiếp của tờ báo The New York Times sau khi phát



hành.

Sự tò mò có thể dẫn lối bạn đến đam mê, đưa bạn qua ngưỡng cửa của sự quen thuộc, đến những con đường lạ, vào những khu vườn bí mật. Hoặc nó có thể dẫn bạn tới một nơi đồng không mông quạnh hoàn toàn trống rỗng. Nhưng đi theo một lối nào đó còn tốt hơn là đứng yên bối rối. Hãy đi theo sự tò mò hiện tại. Để nó dẫn ta đi. Hãy thử đến cùng với nó. Rồi nếu thấy nó không phải dành cho mình, thì có thể tạm biệt sự tò mò đó mà theo đuổi điều tò mò khác. Trên chặng đường đó, thì bạn đã học được rất nhiều so với đứng yên.

\*\*\*

## **DỐC HẾT TÌNH YÊU**

"Công việc sẽ lấp đầy một phần lớn cuộc đời của bạn, cách duy nhất để thực sự thỏa mãn là làm thứ bạn tin rằng nó tuyệt vời. Và cách duy nhất để làm thứ gì tuyệt vời là yêu cái bạn làm. Nếu bạn chưa tìm ra, hãy kiên trì. Đừng thỏa hiệp" (Steve Jobs)

Người ta vẫn bảo: Bụt chùa nhà không thiêng.

Có lẽ vì vậy mà tôi không thể nào khuyên bảo được đứa em ruột của mình, dù tôi đã từng đưa ra nhiều lời khuyên, hướng dẫn cho những người khác tìm tòi học hỏi.

Tôi thấy nhờ đam mê dẫn đường cho mình mà tôi tìm được hướng đi, tìm được ý nghĩa cuộc đời. Tôi thấy mình sống tốt hơn và hài lòng với bản thân mình. Nên tôi muốn em tôi cũng cảm thấy hài lòng với cuộc sống của nó. Tôi thúc giục nó đào sâu tìm hiểu, theo đuổi đam mê.

Nhưng em tôi phản ứng lại một cách mạnh mẽ: "Chị khác em. Chị biết rõ đam mê của mình. Không phải ai cũng có được may mắn đó. Em không biết đam mê của em là gì. Con đường của em không thể nào giống như chị."

Và trong một thời gian dài tôi chứng kiến em mình loay hoay không lối ra, tốn thời gian vào những việc vô bổ. Không tập trung đọc sách học hỏi, không đi ra ngoài, không tham gia vào các hoạt động xã hội. Nó bảo nó không có động lực để thay đổi, không biết nên làm gì. Nó không biết bản thân thích gì làm sao ép nó tìm hiểu tìm tòi. Đâu biết bản thân cần đào sâu nghiên cứu gì thì đâu thể đòi hỏi dậy sớm đọc sách học hành. Bản thân

không có mục tiêu, không có đích đến, thì đâu biết hướng nào mà bước.

Đối với những người đã biết được đam mê của mình thì mọi thứ rõ ràng hơn. Nhưng đối với những người không biết mình giỏi gì, không biết mình thích gì, thì cần nhiều thời gian.

Với những em học sinh, có thể từ từ tìm hiểu chính mình qua các chương trình trải nghiệm tính cách, các phương pháp tìm hiểu bản thân. Hoặc thử tham gia tương tác trong những môi trường khác nhau, thử học các lớp kỹ năng thuyết trình, lớp học vẽ, lớp nhiếp ảnh sơ đẳng, các khóa học về lập trình, những trò chơi giáo dục. Mục đích là thử tất cả những bộ môn, ngành nghề thực tế khác nhau để xem mình hợp với cái nào nhất, và có được ý niệm để tiếp tục đào sâu tìm hiểu nó.

Nhưng đối với những người đã ra trường đi làm, đã theo đuổi chuyên môn của mình từ lâu và khá khó để thay đổi ngành nghề, thì làm thế nào bây giờ?

Chính đứa em tôi đưa ra câu trả lời cho bản thân nó. Một hôm em bảo: "Chị à, em đã biết con đường của mình rồi. Em không rõ đam mê của mình. Nhưng trước đây em có hứng thú về công nghệ thông tin. Hứng thú xong thì tìm tòi, tìm tòi xong thì tự làm. Giờ thì em đang làm lập trình và thấy mình cũng khá giỏi, vì mình đã làm quen rồi. Em thấy cái em cần làm là cứ theo đuổi nó, hết mình vì nó, tìm kiếm những điểm mình yêu thích trong ngành này. Trở nên xuất sắc trong ngành nghề của mình, thì sau này cũng sẽ đạt được thành tựu, đem lại giá trị cho xã hội."

Tôi nhìn em mình gật gù đồng ý. Quả thật câu trả lời cho những vấn đề cuộc sống nằm sâu bên trong tâm hồn mỗi người. Chỉ có mình mới trả lời được câu hỏi của chính mình.

Và câu trả lời cho những người như em tôi là: đặt hết tình yêu vào công việc của họ.

Câu chuyện về nghệ nhân làm sushi nổi tiếng thế giới Jiro Ono là điển hình cho điều này. Ông là nghệ nhân sushi Nhật Bản đầu tiên có nhà hàng được xếp hạng ba sao của tổ chức Michelin danh tiếng, và được chính phủ Nhật Bản tuyên bố là *national treasure* - báu vật quốc gia. Khi được phỏng vấn trong bộ phim tài liệu *Jiro dreams of sushi* (tạm dịch: Jiro mơ về sushi) của đạo diễn David Gelb, ông nói: "Đã xác định con đường nghề nghiệp của mình thì phải hết lòng với công việc. Ta phải đam mê việc mình làm. Không bao giờ phàn nàn về công việc. Dành hết cả đời để đạt đến sự hoàn hảo. Đó

là bí mật thành công và bí quyết để được vinh danh."

Yamamoto, tác giả ẩm thực Nhật Bản, nói rằng, điều khiến Jiro thành công là làm việc nghiêm túc và liên tục thể hiện trình độ cao nhất. Ông luôn mong muốn nâng cao tay nghề, và làm việc chăm chỉ. Làm việc không ngừng, làm đi làm lại một thứ mỗi ngày, bất kể mình có vui hay không.

Bộ phim không nói về thời trẻ của Jiro, không kể về con đường Jiro đến với sushi, không cho ta biết liệu Jiro thời trẻ có đột nhiên phát hiện ra sushi là đam mê của đời mình hay không. Nhưng qua cách làm việc chu đáo cẩn thận của ông, qua bao nhiêu năm kinh nghiệm, mà ông vẫn mày mò đi lên trên con đường làm sushi của mình, ta biết rằng Jiro đã đặt tất cả tình yêu của mình vào công việc. Ông bảo: "Tôi chỉ muốn làm sushi ngon hơn thôi. Tôi làm đi làm lại một thứ và tiến bộ từng chút một. Tôi cứ muốn đạt được nhiều hơn nữa. Tôi cứ leo đến khi lên đỉnh. Nhưng chẳng ai biết đỉnh nằm ở đâu." Có lẽ vì thế mà sushi của Jiro đã vượt mức đỉnh của nhiều người, trở thành đỉnh của thế giới. Có lẽ vì sự hết mình, mong muốn đạt đến sự hoàn hảo này mà những người Nhật như Jiro khiến cả thế giới nể phục vì tinh thần làm việc của mình.

Cửa hàng sushi ở Tokyo của Jiro từng tiếp đón tổng thống Nhật Shinzo Abe và tổng thống Mỹ Barrack Obama. Một bữa ăn tại cửa hàng của ông có giá từ 30.000 yên trở lên (gần 5 triệu đồng), và số lượng thực khách đến ăn đông đến nỗi người ta phải đặt chỗ trước ít nhất là một tháng.

Jiro đã làm sushi được 75 năm, ông nói rất khó để dừng lại. Quả thật, có một số người đã theo đuổi một ngành nghề, một sự nghiệp nào đó khá lâu và khó có thể từ bỏ tất cả để làm lại từ đầu. Điều thích hợp nhất là thay vì từ bỏ, hãy tập trung hết sức vào công việc hiện tại, dốc hết năng lượng vào công việc mình làm. Dồn hết tình yêu và ngành nghề mà mình đã lựa chọn. Và hãy thử nghĩ xem nếu bạn kiên trì, đặt cả tình yêu vào để làm cái gì đó đến 75 năm, thì sao mà không thành xuất sắc được chứ. Và ở đời, còn gì mãi nguyện hơn là được vinh danh với công việc mình làm.

Bất kể ngành nghề gì cũng có những điểm có thể khiến ta yêu và ghét. Nếu ta chỉ tìm thấy ưu điểm hoặc chỉ thấy nhược điểm ở trong con người, ngành nghề, sự vật sự việc nào đó thì chứng tỏ là ta chưa hiểu đủ sâu. Giáo sư Hàn Quốc Kim Rando trong quyển sách *Tương lai nghề nghiệp của tôi* có viết: "Vấn đề đặt ra là phải làm thế nào để khám phá ra những giá trị còn tiềm ẩn trong bất cứ công việc gì, từ đó bắt tay vào và hiện thực hóa bản ngã thông qua công việc ấy." Nên chú tâm vào những điểm yêu thích của ngành nghề

mình đang làm, đào sâu học hỏi nó là một cách để xây dựng sự nghiệp. Ta càng chuyên sâu, càng xuất sắc thì lại càng tạo được giá trị, càng thấy tự tin về chính mình và càng cảm thấy yêu thích công việc hơn.

Tác giả quyển sách *Óc sáng suốt*, Nguyễn Duy Cần, cũng nói về điều này với ngôn từ mộc mạc: "Những việc mà ta thường hay bỏ lãng, phần nhiều là những việc ta làm mà không thích. Nhưng nếu cứ làm đi làm lại mãi, rồi thì với thói quen, lần lần ta cũng thấy thú vị. Tuy trước không thích nhưng quen rồi thì việc gì cũng trở nên hứng thú được. Nhiều kẻ vì mục đích sinh nhai mà phải làm một nghề mình không thích. Nhưng chầy năm chầy tháng, thói quen làm cho họ lại thích nghề ấy. Có thấy được hứng thú vì công việc bấy giờ sẽ trở nên dễ dàng, sự chú ý đối với nghề nghiệp càng ngày càng tinh thêm."

Không nghề nào mà không có điểm hay, có điều lý thú. Chỉ khi ta tìm hiểu sâu về nó, biết rõ về nó, mới thấy hay, thấy thích, từ đó mà sinh yêu nghề, yêu việc mình làm. Cho dù là loại công việc gì. Ngay cả những công việc tưởng chừng nhỏ bé vụn vặt. Như quét rác, như lau nhà, như bưng bê, như cọ toa lét.

Một lần trong kỳ nghỉ của mình, từ ban công phòng khách sạn, tôi nhìn ra bên ngoài ngắm cảnh. Phía đối diện, một khu nghỉ dưỡng cao cấp đang được xây dựng. Tôi quan sát nhiều người thợ đang làm công việc thường ngày của họ. Người đặt gạch, người hàn sắt, người chuyển vật liệu. Mỗi người một việc.

Và tôi nhớ về Yu Pang-lin, một trong những tỉ phú giàu nhất Hồng Kông. Ông từng nói rằng: "Kể cả khi cọ toilet, tôi vẫn cố gắng là người cọ sạch nhất."

Và tôi nghĩ: Sẽ như thế nào nếu mỗi người thợ kia đều chăm chú làm việc, cẩn thận với từng viên gạch, chú ý đến từng nước sơn? Sẽ thế nào nếu mỗi người thợ đặt tất cả tình yêu của mình vào công việc, làm việc với tất cả sự say mê yêu thích? Nếu vậy, chắc chắn khách sạn được xây dựng lên sẽ đẹp đẽ, hoàn hảo và bền vững biết bao.

Chúng ta dành trung bình từ tám đến mười hai giờ đồng hồ mỗi ngày cho công việc của mình. Tại sao không lựa chọn thái độ tích cực đối với công việc? Như Jiro, như Yu Pang-lin, như những người thợ xây nhìn thấy khách sạn đẹp đẽ từ viên gạch mình cầm. Cuộc sống của chúng ta, sự nghiệp của ta sẽ như thế nào nếu ta đặt tất cả tình yêu của mình vào đó?

Dốc hết tình yêu cho việc ta làm, từng ngày một, lo gì không đạt được thành tựu.

\*\*\*

## HỌC CÁCH ĐỂ HỎI

"Hỏi một câu chỉ đốt chốc lát nhưng nếu không hỏi sẽ đốt suốt đời"

- Ngạn ngữ Trung Hoa

Thiện, cậu sinh viên mới ra trường mà tôi từng giúp sửa CV tìm việc, gửi tin nhắn cho tôi bảo:

- Em có được việc làm đầu đời rồi chị ơi. Mà công việc chán ngắt hà.

- Ủa, chán sao?

- Việc gì mà suốt ngày ngồi trong văn phòng, cắm mặt với số liệu và mấy bảng tính excel không thôi.

- Em đã hình dung công việc đầu tiên của mình ra sao?

- Em đã nghĩ nó phải như mấy cái video clip của Google, mỗi ngày đi đến sở làm là một ngày vui, thoải mái vẽ ra ý tưởng đẹp để sáng tạo.

Nghe mà chỉ biết than trời.

Nhưng bạn đừng nghĩ Thiện kém cỏi hay ngốc nghếch. Em là người thông minh, có khả năng nắm bắt và giải quyết vấn đề tốt. Em chỉ không có cơ hội tiếp cận với môi trường công sở trước khi tìm việc, cũng không được hướng dẫn, trang bị kỹ lưỡng cho bước chuyển tiếp từ nhà trường ra thế giới thực. Nên em chưa có được những hình dung chuẩn xác về công việc của mình.

Quãng thời gian từ lúc rời ghế nhà trường để ra đời tự lực cánh sinh là thực sự khó khăn. Việc không chuẩn bị cụ thể cho cú nhảy này có thể làm người trẻ bị sốc khi bước vào thế giới, đối đầu với bao nhiêu điều lạ. Tự tìm việc làm, tự chủ về tài chính, tự đặt nền móng quan trọng cho những điều mang tính ảnh hưởng cả đời của mình: sự nghiệp, công việc, cuộc sống.

Bên cạnh đó, xã hội hiện đại lại thiếu những tổ chức hỗ trợ, giúp đỡ người



trẻ chuẩn bị cho các bước chuyển tiếp vào đời. Trong lúc chưa thể trông chờ vào những chương trình, tổ chức như vậy từ cộng đồng, thì việc chủ động tìm kiếm mạng lưới hỗ trợ là điều có thể giúp người trẻ đỡ hoang mang lạc lối.

Người giúp được ta có thể ở ngay bên cạnh mình mà ta không hay biết.

Đó có thể là cha mẹ, anh chị, cô chú họ hàng, những người bạn lớn tuổi hơn, hay bác hàng xóm với thâm niên mấy chục năm làm việc.

Nếu biết tìm cơ hội gặp mặt hỏi thăm những người đó về công việc của họ, chia sẻ chuyện vui buồn công sở, con đường tìm việc và sự nghiệp của mình, thì Thiện và những người bạn như mình có thể chuẩn bị tốt hơn cho bản thân trên con đường tìm việc.

Miễn sao cách hỏi lịch sự và bày tỏ quan tâm đích thực, thì hầu hết những người đã từng trải qua thời trẻ tuổi đều sẵn sàng dành ít thời gian để chia sẻ. Ai cũng muốn được làm người tốt, muốn có cảm giác là mình có ích. Chỉ cần chuẩn bị khéo léo khi đặt câu hỏi.

Trong quyển sách *Getting from college to career* (tạm dịch: Từ đại học đến sự nghiệp), tác giả Lindsey Pollak có chia sẻ cách thực hiện một information interview - buổi hẹn gặp để phỏng vấn thông tin trước khi tìm việc. Sách viết rất chi tiết từ cách tìm kiếm những người phù hợp để hỏi, đến cách viết tin nhắn, gửi email hỏi thăm, đến việc chuẩn bị cho buổi hẹn gặp với bảy bước gồm: xác nhận thông tin một ngày trước buổi hẹn, chuẩn bị phục trang và mang theo những gì, đến nơi sớm hơn giờ hẹn 15 phút, bắt đầu một cách ấn tượng, kết thúc buổi gặp thế nào và viết thư cảm ơn sau đó. Những lời khuyên trong sách rất hữu ích cho sinh viên sắp hoặc mới ra trường.

Nhưng cần hỏi gì trong những buổi hẹn gặp như thế?

Kinh nghiệm của tôi là, bạn có thể hỏi những câu đơn giản để tìm hiểu về môi trường làm việc, như:

- Công việc đầu tiên của anh/chị/cô/chú ra sao, anh/chị/cô/chú có nghĩ rằng đó là công việc tốt không?
- Anh/chị/cô/chú có thể chia sẻ cho em/cháu một số mẹo tìm việc không?
- Nghề nghiệp hiện tại của anh/chị/cô/chú là gì?

- Điều gì anh/chị/cô/chú thích và không thích trong công việc của mình?
- Điều gì anh/chị/cô/chú ước rằng mình đã biết lúc bằng tuổi em/cháu?

Việc sử dụng các buổi hẹn gặp để tìm kiếm thông tin như thế này cũng có thể được áp dụng trong những trường hợp khác. Ví dụ, bạn đang thích một nghề nào đó nhưng không biết mình có phù hợp với nó hay không. Làm sao biết chắc là công việc đó đúng như mình tưởng tượng. Có thể bạn có hứng thú với một lĩnh vực ngành nghề nào đó bởi vì bạn biết ai đó làm trong nghề này, nghe nói về ngành này, hoặc có dịp tiếp xúc sơ lược với nó. Nhưng đó cũng chỉ là một vài ấn tượng ban đầu, những ý niệm chung chung. Từ bên ngoài, ta chưa thể nào biết được những ưu điểm và khó khăn của ngành, chỉ thấy được bề ngoài hào nhoáng, mà chưa biết được những mặt trái, góc khuất, những thách thức, những bất lợi vất vả đặc thù riêng của ngành.

Không ít bạn trẻ nói với tôi rằng em rất thích làm du lịch, được đi nhiều, tiếp xúc với nhiều người, hiểu biết về phong tục, văn hóa, vân vân. Nhưng họ không biết rằng người làm du lịch như làm dâu trăm họ, chín người mười ý, phục vụ người khác, ngày nghỉ ngày lễ đều phải làm việc trong khi người khác đang vui chơi nghỉ ngơi. Một số bạn khác không thích công việc văn phòng, thích làm nghề tự do, những nghề đang lên, có vẻ khá hấp dẫn như chụp ảnh, viết lách, làm phóng viên báo chí... Nhưng những nghề không làm việc trong văn phòng thì cần có sức khỏe, lúc nào cũng phơi mặt ngoài đường, đi sớm về tối không có giờ giấc cụ thể. Mặt khác, làm việc tự do có khó khăn riêng là không có cấp trên hỗ trợ, mà chỉ có khách hàng tạo áp lực. Nhiều khi không ai hướng dẫn, không ai chịu trách nhiệm thay cho mình, thu nhập lại không ổn định, tài chính bấp bênh. Không có hiểu biết về ngành, không có đam mê với nghề, không có ý chí mạnh mẽ, làm sao trụ lại những lúc khó khăn.

Đối với những trường hợp như vậy, chỉ là sự thích do ý chủ quan của bản thân mà chưa có tìm hiểu. Nên sau này giả sử được nhận vào làm, nếu ý chí tốt thì trụ vững, không thì lại bỏ nghề và lang thang lạc lối như cũ. Do vậy, điều ta có thể làm để giảm bớt những cú sốc này là tìm những người trong ngành mình biết, hoặc nhờ quan hệ bạn bè, người quen giới thiệu, để hẹn gặp những người làm trong lĩnh vực này, và hỏi thăm thông tin.

Những câu hỏi tham khảo là:

- Anh chị bắt đầu sự nghiệp của mình trong lĩnh vực này như thế nào?

- Công việc thường ngày của anh chị là gì?
- Ưu và nhược điểm của công việc này theo anh chị là gì?
- Để làm tốt công việc này/thành công trong lĩnh vực này thì cần những kỹ năng, tố chất gì?
- Anh chị có lời khuyên nào cho người mới vào nghề không?

Một cách khác tuy không thường xuyên được sử dụng nhưng rất hữu ích là tìm kiếm ai đó có thể cho mình đến thăm văn phòng làm việc của họ. Những buổi tiếp xúc thế này giúp bạn hiểu rõ hơn về môi trường công sở và chuẩn bị tốt hơn cho công việc tương lai. Những cơ hội để tìm hiểu thêm về công việc mình muốn làm là ở mọi nơi. Chỉ cần chủ động, bước ra khỏi vòng tròn an toàn của mình và hỏi, tìm kiếm sự giúp đỡ, sẽ luôn có ai đó giúp bạn.

Công việc là một hành trình khổ luyện. Tìm kiếm công việc mình yêu thích cũng là một quá trình gian khổ. Khi chuẩn bị kỹ, ta sẽ tránh được rất nhiều những bối rối, thất vọng hay khủng hoảng sau này khi bước vào thế giới.

Và dù cho đã tìm ra được công việc mình yêu thích, đừng nghĩ đó là hết. Công việc ta yêu thích bây giờ có thể sau này sẽ không còn phù hợp. Cứ sau mỗi chặng đường ta lại thay đổi, lại lớn lên. Đó là lúc cần xác định lại hướng đi mới cho công việc. Nhận lấy nhiều trách nhiệm hơn, tìm kiếm cách thức để làm mới công việc, chuyển sang một vị trí khác, phòng ban khác. Hoặc lựa chọn thay đổi công ty, tìm kiếm môi trường làm việc khác. Điều đó là tất yếu. Ta phải liên tục định hướng nghề nghiệp trong suốt quá trình phát triển của mình.

Hướng nghiệp là công việc cả đời.

\*\*\*

## SỨC MẠNH CỦA THÓI QUEN

"Mỗi buổi sáng ở châu Phi, một con linh dương thức giấc. Nó biết nó phải chạy thoát khỏi con sư tử nhanh nhất, nếu không nó sẽ bị giết. Mỗi buổi sáng ở châu Phi, một con sư tử thức giấc. Nó biết nó phải chạy nhanh hơn con linh dương chậm nhất, hoặc nó sẽ chết đói. Không quan trọng bạn là sư tử hay linh dương. Khi mặt trời lên, bạn đều phải chạy."

- Christopher McDougall

Tôi gặp Nicole trong một khu nghỉ dưỡng ven biển. Cô gái chỉ mới ngoài ba mươi này đã trải qua tuổi trẻ của mình ở khắp nơi trên thế giới. Làm việc trong ngành khách sạn tại Pháp, làm nhiếp ảnh gia ở Canada, nghỉ việc để đi trượt tuyết vài tháng ở Nhật, lang thang nhiều năm tại châu Á, và giờ đây cô đang làm huấn luyện viên lặn bình dưỡng khí tại Koh Tao - Thái Lan.

Hóm hỉnh, hài hước, nói chuyện có duyên và rất thông minh, Nicole dễ dàng chiếm được tình cảm của người đối diện. Gặp nhau khi đều đang đi du lịch một mình và rất tâm đầu ý hợp, chúng tôi cùng đi khám phá những hòn đảo miền Nam Thái Lan. Sau những xã giao ban đầu, Nicole tâm sự nhiều hơn với tôi về cuộc sống rày đây mai đó của mình. Cô có những trải nghiệm tuyệt vời với những ngày chu du thế giới. Những ẩn sâu bên trong cô là những băn khoăn và thất vọng. Băn khoăn về sự nghiệp của chính mình khi đang ở tuổi ba mươi, khi bạn bè mình ai cũng có công việc thăng tiến, tài chính vững chãi, gia đình ổn định. Thất vọng về bản thân, về việc không sống hết khả năng mà mình có. Và cả lo lắng cho tương lai sắp đến.

Tôi đã tự hỏi, tại sao một con người tài năng như Nicole lại chấp nhận làm một huấn luyện viên lặn biển bình thường, sống cuộc đời tẻ tẻ ở một xứ sở nhiệt đới thế này, để rồi phải thất vọng và buồn bã về cuộc đời mình. Đi với cô một thời gian, tôi mới hiểu được tại sao. Cô dành nhiều thời gian để tận hưởng cuộc sống hơn là mài giũa năng lực của mình. Những ngày lang thang hết quán bar này đến vũ trường nọ, những đêm ăn chơi tiệc tùng đến sáng, về nhà lúc mặt trời mọc và thức dậy lúc xế chiều. Lối sống không lành mạnh với nhiều thói quen xấu đã khiến Nicole trông già hơn tuổi của mình, và khác rất xa so với con người mà cô mong ước trở thành.

Nicole bảo cô biết cô cần thay đổi bản thân. Tránh xa những người bè nhiều hơn bạn. Tránh xa bia rượu. Ngưng hút thuốc. Đưa cơ thể trở lại cân nặng phù hợp. Sống lành mạnh và làm những điều thực sự ý nghĩa với bản thân. Nhưng cô bảo cô không thể, thói quen đã quá lâu, cô không đủ động lực để thay đổi.

Nicole làm tôi nhớ tới Sunny, anh chàng người Ấn tôi từng gặp trong một cửa hiệu bán đồ lưu niệm tại Chiang Mai - Thái Lan. Anh có khả năng lý luận, thuyết phục đáng kinh ngạc và có nhiều tài lẻ khác về chữa bệnh phương Đông, châm cứu bấm huyệt. Trong một cuộc tranh luận, tôi phải chịu thua vì khả năng tranh luận của anh. Anh chàng đắc thắng: "Bạn là người viết thì bạn phải giỏi lý luận hơn tôi chứ, tôi chỉ là một kẻ bình thường

thôi." Anh không bình thường, anh rất khôn ngoan và nhiều kỹ năng. Nhưng anh ở đó, chấp nhận làm một người bán hàng lưu niệm ở một khu du lịch nhỏ. Anh không hài lòng với cuộc sống của mình. Anh muốn phát triển công việc kinh doanh. Vậy mà anh đã ở đó được hơn năm năm rồi.

Tôi gặp không biết bao nhiêu người như Nicole, như Sunny trong cuộc sống, và trên bước đường lữ hành. Là Bi, cô bé tôi quen từ thời cấp ba với những bức vẽ xinh xắn dễ thương và mong ước trở thành họa sĩ. Là Cecilia, cô bạn người Hồng Kông với óc thẩm mỹ tuyệt vời và đam mê trang trí nội thất. Rất giỏi, rất thông minh, có năng khiếu. Nhưng vấn đề chung của họ là không cố gắng hết sức. Họ không dành thời gian để chăm lo phát triển tiềm năng của mình. Họ để ngày tháng trôi qua trong những việc lặt vặt manh mún ngày thường, họ để mình chìm vào những thói quen xấu.

Tôi thấy tiếc cho họ, những người sống dưới khả năng của mình. Không thực sự phấn đấu để trở thành phiên bản tốt nhất của chính mình. Lựa chọn một cuộc sống làng nhàng, thoải mái. Sẽ chẳng có gì để nói nếu họ cảm thấy hạnh phúc. Nhưng điều đáng nói là lối sống đó khiến họ bất mãn với chính mình. Họ biết mình có thể sống tốt hơn. Có một sức khỏe tốt hơn. Một sự nghiệp đúng như mình mong ước. Vòng tròn quan hệ lành mạnh hơn. Một cuộc đời ý nghĩa hơn.

Nhưng họ không làm điều đó. Họ sống trong vòng an toàn của bản thân, của những điều quen thuộc, những thói quen cũ. Lặp đi lặp lại một cái vòng lẩn quẩn. Mãi vẫn không sống được đến tận cùng với chính mình. Họ không đủ can đảm để thay đổi, để rồi cảm giác thất vọng về chính mình.

Ai cũng chỉ có một cuộc đời để sống. Liệu sống như vậy có làm họ mãn nguyện chăng?

Thói quen có sức mạnh khủng khiếp. Con người ta hoạt động cả đời dựa trên thói quen. Trong quyển 10% Happier (tạm dịch: 10% hạnh phúc hơn) của tác giả Dan Harris có câu: "Chúng ta sống trên đời này về cơ bản chỉ là hành động dựa những khuôn mẫu thói quen, dựa trên điều kiện sống của chính mình." Và gieo thói quen thì gặt tính cách, gieo tính cách thì gặt số phận. Nếu thay bớt những khoảng thời gian ăn chơi vô ích giải trí đời thường bằng những lúc nghiên cứu tìm tòi nâng cao năng lực, chắc cuộc sống của nhiều người đã khác đã khác xa.

Trong quyển Bad Habit No More - 25 Steps to Break any Habit (tạm dịch: Không còn thói quen xấu - 25 bước để thay đổi bất kỳ thói quen nào) của



S.J.Scott, tác giả có đưa ra các cách thức để bỏ đi một thói quen xấu và thay vào đó bằng thói quen tốt. Ông đề cập đến những bí quyết hữu ích mà chúng ta vẫn biết nhưng thường bỏ qua. Đó là thay đổi từng thói quen một, cố gắng duy trì trong vòng 30 ngày (một số nguồn khác là 21 ngày), thiết lập mục tiêu. Và điều quan trọng là bắt đầu bằng một bước nhỏ dễ dàng.

Ví dụ, một số người muốn từ bỏ việc hút thuốc lá. Họ nghĩ đến việc hút điếu thuốc cuối cùng, và ngày hôm sau không hề hút điếu nào. Điều này dẫn đến sự thèm khát cực độ và cơ thể đôi khi không cưỡng lại được. Để rồi khi thèm quá họ hút một điếu, và tung hê lên, bực bội với chính mình. Rồi họ cho rằng việc bỏ hút thuốc của mình đã thất bại, và sau cùng quay trở lại thói quen xấu như cũ. Thay vào đó, điều dễ dàng hơn là giảm thói quen xấu này một cách từ từ. Nếu trung bình hút 10 điếu một ngày thì có thể bắt đầu bằng cách ngày hôm sau quyết tâm chỉ hút 7 điếu. Tuần sau mục tiêu 5 điếu. Tuần sau nữa 3 điếu. Tuần kế tiếp 2 điếu. Cứ như thế giảm dần đến tháng sau thì bỏ hẳn thuốc lá.

Hoặc một số người muốn tạo thói quen chạy bộ mỗi sáng. Điều nhiều người làm là quyết tâm rất cao độ khi mới bắt đầu. Buổi sáng dậy thật sớm và xỏ giày vào chạy. Họ chạy nhanh, chạy liên tục, chạy không ngừng nghỉ, chạy cả tiếng đồng hồ. Cảm giác rất thỏa mãn, rất sảng khoái. Nhưng ngày hôm sau tỉnh dậy, điều thường xảy ra là chân tay ta đau buốt ê ẩm không nhắc lên được. Vài ngày sau nữa chân vẫn còn đau. Thế là người ta bỏ luôn ý định chạy bộ mỗi sáng. Thật thương cho ai rơi vào hoàn cảnh đó. Nếu áp dụng phương pháp thay đổi thói quen, thì ta chỉ cần bắt đầu bằng năm mươi phút chạy bộ nhẹ nhàng. Thậm chí không cần chạy mà chỉ cần đi bộ nhanh. Rồi từ từ nâng dần lên 15 phút, 20 phút, 30 phút. Cứ như thế tăng dần từng chút một đến khi đạt được cái mốc mình muốn. Và hằng ngày hằng ngày luyện tập đều đặn.

Có một câu nói rằng: Nếu bạn muốn có một kết quả khác, hãy thử hành động khác đi. Nếu thay thế những thói quen tiêu cực dần dần từng thứ một bằng một thói quen tích cực, ta sẽ tốt lên, cuộc sống cũng vì thế mà thay đổi.

\*\*\*

## CON ĐƯỜNG NÀO TA ĐI

"Không hành động sinh ra sự nghi ngờ và sợ hãi. Hành động tạo ra sự tự tin và can đảm. Nếu bạn muốn chế ngự nỗi sợ thì đừng ngồi ở nhà và nghĩ về

nó. Hãy ra ngoài và khiến mình bận rộn."

- Dale Carnegie

Bình nói với tôi: "Em thực sự không biết mình nên làm gì. Nên thử sức với khởi nghiệp giống như đứa bạn của em, hay là tìm hiểu về chứng khoán đầu tư như anh của em khuyên. Em phải làm gì hả chị? Em đã suy nghĩ rất lâu rồi mà vẫn chưa có được quyết định."

Tôi hỏi Bình:

- Em năm nay bao nhiêu tuổi?

- Dạ em mười chín.

- Em mới mười chín, cả hai ngành kia em đã thử làm chưa?

- Dạ chưa.

- Vậy em nghĩ em có thể biết được là mình hợp với cái gì chỉ bằng cách ngồi suy nghĩ hay không?

Bình đáp ứng:

- Dạ, em hiểu ý chị rồi. Chắc em sẽ phải thử tìm hiểu một trong hai thứ.

Trong các bài viết về quản trị cuộc đời, người ta thường bắt gặp câu chuyện về cô bé Alice trong truyện Alice lạc vào xứ thần tiên của tác giả Lewis Carroll. Alice gặp mèo Cheshire. Alice hỏi:

"Xin bạn vui lòng nói cho tôi biết, từ đây tôi phải đi đâu?"

"Điều đó tùy vào nơi bạn muốn tới"

"Tôi không quan tâm, nơi nào cũng được"

"Vậy đi đường nào chẳng thành vấn đề"

"Miễn là tôi đến được một nơi nào đó"

"Ồ, chắc chắn sẽ đến, nếu bạn đi đủ xa"

Chuyện của Alice nói lên một triết lý: Nếu không biết điểm đến của mình,

thì đi đường nào chẳng được. Mặt khác, Bo Bartlett, một họa sĩ chuyên nghiệp tại Mỹ từng vẽ tranh miễn phí trong suốt 20 năm trước khi mỗi bức vẽ của ông đáng giá đến 50.000 USD, từng nói: "Bạn quyết định làm gì không quan trọng, quan trọng là mức độ cam kết với quyết định mà bạn đưa ra." Ở đời điều cốt yếu không phải là chọn con đường nào, mà là mình có đi đến cùng với con đường đó hay không.

Tuổi trẻ là thời gian thử nghiệm. Người ta trưởng thành qua nhiều lần làm thử, vấp ngã, làm lại, và cứ như thế tiếp tục. Phải bắt tay vào thử thì ta mới biết được mình hợp với cái gì. Phải làm thì ta mới biết là mình có khả năng hay không. Dù sao khi thử thì nếu sai lầm ta vẫn biết được rằng cái đó thực sự không phù hợp với mình, và bỏ đi để thử cái khác. Nếu ta cứ ngồi nhiều ngày, nhiều tháng, nhiều năm, không làm gì cả thì làm sao biết được cái gì. Ít ra thử mà thất bại thì có được bài học. Nếu không thử, thời gian thì cứ trôi mãi miết mà ta vẫn chưa làm được gì.

Trong quyển sách Tuổi 20 - Những năm tháng quyết định cuộc đời bạn, tác giả Meg Jay kể về kinh nghiệm trong những năm tư vấn tâm lý cho những người trẻ ở độ tuổi 20 -29. Bà nói: "Chúng ta nghĩ rằng trì hoãn việc ra quyết định sẽ giữ cho các lựa chọn luôn mở rộng. Nhưng bản thân việc trì hoãn đã là một lựa chọn rồi."

Tác giả Lindsey Pollak mà tôi từng đề cập cũng viết rằng: "Đừng nghĩ rằng bạn có thể xây dựng sự nghiệp của mình chỉ bằng cách ngồi trên giường ngủ và suy nghĩ thật lâu. Bạn làm điều đó bằng cách đặt nhiều câu hỏi và thử nhiều điều khác nhau." Cô nhấn mạnh: "Bất cứ lúc nào bạn thấy mình bị mắc kẹt, thất vọng, lo lắng, lạc lối, bối rối, nản chí, hay áp lực, thì với kinh nghiệm của tôi, câu trả lời luôn là hành động. Hãy làm một cái gì đó."

Tôi nói với Bình những điều này, và kể em nghe câu chuyện của một người bạn của tôi, tên thân mật là Táo. Một hôm, Táo nhắn cho tôi: "Chị, tuần sau em nghỉ làm, ra Hội An mở nhà trọ cho Tây ba lô." Tôi hoảng hồn, hẹn em ra nói chuyện, hỏi đã suy nghĩ kỹ chưa. Em bảo em cũng mới nảy sinh ý định thôi, em thích đi du lịch, thích thú đầu tư, làm một điều mới. Em đã tham khảo ý kiến rất nhiều người anh lớn tuổi từng khởi nghiệp thành công. Ai cũng bảo cầm chắc thua lỗ. Nhưng em chịu lỗ, chấp nhận bỏ ra mấy trăm triệu để làm. Em nói tiền em để dành chứ chẳng ăn cắp vay mượn của ai. Làm lời thì ăn, làm lỗ thì học. Tôi ban đầu hơi sững sốt về ý định liều lĩnh của cậu em ít tuổi vừa mới ra trường. Nhưng sau đó nhìn lại, gật gù nghĩ, ừ phải. Người ta có câu: "Khoảng cách giữa ngu dốt và hiểu biết ngắn hơn nhiều so với khoảng cách giữa hiểu biết và hành động." Bao nhiêu người

nghĩ mà không làm. Còn Táo chẳng nghĩ gì nhiều, nhưng hễ có ý tưởng liền bắt tay vào thực hiện. Điều này phải đáng hoan nghênh.

Một người bạn doanh nhân của tôi cũng kể về kinh nghiệm đầu tư của anh. Có rất nhiều cơ hội tới, mỗi cơ hội có rất ít thời gian quyết định. Đôi khi vì quá nhanh, quá hấp tấp mà anh quyết định đầu tư sai lầm. Anh mới mất vài trăm triệu vào một dự án nọ. Nhưng anh không hối hận. Vì lý luận của anh là: Nếu mười lần mình quyết làm, thì có thể là tám lần thua và hai lần thắng. Và cả mười lần mình đều học được điều gì đó. Nếu mỗi lần cơ hội đến, mình lại chần chừ lưỡng lự, không làm gì hoặc để thời gian trôi qua quá lâu, thì cơ hội vụt đi mất chẳng biết bao giờ có lại lần nữa. Đợi đến khi có đủ thông tin để ra quyết định, thì mình chỉ làm được hai lần trong khoảng thời gian người khác làm được mười lần. Và chắc gì mình thắng được cả hai lần đó.

Thực sự là, nếu bạn đang do dự trước một quyết định, hãy hướng đến lựa chọn nào đem lại nhiều trải nghiệm hơn, nhiều câu chuyện hơn. Dĩ nhiên cần tìm hiểu thật kỹ trước những quyết định lớn. Nhưng đừng lo sợ trước trải nghiệm mới.

Vì sao? Vì thà làm mà thất bại thì ta còn học được. Điều đó còn tốt hơn chán vạn lần căn bệnh mà nhiều người mắc phải cả đời: Thiếu hụt khả năng hành động. Nghĩ sau này lập gia đình có con cái, sẽ nói thế nào với con? Nói: Cha đã từng theo đuổi đam mê của mình, đã từng khởi nghiệp, từng thử làm nghề này nghề nọ. Hay là nói: Cha đã từng nghĩ tới việc làm cái này cái khác, thay đổi cuộc đời, nhưng mà cha đã quá sợ hãi để bắt đầu. Bạn chọn cách nào?

Có một câu nói là: Con đường dài nhất là con đường từ cái đầu đến bàn tay. Ý tưởng nhiều vô kể. Nhiều người có những ý tưởng rất tốt. Nhưng có rất ít người biến được ý tưởng thành hiện thực. Một người bạn của tôi từng nói: "Khi ai đó tâm sự với tôi về ý tưởng này khác, tôi chỉ bảo: Nghe tuyệt lắm, hãy làm đi. Tôi không bảo khó, bảo sẽ thất bại, hay bàn lùi. Cứ để họ thực hiện. Hành động chứng minh tất cả."

Nhà văn Trung Quốc Lỗ Tấn có câu: "Trên mặt đất vốn làm gì có đường. Người ta đi mãi thì thành đường thôi." Nếu không đi thì đường ở đâu mà có.

Cho nên, câu khẩu hiệu của Nike là: Just do it. Hãy làm đi. Làm bất cứ điều gì. Vì tuổi trẻ chỉ có một lần. Thời gian trôi qua là không quay lại. Thay vì chần chừ, đắn đo, sợ hãi, tại sao lại không thử bước ra ngoài, và làm điều có ích. Còn nói theo cha ông ta ngày trước, thì học đi đôi với hành. Đi học, đọc sách, tiếp thu kiến thức là một chuyện, phải hành động, phải thực hành, mới

khiến kỹ năng của ta khá lên.

Việc thiếu sót năng lực hành động có thể hạn chế người trẻ hòa nhập vào thế giới. Mà để phát triển khả năng hành động, không cần phải làm gì lớn lao, mở nhà trọ hay mở công ty. Chỉ cần bắt đầu từng bước nhỏ một.

Hãy làm gì đó. Đừng ngồi yên.

\*\*\*

## EM KHÔNG TỰ CỨU THÌ AI CỨU EM

"Kẻ tự giúp mình thì trời sẽ giúp cho."

- Khuyết danh

Trong quyển sách mà tôi yêu thích, Nơi dòng sông chảy qua của Norman Maclean, có kể về hồi ức gia đình của nhà văn Mỹ này. Một câu chuyện cảm động về tình cảm gia đình, tình anh em, tình yêu với thiên nhiên châu Mỹ hùng tráng và dữ dội. Những con người mạnh mẽ, dũng cảm, hòa mình với thiên nhiên và chinh phục thiên nhiên.

Sách hay một cách nhẹ nhàng, phù hợp với những người muốn tìm hiểu về văn hóa Mỹ. Nhưng điều làm tôi nhớ nhiều hơn về quyển sách, là khi gấp lại, tôi không dứt khỏi được cảm giác bứt rứt, tiếc nuối về cái chết của nhân vật người em trai. Nhân vật này lấy nguyên mẫu từ em trai ruột của chính tác giả. Đây là một phóng viên rất xuất sắc. Tài năng, cá tính, ngang tàng, mạnh mẽ, vừa đẹp đẽ và tinh tế như một nghệ sĩ, lại phóng khoáng oai hùng kiểu những con người thời kỳ khai hoang mở cõi.

Nhưng cái kết của sách, cũng như ngoài đời thật, người em tên Paul Maclean bị đánh chết ở một góc phố nhỏ tại Chicago. Cảnh sát nghi ngờ nguyên nhân là vì những khoản nợ do bài bạc và có mối quan hệ mờ ám với xã hội đen. Cái chết của người em trai thân thiết là nỗi ám ảnh lớn ảnh hưởng sâu đậm đến cuộc đời Norman sau này.

Điều khiến tôi băn khoăn là những rắc rối của Paul đã được nhìn thấy từ trước đó rất lâu. Trong sách, Norman từng kể về việc vào trại tạm giam để bảo lãnh Paul ra tù vì tội uống rượu và quậy phá. Khi ông đề nghị giúp đỡ, Paul cúi mặt im lặng, từ chối không nói gì cả. Hoàn toàn im lặng và chỉ ngẩng đầu lên khi chắc rằng Norman không nói gì nữa. Thái độ này làm tác



giả nhớ đến tính cách cứng rắn của người em đã được hình thành từ bé, khi bị người cha ép ăn cháo yến mạch. Ông kể: "Từng buổi sáng trôi qua, tôi và mẹ tôi kinh hãi chứng kiến vị mục sư Scotland cố ép đứa con nhỏ của mình ăn cháo bột yến mạch. Cha tôi cũng kinh hãi, lúc đầu là vì đứa con ruột của ông không chịu dùng thức ăn của Chúa, và sau một thời gian là vì đứa con nhỏ xíu của ông tỏ ra cứng rắn hơn ông. Khi vị mục sư nổi điên lên, đứa bé cúi đầu trên đĩa thức ăn và chấp tay như thể cha nó đang đọc kinh trước bữa ăn. Chỉ có một biểu hiện cho thấy nó cực kỳ giận dữ: môi nó sưng lên. Cha tôi càng phát hỏa thì món cháo càng nguội lạnh. Cuối cùng thì cha tôi bùng nổ." Và khi tác giả cố lựa lời để đề nghị giúp đỡ lúc Paul đang gặp rắc rối, điều ông đòi hỏi là cái cúi đầu tương tự.

Tôi có đứa em họ, nói theo thành ngữ tiếng Anh, thì nó là "black sheep of the family" - chỉ một thành viên bất thường, kỳ quặc và đem lại tai tiếng cho gia đình". Trong nhà ai cũng bảo nó là đứa có tài. Từ hồi nhỏ, nó đã đề lộ năng khiếu hội họa trời cho và mọi người đều tin tưởng nó sẽ có một tương lai xán lạn khi đi theo ngành thiết kế. Nhưng không hiểu sao thời trưởng thành của em họ tôi là một thảm họa. Nó luôn rơi vào cảnh thất nghiệp và nợ nần. Mỗi lần như vậy nó đều mượn tiền hết người này tới người khác không trả một ai. Một hôm, tôi có việc ghé qua nhà nó, thấy trên tường ghi những dòng chữ tự nhắc nhở bản thân: "Dậy sớm ngồi thiền" - "Đọc nhiều sách, không chơi game" - "Giặt quần áo ngay khi tắm xong" Bỗng nhiên thấy tội nghiệp, hóa ra nó cũng có chút suy nghĩ, biết tự nhắc nhở động viên chính mình. Nhưng rồi hết lần này tới lần khác cho nó mượn tiền, tiền thì một đi không trở lại mà cuộc sống của nó thì mãi chẳng thấy khá hơn. Cả gia đình dòng họ tôi đã nhiều lần tìm cách vực em tôi dậy mà vẫn thất bại. Ngay cả người kiên nhẫn nhất với nó là chú tôi giờ cũng lắc đầu bỏ mặc.

Nghĩ đến những người như em họ tôi, đến em trai của Norman Maclean, tôi tự hỏi gia đình hay bạn bè của họ có thể làm được gì? Hầu như là không gì cả. Những người như vậy, tận sâu bên trong họ cực kỳ yếu đuối và nhạy cảm. Họ không muốn được cứu, họ từ chối sự giúp đỡ. Khi có ai đó nói gì đến họ thì họ hoặc im lặng cho qua hoặc nổi nóng cự cãi. Rốt cuộc con người luôn trưởng thành theo cách của anh ta. Người khác, dù thân thiết thế nào, cũng khó mà can thiệp được.

Một người em khác của tôi bảo rằng hồi nó bị trầm cảm vì thất tình, nó đã chìm trong tuyệt vọng vào vũng lầy cảm xúc, lẫn lộn không lối thoát. Đã có những lúc nó rất muốn được cứu thoát khỏi cái hố mà nó đã sa vào. Nó rất mừng vì rốt cuộc cũng đã sáng mắt ra và tự kéo mình lên được. Rồi nó hỏi tôi: "Không biết những người như vậy, có khi nào họ mong muốn được

giúp đỡ mà không được. Không biết có khi nào họ đang kêu cứu mà mình không biết. Và không biết liệu mình có thể làm gì để giúp đỡ họ không?

Trong quyển Nơi dòng sông chảy qua, tác giả cũng tự hỏi mình một câu tương tự. Ở cuối truyện, tác giả kể Paul bị đánh đến chết bằng báng súng và vứt xác vào một hẻm nhỏ. Cái chết làm người cha của ông không bao giờ đi vững được nữa. Một lần, cha ông hỏi: "Con có nghĩ là lẽ ra, cha đã có thể giúp nó?" Norman trả lời ông cũng bằng một câu hỏi: "Cha có nghĩ là lẽ ra, con đã có thể giúp nó?"

Nhưng câu trả lời của tôi là không. Với đứa em họ của tôi, dù cả gia đình đưa tay ra cứu cho nó thoát khỏi nợ nần hết lần này đến lần khác, nó lại quen đường cũ. Với Paul, anh đã từ chối sự giúp đỡ ngay cả khi anh cần nó nhất. Người ta không thể cứu một người không tự cứu chính mình. Bản thân người đó không tự nỗ lực thì không ai có thể giúp họ được.

Như bao nhiêu người khác trên đời. Một bạn trẻ phát hiện ra mình gay nhưng không chấp nhận bản thân mình và rơi vào trầm cảm vì mặc cảm tự ti. Một người đàn ông mập đến 100 ký mà vẫn không lên kế hoạch giảm cân. Một cô gái yêu người đàn ông đã có gia đình, rồi có con với anh ta, bị anh ta chửi rủa đối xử thậm tệ mà vẫn không từ bỏ. Một cậu bé khép kín im lặng mãi mê cá độ bóng đá, chán nản khi làm việc và lười biếng không muốn lao động. Trong quá trình tư vấn hướng nghiệp, có không ít trường hợp người nhà của họ nhờ tôi giúp đỡ, tư vấn. Nhưng tôi luôn thấy rằng: Rất khó để giúp nếu người được giúp không chịu hợp tác. Chỉ mình mới cứu được mình.

1

Điều mà họ thiếu là nắm thế chủ động để thay đổi cuộc đời. Đối với tôi, nguyên tắc thành công đến từ một điều cơ bản: sống trong thế chủ động. Cần gì thì lên tiếng. Muốn gì thì đấu tranh. Kiến thức do học tập. Thành tựu nhờ lao động. Chẳng có cái gì ở trên đời này tự nhiên mà có. Chủ động lèo lái thì mới có cơ may đưa con thuyền cuộc đời cập bến bờ mơ ước. Dù sóng gió, dông bão xảy ra trên hải trình vạn dặm, có giữ vững bánh lái, cầm chắc tay chèo thì mới đến được đất liền. Sống mà không viết tự cứu lấy mình, sống thụ động buông thả, thì cũng giống như một con bè trên dòng nước lớn, để mặc sóng gió xô đâu trôi đó, được chăng hay chớ, rồi sẽ mệt mỏi vì dông bão cuộc đời.

Cách sống thụ động có nhiều biểu hiện. Như một trường hợp mà tôi từng hỗ trợ là một kiể. Khuyến khích là được sách thì lúc đọc lúc không. Hướng dẫn xong cũng không biết nói lời cảm ơn. Biết tôi có rất nhiều sách mà không

mở lời mượn. Không bao giờ chủ động trò chuyện cập nhật tình hình. Đợi khi nào tôi hỏi thăm mới lên tiếng. Nếu tôi không hỏi cũng không biết là em ấy đang gặp khó khăn để tìm cách giúp đỡ.

Nguồn lực trong đời không thiếu. Người tốt ở đời rất nhiều. Không lên tiếng chẳng ai biết mà giúp. Chặng xuống nước thì không thể biết bơi. Sống thụ động thì chẳng khác gì đời cây cỏ. Như thế khác nào tự đào hố chôn mình. Sống ở thế chủ động là chủ động học tập, chủ động hỏi han, chủ động giúp đỡ người khác, chủ động gợi ý người khác giúp đỡ mình, chủ động cứu giúp mình. Chứ em không cứu mình thì ai cứu được em.

\*\*\*

## TÌM KIẾM BỘ LẠC CỦA BẠN

"Rốt cuộc thì con người là tất cả những gì bạn có, họ sẽ là phần đem lại sự mãn nguyện lớn nhất cho cuộc đời bạn."

- Christine Hassler

"Em thấy mình như người của hành tinh khác vậy chị ạ!" Em bắt đầu câu chuyện với tôi như thế.

"Em thấy mình không hề giống những người xung quanh. Bạn học cùng thời với em giờ không thể trò chuyện được nữa vì tụi nó có những mối quan tâm quá khác, thời trang mỹ phẩm nam nữ yêu đương. Đồng nghiệp ở sở làm thì đi làm về rồi bia bọt nhậu nhẹt, không thích công việc của mình nhưng vẫn cố ở lại vì không biết làm gì khác, hằng ngày lê đến sở làm như những cái xác biết đi."

"Ở lớp đào tạo lãnh đạo em đang học toàn những người giỏi, nhưng cũng chỉ nói chuyện lập nghiệp, chuyện kinh doanh lợi nhuận. Muốn nói chuyện văn hóa, giá trị sống liền bị gạt đi, bảo cứ phải lo kinh tế trước đã. Gia đình thì thấy em có công việc lương cao, ổn định, còn có gì để mà phàn nàn."

Em bảo những lúc mọi người có chuyện thì thường tìm đến em để nhờ khuyên nhủ. Còn khi em cần thì chẳng có ai. Muốn nói, muốn kể, mà không biết kể với ai. Mà có nói cũng chẳng thấy ai hiểu mình. Nên đành im lặng vậy thôi. Đôi khi thấy mình cô đơn lạc loài trong cuộc đời này.

Em nói: "Chị biết không, có những ngày mọi thứ bên trong em đè nén, chẳng

có ai để trò chuyện. Em ra bờ sông ngồi một mình, tự nói chuyện với chính mình, nhìn sông nước cây cỏ cho lòng đỡ cô đơn."

Em nói: "Em cân nhắc rất lâu mới nhắn tin cho chị. Đây là lần đầu tiên em chủ động hẹn một người lạ để nói chuyện. Không hiểu vì sao em lại có cảm giác thoải mái kể cho chị nghe câu chuyện của mình. Em vốn là một người rất khép kín và kỹ tính trong các mối quan hệ."

Tôi nhìn em, thấy dâng lên một nỗi đồng cảm. Nhớ những ngày ngồi giữa một đám đông nói cười, mà trong lòng thấy sao trống trải mênh mang. Thấy lạc loài như một hành tinh cô đơn, xoay xoay trong thiên hạ rộng lớn. Như một tảng băng đơn độc trôi dạt trong đại dương bao la.

Tôi nhìn em, nghĩ về những gì đang diễn ra, nhớ về điều mà một người thầy tôi từng nói: "Một thời đại của những giá trị bị đảo lộn." Những thứ tâm thường giải trí rẻ tiền thì lại lên ngôi, còn những điều chân giá trị thì lại lặn xuống dưới. Người ta nhìn nhau qua vẻ bề ngoài, chạy theo vật chất, theo chủ nghĩa hưởng thụ, hoặc chìm đắm vào những thú vui khoái lạc thoáng qua. Tự hỏi cái gì đang diễn ra vậy, mọi người đang làm gì vậy, có vấn đề gì với thế giới này vậy. Tôi đã thấy bao nhiêu người quanh mình bị cuốn theo cái vòng xoáy dữ dội đó. Thấy bất lực vì tiếng nói của mình thì quá nhỏ bé. Nhiều khi chỉ muốn bỏ đi, lên núi xây một cái chòi, sống giữa thiên nhiên cây cỏ.

Nhưng giờ tôi đã không còn muốn bỏ đi nữa. Tôi đã tìm thấy được "bộ lạc" của mình. Sống trong một vòng tròn an lành của những người thầy, người bạn. Đã gặp bao nhiêu người tử tế, thấy được bao nhiêu tâm lòng chân thành, tốt đẹp trên đời. Đã tìm thấy những người cùng chia sẻ giá trị sống của mình. Đã xây dựng được một cộng đồng của riêng mình.

Tôi muốn nắm lấy tay em mà nói, rằng em không chỉ có một mình, rằng em không cô đơn. Rằng có rất nhiều người giống em, chia sẻ những suy nghĩ như em. Rằng lòng tốt, sự tử tế, chân thành vẫn hiện hữu trên cuộc đời này. Rằng tôi đã tìm được bao nhiêu người tốt, tốt hơn mình nhiều lắm, chỉ cần mình lên tiếng, là họ sẵn sàng dang tay ra nâng đỡ. Tôi đã tìm được ngôi nhà của mình, vòng tròn những người giống mình. Những người nhận ra vấn đề với thế giới, và đang cố gắng từng ngày chung tay làm cuộc sống trở nên tươi sáng hơn. Nên em đừng nản chí. Cứ tìm rồi sẽ thấy.

Nhớ thời cách đây vài năm trước, một phiên bản của tôi hướng nội và rụt rè. Tôi ít khi ra ngoài, đi học đi làm về rồi ở nhà, chỉ tham gia những hoạt động

thể thao đơn lẻ. Không có nhiều mối quan hệ. Hạn chế tiếp xúc với nhiều người. Tự cho mình là một kẻ độc lập, tách rời khỏi xã hội loài người. Luôn tự tin rằng mình có thể sống một mình.

Nhưng mãi rồi tôi mới nhận ra rằng con người không thể, không cần, và cũng không nên sống một mình. Nên tôi thử bước ra khỏi vòng tròn an toàn của mình. Tham gia vào hoạt động thể thao, các câu lạc bộ, đội nhóm. Đi đến những bữa gặp mặt, những bữa tiệc, những sự kiện chật ních người, những chương trình từ thiện đông đảo. Không phải nơi nào tôi cũng tìm thấy những người cùng chia sẻ giá trị sống với mình. Tôi muốn tìm những người lịch sự, hòa nhã, chân thành, quan tâm tới sức khỏe, đến việc sống cân bằng, đến tri thức và phát triển bản thân.

Rồi tôi đăng ký vào một nhóm bơi. Gặp những người bạn thân thiện, cởi mở và vui vẻ. Rồi tôi tham gia vào một câu lạc bộ yoga. Quan tâm tới sức khỏe cả về thể chất và tinh thần, lịch sự, chân thành và cực kỳ tử tế. Rồi tôi gặp một nhóm tập ghita, một tập thể gồm những người tự học, tự tìm tòi, ham hiểu biết. Người anh trưởng nhóm vừa dạy ghita vừa tổ chức các buổi đọc sách và xem phim truyền cảm hứng. Rồi tôi tham gia vào một lớp tập boot camp miễn phí. Những con người quan tâm đến sức khỏe thể chất, vui nhộn, dễ thương và nghịch ngợm. Sau mỗi giờ tập mệt mỏi muốn xỉu, những người bạn trong nhóm của tôi lại trò chuyện, xem xét lại, động viên nhau cùng tiến bộ. Mỗi khi tôi đi đâu xa về, họ chào đón tôi như người thân trong gia đình.

Và tôi thấy cuộc đời của mình dần dần thay đổi. Tìm được niềm vui, thấy đời mình rộng mở, đủ đầy, mãn nguyện hơn khi ở bên cạnh những người giống mình. Tôi tìm thấy trong những cộng đồng như thế tình bạn và sự hỗ trợ. Tôi giới thiệu những cộng đồng lành mạnh đó cho nhiều người trẻ khác nhau. Và tôi lại có cơ hội gặp thêm nhiều người bạn ở đó. Nhiều độc giả của tôi đã trở thành bạn bè từ những buổi học yoga, boot camp chung. Tôi giới thiệu những giá trị hữu ích cho người khác. Và tôi nhận lại được rất nhiều điều quý giá cho bản thân. Vì đơn giản giúp người cũng là một cách để giúp mình.

Người trẻ ngày nay không ít người khép kín, ngại giao tiếp, tiếp xúc phần lớn với laptop và điện thoại. Nhưng việc tìm kiếm bộ lạc riêng cho mình là một điều cần thiết. Khi sống hòa mình vào mọi người, cuộc sống trở nên thoải mái, dễ dàng và có nhiều niềm vui hơn. Dĩ nhiên, mọi điều trong cuộc sống phải do bản thân mình quyết định. Hầu hết công việc bạn phải tự làm. Nhưng bộ lạc của bạn sẽ ở đó khi bạn cần. Cho lời khuyên, sự nâng đỡ, hỗ trợ nhau cùng lớn lên.



Mỗi bộ lạc có một văn hóa riêng. Phần lớn tùy thuộc vào người dẫn đầu. Hãy tìm kiếm bộ lạc có nền văn hóa, phong cách, giá trị sống mà bạn hướng tới. Đặc biệt là những nơi được dẫn dắt bởi những người lãnh đạo có tâm có tầm, người mà bạn thực sự quý mến và mong muốn trở thành trong tương lai. Vì bạn sẽ học được rất nhiều từ những người như vậy.

Tôi tiếp xúc với khá nhiều đội nhóm dành cho người trẻ trong quá trình làm việc của mình. Vũ, người bạn mà tôi từng nhắc đến, là sáng lập viên của câu lạc bộ sinh viên Your Club, hoạt động rất hiệu quả tại trường Đại học Mở Tp.HCM. Lần đầu tiên tiếp xúc với câu lạc bộ, tôi thật sự bất ngờ. Câu lạc bộ được tổ chức một cách bài bản, có ban truyền thông, ban đối ngoại, ban thiết kế... với các phần việc được chia cụ thể. Các em sinh viên tham gia vào câu lạc bộ có thể làm nhiều thứ khác nhau, từ thiết kế, quảng cáo, marketing, gây quỹ, đến tổ chức chương trình sự kiện. Các em được hướng dẫn, được thử sức với nhiều hoạt động khác nhau, từ đó xây dựng bồi đắp kỹ năng cho mình trong suốt quá trình học đại học.

Tôi bảo Hương, người đồng sáng lập Your Club, rằng câu lạc bộ của bạn ấy thấy thành viên nào cũng có vẻ cá tính cả. Em trả lời: "Dạ, vì khi tụi em tuyển dụng, không tuyển người giỏi, mà tuyển người phù hợp, tuyển người có cùng văn hóa, cùng giá trị sống. Để không những làm được chung với nhau, mà còn có thể chơi được, gắn kết với nhau ở ngoài trường học. Nên nhiều bạn nhỏ trong câu lạc bộ coi đây là gia đình trong suốt thời sinh viên của mình."

Một gia đình lớn, cùng học, cùng làm, cùng lăn lộn gian khổ qua các chương trình, và họ cùng trưởng thành với nhau. Và Vũ, người sáng lập ra câu lạc bộ, có được rất nhiều điều hay ho khi dẫn dắt những người trẻ ấy. Em có được tình thân, có những người xem em như anh lớn trong nhà, những người anh em đồng đội, sẵn sàng đội gió đội mưa làm nhiều thứ vì em, hễ em cần là có mặt, kê vai sát cánh hỗ trợ em hết mình. Khi cho đi nhiều và ta sẽ nhận lại được không ít.

Các câu lạc bộ đội nhóm còn là nơi rất tốt để phát triển những kỹ năng thiết yếu cho công việc sau này: kỹ năng tổ chức, kỹ năng giao tiếp, kỹ năng xử lý giải quyết vấn đề. Mặt khác những người tham gia chung đội nhóm có thể là mạng lưới quan hệ để hỗ trợ người trẻ tìm kiếm được những cơ hội việc làm sau này.

Những câu lạc bộ đội nhóm dành cho người trẻ không phải là ít. Nhưng để tìm một nơi thích hợp với bản thân thì không phải là dễ dàng. Xã hội chúng

ta vẫn còn thiếu những cộng đồng, những môi trường, những mối liên kết để hỗ trợ con người. Người trẻ với bao nhiêu nỗi niềm, bao nhiêu băn khoăn khi bước vào cuộc sống, rời xa gia đình, lần đầu vào đại học, hay lần đầu tiếp xúc với thế giới công sở, cần biết bao những cộng đồng hỗ trợ. Nhưng khi họ thử bước ra bên ngoài môi trường an toàn, thử tham gia vào các câu lạc bộ, đội nhóm cho người trẻ, thì không phải ở đâu cũng phù hợp. Một cậu sinh viên năm hai đại học từng chia sẻ với tôi: "Em đã thử đăng ký các câu lạc bộ tiếng Anh, kỹ năng ở trường, các câu lạc bộ của Hội sinh viên, Đoàn thanh niên, nhưng không thể hòa nhập được." Họ bắt gặp quá nhiều người hiếu thắng và tự tin, cạnh tranh đấu đá để đi lên, khoe khoang thể hiện, hoặc mãi mê vào những giá trị vật chất. Thử một hai lần, không tìm đâu ra được nơi cho mình, rồi họ buồn bã, rút vào thế giới cô độc như cũ.

Nhưng đừng vì thế mà từ bỏ.

Trong quyển sách 20 something, 20 everything (tạm dịch: Tuổi đôi mươi, lứa tuổi quyết định tất cả) của tác giả Christine Hassler có viết: "Hãy tìm những người giống bạn, những người nâng đỡ bạn, những người giúp bạn được là chính mình, và bao quanh cuộc sống của mình với họ. Tin tôi đi. Họ ở đâu đó ngoài kia."

Hãy tìm kiếm bộ lạc của mình. Để em thôi không còn là một hành tinh cô độc.

\*\*\*

## **TUỔI TRẺ ĐÃ QUA KHÔNG TRỞ LẠI BAO GIỜ**

"Không phải lúc nào ta cũng có thể xây dựng tương lai cho tuổi trẻ của mình. Nhưng ta luôn có thể gây dựng tuổi trẻ cho tương lai mai sau."

- Anthony Bourdain

Độc giả thân mến của tôi, bạn đang còn đi học hay đã đi làm rồi vậy?

Nếu bạn đang đi học, hãy tận hưởng khoảng thời gian quý giá này nhé. Nếu bạn đang đi làm, có hai khả năng xảy ra. Một là bạn đang thích việc mình làm. Xin chúc mừng bạn, bạn thuộc thành phần hiếm hoi của thế giới đầy (trong một khảo sát được tiến hành bởi tổ chức tư vấn quản lý hiệu suất toàn cầu Gallup's, có đến 70% người được phỏng vấn chán ghét công việc họ đang làm). Hai là bạn đang chán việc. Nếu vậy tôi có một lời khuyên miễn

phí cho bạn: hãy lên kế hoạch nghỉ việc, ngay và luôn. Đời người chẳng có bao lâu, tại sao lại lãng phí thời gian cho công việc mình không yêu thích?

Trong cuộc đời mình, tôi đã chứng kiến không biết bao nhiêu người sống vật vờ, làm việc qua ngày chỉ để có được miếng ăn. Bạn cho rằng tôi sẽ ủng hộ chuyện làm việc ổn định lâu dài ở một công ty tổ chức nào đó sao? Không hề.

Kinh nghiệm của tôi là: Cố gắng níu kéo ở lại làm công việc mình chán ghét không những đem lại hậu quả nặng nề về tinh thần cho bản thân, mà còn gây tổn thất cho tổ chức mình đang làm việc. Một người bạn lớn tuổi của tôi hiện đang làm giám đốc một công ty về truyền thông chia sẻ: "Chị không bao giờ làm một chỗ nào đó quá hai năm. Ta sẽ có xu hướng làm việc theo thói quen và không đóng góp được ý tưởng gì mới vào công việc nữa. Mặt khác, tâm lý chán việc mà cứ ráng làm không hề đem lại được điều gì tốt đẹp. Nó vừa mất thời gian của bản thân, vừa gây lãng phí cho công ty. Nhờ thay đổi công việc một cách chủ động mà chị có nhiều kinh nghiệm ở những môi trường khác nhau, gia tăng khả năng cạnh tranh của bản thân trên thị trường lao động." Lời khuyên này đặc biệt có giá trị đối với những ngành nghề đòi hỏi sự sáng tạo cao trong công việc.

Khi làm công tác hướng nghiệp, tôi nhận thấy một điều rằng người trẻ ngày nay không hề thiếu năng lực. Rất nhiều người có kỹ năng tốt, sẵn sàng dồn hết tâm huyết, nhiệt tình vào công việc. Nhưng điều khác biệt so với thế hệ trước là nhiều người trẻ hiện nay không muốn làm đi làm lại một việc suốt đời. Họ không muốn bó buộc bản thân vào mỗi chuyện cơm áo gạo tiền, đủ ăn đủ mặc. Họ không muốn vui dập đam mê vì công cuộc mưu sinh, hay hy sinh ước mơ chỉ để kiếm sống như cha ông ngày trước. Hầu hết những người trẻ tôi gặp đều băn khoăn muốn làm những điều có ý nghĩa, muốn đóng góp sức mình cho cộng đồng. Nhiều người trong số họ nhận thấy tình trạng xã hội hiện thời với những vấn đề của nó, và trăn trở tìm cách thay đổi.

Một xu hướng khác của những người trẻ sau một thời gian làm việc là mong muốn rời bỏ văn phòng. Họ nhận thấy sự nhàm chán xoay vòng mệt mỏi của việc làm gò bó theo giờ giấc cố định. Họ không có thời gian làm việc mình thích, không có thời gian đầu tư phát triển cho tương lai, hay đóng góp cho xã hội. Người trẻ ngày nay muốn tìm kiếm cho mình lối thoát khác.

Họ muốn khám phá, muốn trải nghiệm, muốn làm cuộc sống của mình tràn đầy hơn. Họ muốn ra đi, muốn tìm hiểu thế giới và tìm hiểu chính mình. Họ muốn làm việc trong không gian mở, trong môi trường sáng tạo, muốn rời bỏ

văn phòng chật chội, quay về với thiên nhiên. Một số người lựa chọn việc dạy học cho trẻ em, làm việc trong các trang trại, hoặc làm đầu bếp, họa sĩ, mở tiệm bánh, thiết kế quần áo, tự làm mỹ phẩm tại nhà. Họ muốn làm việc liên quan đến nông nghiệp, giáo dục, nghệ thuật, từ thiện... Họ muốn những công việc vừa có ý nghĩa với bản thân, vừa đem lại giá trị cho xã hội.

Đối với tôi, đó là những dịch chuyển tích cực.

Nhiều người chấp nhận sống với một công việc suốt cả đời, điều đó không có gì sai nếu như họ thấy hạnh phúc mãi mãi. Nhưng nếu bạn không hài lòng với công việc hiện tại, muốn chuyển hướng sự nghiệp, theo đuổi một con đường khác, thì hãy bắt đầu thay đổi. Hãy lập kế hoạch cho cú nhảy cuộc đời, tìm cách sống với đam mê của mình.

Anh Ngô Trần Hải An (biệt danh Quỷ Cốc Tử), một trong những người đi du lịch bụi lão luyện hơn 13 năm kinh nghiệm, từng chia sẻ với tôi về "cú nhảy đam mê" của anh. Anh từng thực hiện những chuyến đi đến những nơi hiểm trở, địa đầu tổ quốc, khai phá những địa danh mới trên bản đồ "phượt" Việt Nam, như Pha Luông, Thổ Chu, Điệp Sơn, Hòn Móng Tay Phú Quốc... Anh cũng tổ chức nhiều chuyến đi du lịch bụi cho những người trẻ đam mê du lịch. Ít ai biết rằng khởi đầu sự nghiệp, anh là một nhân viên kinh doanh. Nhưng bằng tình yêu du lịch bụi, anh đã tận dụng mọi thời gian để trau dồi kỹ năng, kinh nghiệm của mình qua những chuyến đi. Hiện tại, anh là một phóng viên ảnh có tiếng, một người quảng bá du lịch, và là một trong những "phượt thủ" có ảnh hưởng lớn trong giới du lịch bụi Việt Nam.

Một người bạn khác của tôi, anh Đặng Trần Lê Vũ, từng làm chuyên gia đào tạo, chuyên viên marketing, copywriter cho những tập đoàn lớn của nước ngoài. Nhưng anh không thực sự thấy phù hợp với môi trường công sở. Anh tự học đàn ghita, từ từ biến sở thích này thành nguồn thu nhập chính của mình. Hiện tại anh đang có các lớp dạy đàn với rất nhiều học viên theo học, mở khóa học trực tuyến về đàn ghita, dạy lớp "đàn kể chuyện" ở tổ hợp giáo dục Toa Tàu, và ra sách hướng dẫn cách tự học đàn. Với việc làm tự do như vậy, anh còn có thời gian để thực hiện công việc tư vấn đào tạo cho người trẻ, hướng dẫn một câu lạc bộ đọc sách, và điều hành quán cà phê riêng của mình.

Nhiều người bạn khác hay hỏi tôi làm thế nào để có thể chuyển từ công việc làm để kiếm sống sang việc mình yêu thích. Thế nào mà từ một người làm chuyên ngành ngoại thương, tôi lại có thể chuyển sang làm tác giả, làm người viết, blogger du lịch, sống với đam mê của mình.

Chuẩn bị cú nhảy không phải là việc dễ dàng. Bạn phải thức khuya dậy sớm, rèn luyện bất kể ngày lễ hay cuối tuần. Bạn phải làm việc trong khi người khác đang ngủ. Bạn phải dành 200% năng lượng cho công việc và cuộc sống. Nhưng những nỗ lực của bạn sẽ được tưởng thưởng.

Vậy cần chuẩn bị gì trước khi chuyển hướng để sống với cuộc đời mà bạn mơ ước?

## **1. Mài giũa khả năng**

Trong lúc bạn còn làm việc toàn thời gian, hãy tự rèn luyện kỹ năng, tích lũy kiến thức, tạo nền tảng cho cú nhảy đổi đời.

Albert Einstein đã dành thời gian ngoài giờ làm việc để nghiên cứu về vật lý và toán học trong suốt sáu năm trời, với vị trí nhân viên kiểm tra bằng sáng chế tại Văn phòng sở hữu trí tuệ ở Bern - Thụy Sĩ, trước khi công bố thuyết tương đối cho cả thế giới. Julia Child là một người đánh máy, một nhân viên của CIA, rồi tham gia các khóa học nấu ăn và học hỏi từ những đầu bếp chuyên nghiệp, trước khi trở thành một trong những đầu bếp nổi tiếng nhất nước Mỹ, được là nguyên mẫu cho bộ phim Julie & Julia. Khaled Hosseini viết tiểu thuyết sau những giờ làm việc mệt mỏi tại bệnh viện, và chỉ chuyển sang làm nhà văn khi đã xuất bản thành công tác phẩm Người đưa điều, sau mười năm hành nghề bác sĩ. Andrea Bocelli làm luật sư vào ban ngày và đi hát ở quán rượu mỗi đêm trước khi trở thành ca sĩ opera hàng đầu thế giới. Không có vĩ nhân nào trên đời mà không trưởng thành từ những giờ luyện tập mướt mẫm mồ hôi.

Vậy hãy tận dụng thời gian để rèn luyện những kỹ năng cần thiết, chuẩn bị cho thay đổi sắp tới.

## **2. Chuẩn bị tài chính**

Không thể làm việc mình thích với một cái bụng rỗng. Bạn cần có một kế hoạch tài chính rõ ràng, nguồn lực vững vàng trước khi nhảy sang làm điều mình thích. Hãy tiết kiệm hết mức trong khi làm việc toàn thời gian. Chuẩn bị cho mình một ngân sách, nguồn thu nhập hoặc số tiết kiệm. Ít nhất hãy chuẩn bị đủ một năm sinh hoạt phí, trước khi nộp đơn nghỉ việc và theo đuổi dự định mới của bạn.

Bạn định nghỉ việc để lập công ty riêng, không thể xin bố mẹ tiền ăn sáng.



Bạn muốn chuyển sáng theo đuổi con đường nghệ thuật, không thể mượn bạn bè tiền cà phê. Bạn khát khao đi vòng quanh thế giới, không thể vay mượn ông anh tiền mua chiếc ba lô. Để cho ước mơ thành hiện thực, phải có sự chuẩn bị kỹ lưỡng về tài chính.

### **3. Mạng lưới hỗ trợ**

Điều không thể thiếu khi theo đuổi đam mê là sự hỗ trợ của những người xung quanh. Hãy chia sẻ với gia đình, bạn bè, người quen... để tranh thủ sự ủng hộ của họ. Với những động viên và điểm tựa tinh thần của người thân, bạn sẽ không cảm thấy đơn độc trên con đường của mình. Mặt khác, hãy mở rộng vòng tròn quan hệ, tìm kiếm cộng đồng, phát triển mạng lưới, bao quanh bản thân những con người cùng chí hướng. Bạn sẽ có thêm nhiều năng lượng và ý tưởng để hiện thực hóa đam mê của mình.

### **4. Kỷ luật làm việc**

Không ít người trẻ mong muốn rời bỏ văn phòng và chuyển sang làm chủ, hoặc làm việc tự do. Nhưng người xưa đã nói, ở đời cái gì cũng có nhất lợi nhất hại, nhất trường nhất đoản. Thử thách lớn nhất đối với những người tự làm là phải làm chủ được chính mình, quản lý thời gian thật tốt, kỷ luật cá nhân chặt chẽ.

Làm việc không có sếp, không có đồng nghiệp, không có ai quản lý, vừa sướng mà cũng vừa khổ. Làm chậm, làm sai, chẳng ai la mắng, chẳng ai chỉ dạy, chỉ có khách hàng lặng lẽ bỏ đi. Nên dù bạn làm gì đi nữa, hãy vạch ra và tuân thủ thời gian làm việc, thiết lập ưu tiên công việc, lên danh sách những việc cần làm và nỗ lực hoàn thành.

### **5. Kế hoạch phòng bị**

Hãy tính toán một kế hoạch dự trù. Giả sử mọi việc không xảy ra như ta dự định, giả sử ta sai lầm, giả sử khả năng của ta chưa đủ cho cú nhả đòn, giả sử ta mất hết toàn bộ nguồn vốn... thì ta sẽ làm thế nào? Hãy hy vọng một kết quả tươi đẹp nhưng cũng đừng quên chuẩn bị cho tình huống xấu nhất.

Tuổi trẻ phương Tây thường có xu hướng xông pha khám phá, tìm kiếm những trải nghiệm ngoài trường học và văn phòng khiến cuộc sống tràn đầy màu sắc. Một cô bạn người Argentina từng kể cho tôi nghe những trải

nghiệm đáng ghen tị, như làm phục vụ trên tàu viễn dương, vắt sữa bò trong nông trại hữu cơ ở Úc, lặn cùng cá mập trắng ở Nam Phi, đi bộ suốt con đường mòn Appalachian dài 3.500km ở Mỹ. Nhưng những người như cô lại thiếu những kinh nghiệm có thể để vào CV, để gây dựng sự nghiệp. Đến tuổi ba mươi, cô vẫn đang băn khoăn không biết mình nên phát triển theo hướng nào vì hầu hết các kinh nghiệm làm việc của cô rải rác qua nhiều lĩnh vực, thường là công việc bán thời gian và không đòi hỏi kỹ năng chuyên môn.

Còn đa phần người trẻ Việt Nam hiện nay thì lại chú ý quá nhiều vào học hành, vào sự nghiệp. Cuộc sống hầu như chỉ biết đến công việc, không biết đến các trải nghiệm khác, đến những điều khác cần thiết trong cuộc sống như âm nhạc, khiêu vũ, các môn thể thao, dã ngoại, leo núi... Ngay cả kỹ năng sống còn như bơi lội không phải người trẻ nào cũng biết, đừng nói đến những trải nghiệm đặc biệt thử thách khả năng chịu đựng của bản thân, khiến con người bước ra khỏi vùng an toàn của mình và làm cuộc sống thêm phong phú. Điều mà giới trẻ Việt Nam nên làm là cân bằng giữa những trải nghiệm làm giàu cuộc sống, và những kinh nghiệm có thể đóng góp vào sự phát triển dài hạn cho nghề nghiệp (nói cách khác là những điều có thể liệt kê trong CV).

Không ai trên đời có hai lần tuổi trẻ. Trong khi nhiều người trong tuổi trẻ lạc lối mất phương hướng, lãng phí thời gian, thì họ không biết rằng những gì họ đang làm hay không làm hôm nay sẽ ảnh hưởng rất nhiều trong cả cuộc đời còn lại. Qua 30 hay 40 tuổi, công việc cuộc sống của hầu hết mọi người đã ổn định, khó học thêm làm thêm được gì, và cuộc sống ít có những thay đổi to lớn.

Có thể bây giờ bạn không nhận ra, nhưng tuổi đôi mươi là tuổi tạo tiền đề. Đây là khoảng thời gian mà bạn xây dựng, gieo trồng, chứ không phải là thời gian nghỉ ngơi thụ hưởng. Hãy tận dụng khoảng thời gian này để học hỏi, bước đi, làm thật nhiều thứ. Hãy đọc nhiều hơn, lặn lội nhiều hơn, thực hành nhiều hơn. Chuẩn bị kiến thức, kỹ năng, mạng lưới hỗ trợ cho tương lai. Kỹ năng nếu không được học trong thời trẻ, thì sau này môi trường ổn định ít va chạm rất khó để học lại được.

Tuổi trẻ đã qua sẽ không bao giờ trở lại, hãy sống như thể ta chỉ còn lại một ngày để sống.

